

Передмова

“Із народу не викинеш” – можна почути в народному побуті про фразеологізми, прислів'я і приказки. Прислів'я і приказки – один із найдавніших жанрів українського фольклору. Важко визначити, із якої епохи бере початок цей різновид народної мудрості. Виникнувши в прадавні часи, прислів'я і приказки стали невід'ємною частиною життя народу.

У ході розвитку мови одні прислів'я та приказки виходили з ужитку, інші – змінювали значення. Замість старих з'являлися нові, які відображали життя наступних поколінь. Джерела, що їх живили, весь час розширювалися. Найчастіше прислів'я та приказки зароджуються під час спілкування людей. Отже, їх джерелами було реальне життя і побут людей.

Прислів'я і приказки – різновид жанру паремій. Вони мають багато спільного і, зазвичай, у виданнях не розмежовуються на окремі групи.

Пропонований словничок містить понад 1000 фразеологізмів. Збірник складається із Передмови, 11 частин, сформованих за тематичними групами, ключовими словами та Індексу. Крім того, подано місцеву вимову паремій та зроблено їхню паспортизацію: село, район, область.

Більшість висловів стосуються декількох груп, тому можливе повторення. У прислів'ях та приказках зафіксовано запозичення з польської, російської мов, повністю збережено говіркові особливості, для чого використано фонетичну транскрипцію:

Варва́ри ни варва́рити, Са́ви ни са́вити, Мико́ли ни мико́л'іти, Гандро́си ни гандро́сити, а кунде́л'у кундо́сити (Ростань Шацьк Влн.)

Ві́дно Га́ндз'а пи́руги пикла́, бо ву́рота в т'іс' т'і (Миків Ківерц Влн.)

Жу́нка, йак пичу́нка (Клубочин Ківерц Влн.)

З пéч'ї впа́сти 'народити дитину' (Клубочин Ківерц Влн.)

По́ки до попа́, то бу́де ц'їла копа́ (Чорниж Маневиц Влн.)

Йа́кшб, то шо, а н'е, то йа п'їшла́ куро́ву доу́йти 'про відносини між хлопцем і дівчиною' (Звиняче Горохів Влн.)

Т'ук прит'у́к і пучі́нка привол'у́к 'пряді́ння під час посту́' (Клубочин Ківерц Влн.)

Йа́к на Зв'ястовáн':а так і на Мартовстáн':а (Муравище Ківерц Влн.)

Записи прислів'їв і приказок зроблено від корінних жителів у 26 населених пунктах Волині, Західного і Середнього Полісся, а саме: Волинської (Маневицькому, Ківерцівському, Луцькому, Локачинському, Іваничівському, Горохівському, Ковельському, Турійському, Любомльському, Шацькому районах), Рівненської (Березнівському районі), Львівської областей (Сокальському районі).

Побудова словника

Збірник складається з таких частин:

Родинні стосунки

Релігія

Людина і її буття

Стосунки між людьми

Мова і мовлення

Соціальна нерівність

Господарська діяльність

Погодні умови

Їжа

Тваринний і рослинний світ

Різне

Завдання словника – відобразити з можливою повнотою фразеологізми і подати їх детальну класифікацію, відобразити діалектні особливості говірки досліджуваного регіону. Їх синтаксична

будова досить строката, проте чітко простежена закономірність їх творення за відповідними формулами. Паремії мають і ритмічну будову, яка організовує думку, робить вислів милозвучним, цьому сприяють також різні типи римування. Глибина думки, багата образність і поетика прислів'їв завжди привертала увагу майстрів художнього слова. Паремії в багатьох дослідників налічують сотні, а то й тисячі одиниць, а у нас лише дециця – понад 1000.

Умовні скорочення

Ківерц – Ківерцівський район, Любешів – Любешівський, Любомл – Любомльський, Маневиц – Маневицький, Луцьк – Луцький, Локач – Локачинський, Іванич – Іваничівський, Турійськ – Турійський, Шацьк – Шацький, Березнів – Березнівський, Сокал – Сокальський; назви областей: Влн. – Волинська, Рвн. – Рівненська, Льв. – Львівська.

Родинні стосунки

Кровні

Батько – мати

Бог – ба́т'ко (Голоби Ковел Влн.)

Гурто́м і ба́т'ка́ бу́ти ле́кше (Клубочин Ківерц Влн.)

Ді́ти ба́т'ка́ ни гуча́т' (Боголюби Луцьк Влн.)

За дз'і́н'ку́йє син ма́тку ни ц'ілу́йє (Маневичі Влн.)

Йа́к ма́ти б'є, то ро́скоуш йє, а чужа́ ма́ти хоч і ни б'є, то боу́л'т' (Прип'ять Любомл Влн.)

Йа́к ни послухайі́ш ба́т'ка-не́н'к'і, то нагу́чит' тибé лиха́ гоу́дине́н'ка (Звиняче Горохів Влн.)

Йа́к ни хоу́д'в ба́т'ко ду це́ркви, то ни хоу́д'в, а йа́к пушо́в, то двéри на гуло́в'і прин'іс (Клубочин Ківерц Влн.)

Йа́к'і ба́тк'і – так'і дз'а́тк'і (Клубочин Ківерц Влн.)

Йа́ка́ кле́пка – така́ бо́чка, йа́ка́ ма́ти – така́ до́чка (Клубочин Ківерц Влн.)

Йа́ка́ ма́тка – так'і дз'а́тк'і (Миків Ківерц Влн.)

Йа́ка́ ха́та – так'і́й тин, йа́к'і́й ба́т'ко – так'і́й син (Забужжя Любомл Влн.)

Йі́дно́го ба́т'ка́ ді́ти 'про поді́бність діте́й до ба́тьків' (Клубочин Ківерц Влн.)

Ка́же ма́ти: л'ага́й спа́ти (Маковичі Турійськ Влн.)

Ма́тирине се́рце, йа́к л'ісо́ве озе́рце (Миків Ківерц Влн.)

Малу́ ді́ти йі́д'а́т' хлі́б, а велі́к'і – се́рц'а ба́т'ка-ма́тер'і (Прип'ять Любомл Влн.)

Малу́м ді́ткам ба́т'ко й ма́ти подеру́т' па́зухи но́с'ачи, а велі́к'ім хова́йучи (Забужжя Любомл Влн.)

На со́нц'і те́пло, а б'і́л'а ма́ми до́бре (Залижня Сокал Льв.)

Ни затé ба́т'ко бив, шо пив, а затé, шо похми́л'авс'а, ни затé, шо в ка́рти грав, а затé, шо в'ідгрававс'а (Звиняче Горохів Влн.)

Ни навчѹв бѧт'ко, ни навчѹт' і д'ѧд'ко (Голоби Ковел Влн.)

Ни прѹс'а пѧперед бѧт'ка в пѧкло (Клубочин Ківерц Влн.)

Ни с'п'ішѹ пѧперед бѧт'ка в пѧкло (Миків Ківерц Влн.)

Ни тѹї бат'к'ї, шо на с'в'їт привилѹ, а т'ї шо в л'ѹди вѹвили (Боголюби Луцьк Влн.)

Однѧ б'їдѧ, ѧк р'їдна мѧма (Залижня Сокал Льв.)

Отѧц' по бѧт'к'ївс'к'ї набїѧ і по бѧт'к'ївс'к'ї помѹлуйѧ (Черемошно Ковел Влн.)

Пу тѧтку ѧ дит'ѧтко (Маковичі Турійськ Влн.)

Покѹрне тил'ѧтко д'в'ї мѧтки с:ѧ (Клубочин Ківерц Влн.)

С'ѧд'н'ї п'ѧтниц'ѧ, моѧ мѧти похѧтниц'ѧ (Клубочин Ківерц Влн.)

Так'ї пустѹй, ѧк'ї бѧт'ко – так'ї син (Залисся Шацьк Влн.)

У дѧбрїх бат'к'їв дѧбр'ї д'їти (Голоби Ковел Влн.)

Хто бѧт'ка мѧтиру зниважѧйѧ, той дѧбрѧ ни знѧйѧ (Голоби Ковел Влн.)

Шанѹй бѧт'ка ѧ нѧн'ку, бѹде тоб'ї скр'їз' гладѧн'ко (Чорниж Маневиц Влн.)

Діти

Бїїлогѧлѧв'ї д'їти у пупѧ (Городище Ківерц Влн.)

Булѹт' спѹна – бѹде дитѹна (Клубочин Ківерц Влн.)

Гумнѧ засрѧне 'не слухняна дитина' (Клубочин Ківерц Влн.)

Д'їти бѧт'ка ни гѹчат' (Боголюби Луцьк Влн.)

Д'їти – моѧ кв'їти (Боголюби Луцьк Влн.)

Д'їти – найбѹл'ша рѧдѧс'т' у с'в'їт'ї (Боголюби Луцьк Влн.)

Дитѹна бис прѹта ни вѹрусте (Городище Ківерц Влн.)

Дитѹна порѧжн'ѧ посѹда, шо в нѧї вл'ѧш, то ѧ тримѧйѧ (Боголюби Луцьк Влн.)

Дитѹну вчи, кулѹ пуперѧк л'їжка лежѹт' (Залижня Сокал Льв.)

Жаба гулувата 'про неслухняну дитину' (Клубочин Ківерц Влн.)

З печі впасти 'народити дитину' (Клубочин Ківерц Влн.)

Йакі батк'ї – такі дз'атк'ї (Клубочин Ківерц Влн.)

Йакá матка – такі дз'атк'ї (Миків Ківерц Влн.)

Йакі ми самі, такі наш'ї д'іти (Локачі Влн.)

Йідного бат'ка д'іти 'про подібність дітей до батьків' (Клубочин Ківерц Влн.)

Л'уц'к'ї д'іти 'інші хороші діти' (Клубочин Ківерц Влн.)

Мал'ї д'іти – малій клопут (Миків Ківерц Влн.)

Малú д'іти йідат' хл'іб, а велúк'ї – сёрц'а бат'ка матер'ї (Прип'ять Любома Влн.)

Малú д'іти – малú клопут, пудрустúт' – бучу пуднесúт' (Клубочин Ківерц Влн.)

Малú д'іти спати ни дайúт, а станут дорóсли – жути ни дайúт (Підманево Шацьк Влн.)

Малúм д'іткам бат'ко й мати подерúт' пазухи нóс'ачи, а велúк'ім ховайучи (Забужжя Любома Влн.)

Не було вл'ато дз'ато (Маковичі Турійськ Влн.)

Ни доспú ни дойш, а дитúну пот'іш (Звиняче Горохів Влн.)

Нимá в с'в'іт'ї, йак рудúна, то вам скаже і дитúна (Локачі Влн.)

Пóки до попá, то буде ц'іла копá (Чорниж Маневиц Влн.)

Пу татку й дит'атко (Маковичі Турійськ Влн.)

Сваха ни рудúна – нив'істка ни дитúна (Залижня Сокал Льв.)

Спасай сáло, а д'іти бúдут' (Клубочин Ківерц Влн.)

Три дз'ата на два л'ата ни р'ідко бúде (Маковичі Турійськ Влн.)

У дóбрих бат'к'ів дóбр' і д'іти (Голоби Ковел Влн.)

Учú д'ітэй ни стрáшкоюу, а лáскоюу (Моквин Березнів Рвн.)

Хл'іб ни вдáвс'а роз'йидиц'а, абú д'іти вдалúс'а, шоп л'уд'ам далúс'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Хл'їб – ни дитина, йак'їй вдасц'а – так'їй зїйс'ц'а
(Залїсся Шацьк Влн.)

Чим би дит'а ни т'їшилос', абї ни плакало
(Клубочин Кїверц Влн.)

Син – дочка

Добре мат' сїна, добре мат' дочку (Моквин
Березнїв Рвн.)

За дз'їн'куїе син матку ни ц'їлуїе (Маневичї Влн.)

Йак дочок с'їм, то дол'а вс'їм, а йак йїдна, то й тойї
нимá (Клубочин Кїверц Влн.)

Йакá клéпка – такá бóчка, йакá мати – такá дочка
(Клубочин Кїверц Влн.)

Йакá хáта – так'їй тин, йакїй бат'ко – так'їй син
(Забужжя Любомл Влн.)

Куму поп, куму поупад'á, а мин'ї поупад'óва дочка
(Журавичї Кїверц Влн.)

Син і дочка зóлота бóчка (Журавичї Кїверц Влн.)

Син на нив'їсц'ї, йак гумно на тр'їсц'ї, а з'ат' на
дочц'ї, йак пéрстен' на руц'ї (Ковель Влн.)

Син хоч муй, а рóзум майе свуй (Клубочин Кїверц
Влн.)

Такї пустїй, йакї бат'ко – так'їй син (Залїсся
Шацьк Влн.)

Брат – сестра

Брат л' ўбит' сестру багáту, а чоулов'їк жїнку
здорову (Забужжя Любомл Влн.)

Брат суб'ї рад (Городище Кїверц Влн.)

Дїд – баба

Бáба з вóза – кон' áм лéхше (Клубочин Кїверц
Влн.)

Бáба з вóза – кон'ї в кúрс'ї (Клубочин Кїверц Влн.)

Бáбка нáдвойе гадáла (Клубочин Кїверц Влн.)

Впустї д'їда в зап'їк, то в'їн л'їзе на п'їч (Залижня
Сокал Льв.)

Д'їд бáби рúдн'їй Хвéдор (Сильно Кїверц Влн.)

Згадала баба, йак дівкоюу була (Миків Ківерц Влн.)

Йак д'ід з бурудойу (Миків Ківерц Влн.)

Нашо баби грóши, абї булі харчї хорóши (Клубочин Ківерц Влн.)

На Пейтра й баба хл'їба напе^иклá (Прип'ять Любома Влн.)

От тоб'ї бабушка і Йўрйїв ден' (Світязь Шацьк Влн.)

Пушов д'ід пу грибу, баба пу гупен'ки, пришов д'ід без штану, баба без сук'енки (Миків Ківерц Влн.)

Стóгне, йак д'ід на баби (Миків Ківерц Влн.)

Старé хоче спáти, а муудé гул'ати (Боголюби Луцьк Влн.)

Некровні

Чоловік – жінка

Брат л'убит' се^истру багáту, а чоловік жўнку здорову (Забужжя Любома Влн.)

В жнивá жўнка ниживá (Клубочин Ківерц Влн.)

Вибирай жўнку, йак хáту маже (Сильно Ківерц Влн.)

Гарне лўчко з нóсом, а ж'їнка з чулов'їком госпóдарем (Залижня Сокал Льв.)

Два чóботи пáра (Клубочин Ківерц Влн.)

Душá в дўшу 'добре живуть' (Клубочин Ківерц Влн.)

Ж'їнка ни бўта, шо косá никлэпана (Миків Ківерц Влн.)

Жўнка, йак пичўнка (Клубочин Ківерц Влн.)

За добрим чулов'їком ж'їнка мууд'їе, а за старїм –стар'їе (Залісся Шацьк Влн.)

За добрим чулов'їком і жўнка хаз'áйка (Ростань Шацьк Влн.)

За ним йак за стинóйу (Миків Ківерц Влн.)

За почóтним чулов'їком і жўнка в почóт'ї (Забужжя Любома Влн.)

За хоурóшим чоулов'їком жонá моулоуд'їє, а за погáним – з лúчка марн'їє (Підманево Шацьк Влн.)

Їак булá д'івкойу, то с'ц'áла ц'івкойу, а йак стáла моулодúц'ойу, то ц'íлойу рукавúц'ойу (Клубочин Кíверц Влн.)

Їак грим ни гр'áne, мужúк ни пирихрестиц'а (Журавичі Кíверц Влн.)

Їак пришлá коусовúц'а, то жúnка кородúц'а, йак пришлú жнивá, то жúnка ниживá, а йак пришлá Поукрóва, то жúnка здоурóва (Звиняче Горохів Влн.)

Їак'їй нéбуд' чулов'чúна, абú дрóва і лучúна (Клубочин Кíверц Влн.)

Їідного пóл'а йáгоди 'однакові' (Клубочин Кíверц Влн.)

Кохáна жонá Бóгом данá (Чорниж Маневиц Влн.)

Л'úбит', йак дúшу, а трúсит', йак грúшу (Миків Кíверц Влн.)

Максúм і Гудáрочка – гáрна пáрочка (Миків Кíверц Влн.)

Муж і жонá – однá сатанá (Сильно Кíверц Влн.)

Мужúк, йак жáба, а крéпший, йак бáба (Муравище Кíверц Влн.)

Ни та гусподún':а, шо см'ít':а з хáти винóсит', а та, йакá знáє, де йогó пуд'íti (Залижня Сокал Льв.)

Ни хвалú погóди зрán':а, а ж'инки змóлоду (Звиняче Горохів Влн.)

Обкрúтит' чулов'їка срако́йу (Миків Кíверц Влн.)

Погáна бий, шоп с'і напра́вила, дóбра бий, шоп с'і ни спóртила (Звиняче Горохів Влн.)

Прожилá жит':á з чулов'їком, йак за кúпойу гнóйу (Залижня Сокал Льв.)

Рáком стáнут, на тебе бúдут дивúтис'а (Миків Кíверц Влн.)

Хаз'áйін гомнó, хаз'áйка гомнó, йакбú ни булú гомнó, то налилú б давнó (Ковель Влн.)

Хорóшому чулов'їков'ї в двéри, а пустóму і в в'їкнó, і в двéри, і кóмин в ворóта (Звиняче Горохів Влн.)

Чулов'їк і ж'їнка – одна с'п'їлка (Залижня Сокал Льв.)

Ше той ни вруд'їв, шоп ж'їнц'ї дугод'їв (Звиняче Горохів Влн.)

Ше той ни руд'ївс'а, шоп туб'ї догод'їв (Сильно Ківерц Влн.)

Дівчина – хлопець

Абу́ хлопець' йак'їй н'ебуд' був, абу́ хл'їба роздоб'їв (Клубочин Ківерц Влн.)

Бир'ї грибу́, по́ки бир'їц'а, йди д'ївко за́муж, по́ки бир'їт' (Світязь Шацьк Влн.)

Д'ївка запл'єтена – х'ата ни м'єтена (Миків Ківерц Влн.)

Д'ївка ни запл'єтена, йак х'ата ни м'єтена (Залижня Сокал Льв.)

Д'ївка без кос'ї, йак кун' без гр'їви (Ростань Шацьк Влн.)

Д'ївка пов'їн:а бу́ти н'їмка (Сильно Ківерц Влн.)

Д'ївку ни пирил'убиш, а д'їшку ни пирим'їсиш (Залижня Сокал Льв.)

Д'ївку ни пиритан'ц'їйеш, а кап'їсту ни пирим'їстиш (Залижня Сокал Льв.)

Д'ївч'ата – котр'а з вас ни пуч'ата (Клубочин Ківерц Влн.)

Дир'ї л'їка, йак дир'їц'а, йди д'ївко за́муж, йак сват'ї пр'їц'а (Звиняче Горохів Влн.)

Доу М'їх'їйла п'їшла б за вулох'їйла (Забужжя Любомл Влн.)

Ду Дм'їтра д'ївка х'їтра, а по́сл'є Дм'їтра, хоч ко́мин в'їтри (Клубочин Ківерц Влн.)

Ду Дм'їтра д'ївка х'єтра, а по́сл'є Мих'їйла – хоч за по́пих'їйла (Залижня Сокал Льв.)

Ду П'єтра д'ївка х'єтра (Залижня Сокал Льв.)

За ним, йак за стин'їю (Миків Ківерц Влн.)

За хл'опц'ами аш пишч'їт' (Миків Ківерц Влн.)

Згад'ала ба́ба, йак д'ївк'їю була́ (Миків Ківерц Влн.)

Йак бу́ла д'івкоюу, то с'ц'ала ц'івкоюу, а йак ста́ла моулоди́ц'ойу, то ціло́у рукави́ц'ойу (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак ни́ма тулко́вого, лу́тше безспут'о́вого (Черемошно Ковел Влн.)

Йак'їй не́буд' чолов'ї́чина, абі́ дрóва і лучі́на (Клубочин Ківерц Влн.)

Йіш лобóк, шоп ході́в до д'івóк (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Кóжен молодéц' на с'в'їй вз'і́рец' (Боголюби Луцьк Влн.)

Книшкú в сýмц'і, а кавал'е́ри на дýмц'і (Журавичі Ківерц Влн.)

Косá, йак пра́ч, д'івка, йак сра́ч (Миків Ківерц Влн.)

Красáв'їца н'і сла́в'їца, ну шо ко́му на́рaв'їца (Клубочин Ківерц Влн.)

Ні́тка до'вгéн'ка, д'івка ливі́вeн'ка (Майдан Липно Маневиц Влн.)

На Пúсану Кол'а́дú пу́стú, хо'рóшого хлóпц'а запóстиш (Прип'ять Любомл Влн.)

Ни диві́с'а, шо крута́ в танкú, а подиві́с', йак зрóбит' сорочкú (Підманево Шацьк Влн.)

Ни руді́с' крáсна, а руді́с' шчáсна (Клубочин Ківерц Влн.)

Пришлá Причúста – нисé стáрост'ів ничúста, пришлá Пукрóва – заривлá д'івка, йак курóва (Забужжя Любомл Влн.)

Пукрóвойко, Пукрóвойко, покрúй мин'і гу́ло́войку, чи посту́лом, чи гунúчо́у, бо вже д'івкоюу надокúчило (Прип'ять Любомл Влн.)

Руспустúла Дún'а кóси, а за не́йу вс'і матрóси, руспустúла Дún'а л'éнти а за не́йу вс'і студ'éнти (Миків Ківерц Влн.)

С перибóру ви́брав слипú Нимидóру (Журавичі Ківерц Влн.)

С перибóру ви́брав Хвидóру (Сильно Ківерц Влн.)

С такіми павами будиш сидіти пуд лавами (Городище Ківерц Влн.)

С'акий такий, абі був, абі хліба роздубів (Журавичі Ківерц Влн.)

С'атá Пукрówойко, покрий мині гуловойку, с'акой- такою гунучой, хай йа дівкой ни мучус' (Світязь Шацьк Влн.)

Сватá мати Пукрówон'ко, покрий мойу голówон'ку, хоч хусткойу, хоч ганчуркойу, абі ни зостатис'а дівкойу (Звиняче Горохів Влн.)

Хай буде в смолі, аби в свóму силі (Клубочин Ківерц Влн.)

Хоч з лиц'á вóду пий (Миків Ківерц Влн.)

Хрест у вóду, а йа на п'їдвóду (Клубочин Ківерц Влн.)

Невістка, зять, сваха, свекруха, теща

З'ат' хóче собі в'з'ат' (Світязь Шацьк Влн.)

Даруйу гóлі, шоп ни давала свикрус'і дóлі (Миків Ківерц Влн.)

Запоурожец' – ни машіна, прімак – ни л'удіна (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак мати бйе, то рóскоуш йе, а чужá мати хоч і ни бйе, то боул'т' (Прип'ять Любомл Влн.)

Мойá тéща йідно плéще (Городище Ківерц Влн.)

Нáша тéшча дурне плéшче (Миків Ківерц Влн.)

Ни завжді так бувáйе, йак свáха на вес'іл'і с'п'ївáйе (Сильно Ківерц Влн.)

Ни спіц'а нив'іс'ц'і кóло рóшчи в д'ішц'і (Клубочин Ківерц Влн.)

Нив'істка – чужá к'їстка (Миків Ківерц Влн.)

Нив'істка – чужá к'їстка, а з' ат' зачúха (Світязь Шацьк Влн.)

Отóто з'ат', за л'úц'к'їх пйат' (Клубочин Ківерц Влн.)

Рус'ілас', йак свáха (Миків Ківерц Влн.)

Свáха – ни рудіна, нив'істка – ни дитіна (Залижня Сокал Льв.)

Све^ик^ирúха – то ре^ипитúха (Підманево Шацьк Влн.)

Син на нив'ісці, йак гумно на тр'ісці, а з'ат' на дучці, йак пёрстен' на руці (Ковель Влн.)

Трушу грúшу – сват'ів зрушу (Журавичі Ківерц Влн.)

Хто всра́в'а – нив'істка (Клубочин Ківерц Влн.)

Інші родинні зв'язки

Бйут' свої́х, шоп чуж'ї бойáлис'а (Мокрець Турійськ Влн.)

Булó с'м'іху йак на Пáску: вмер д'áд'ко і нóги в труну́ ни вл'ізли (Городище Ківерц Влн.)

В пудóлі (пéлен'і) принесту́ 'народити не шлюбно дитину' (Клубочин Ківерц Влн.)

Де кум, де курува́й, де купі́ца с'іна (Луковичі Іваничів Влн.)

Ду сво́го рóду поу шй́йу в во́ду (Клубочин Ківерц Влн.)

З рудно́у т'і́л'ки на фотогра́ф'ійі гáрно вихóдит' (Голоби Ковел Влн.)

Йáблуко од йáблун'і далéко ни одкóтиц'а, а йак одкóтиц'а, то хвóстиком повéрниц'а (Світязь Шацьк Влн.)

Йайце́ мудр'іше за кúрку (Залижня Сокал Льв.)

Йак ни бóде куму́, то прихóт' за куму́ (Забужжя Любомл Влн.)

Нéхот'а кум порос'á зйів (Локачі Влн.)

Ни навч́ів ба́т'ко, ни навч́ит' і д'áд'ко (Голоби Ковел Влн.)

Ни шука́й дóброго м'іс'ц'а, а шука́й дóброго сус'і́да (Клубочин Ківерц Влн.)

Нимá в с'в'іт'і, йак руду́на, то вам ска́же і диту́на (Локачі Влн.)

По́ки чужо́й скрúвиц'а, р'ідн'ій запла́че (Миків Ківерц Влн.)

С'в'ій за́вше г'ірший за чужо́го (Голоби Ковел Влн.)

Стáрий друг лúтше нóвих двух (Клубочин Ківерц Влн.)

У на́шого Омéл'ка вилу́ка с'імéйка (Миків Ківерц Влн.)

Одруження

Абу хлѡпец' йакій нѣбуд' був, абу хл'їба рuzдубуѡв
(Клубочин Кїверц Влн.)

Бїдному жинїтис'а – нїч малá (Залижня Сокал Льв.)

Бирї грибу, поки бирїц'а, йди дївко зáмуж, поки
бирїт' (Світязь Шацьк Влн.)

Буде вес'їл'а, йак субáка вїсциц'á на з'їл'ї (Клубо-
чин Кїверц Влн.)

Вжинївс'а – стрáтивс'а, вз'ав ж'їнку – всрáтис'а,
н'ї з ким спáти л'агтї, н'ї м'їж л'уди п'їтї (Залижня
Сокал Льв.)

Вибирай жўнку, йак хáту мáже (Сильно Кїверц
Влн.)

Гáрне лїчко з нѡсом, а ж'їнка – з чулов'їком-
госпѡдарем (Залижня Сокал Льв.)

Дївка повїн:а бїти н'їмка (Сильно Кїверц Влн.)

Дирї лїка, йак дирїц'а, йди дївко зáмуж, йак
сватї прїц'а (Звиняче Горохів Влн.)

До М'їхáйла п'їшла б за вулохáйла (Забужжя
Любомл Влн.)

Ду Дмїтра дївка х'єтра, а пѡсл'е Мїхáйла – хоч за
попїхáйла (Залижня Сокал Льв.)

Ду Дмїтра дївка х'їтра, а пѡсл'е Дмїтра, хоч
кѡмин вїтри (Клубочин Кїверц Влн.)

За дѡбрим чулов'їком ж'їнка мулуд'їє, а за старїм
стар'їє (Залїсся Шацьк Влн.)

За дѡбрим чулов'їком і жўнка хаз'áйка (Ростань
Шацьк Влн.)

За почѡтним чулов'їком і жўнка в почѡт'ї
(Забужжя Любомл Влн.)

За хоурѡшим чолов'їком жонá моулуд'їє, а за
погáним – з лїчка марн'їє (Підманево Шацьк Влн.)

Знайдїт' вїáзи в лихїй симрáзи (Черемошно Ковел
Влн.)

Йак буде рухї, то возмїт' і такї (Чорниж Маневиц
Влн.)

Йак бу́ла д'івкойу, то с'ц'а́ла ц'івкойу, а йак ста́ла моулоди́ц'ойу, то ц'іло́йу рукави́ц'ойу (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак до́чок с'ім, то до́ла вс'ім, а йак йі́днá, то й то́йи нимá (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак йі́дне, так і дру́ге (Забужжя Любомл Влн.)

Йак нимá ту́лко́вого, лу́тше без'пут'о́вого (Черемошно Ковел Влн.)

Йак сирот'і жини́тис'а, то й н'іч ма́ла (Чорниж Маневиц Влн.)

Йак шо до́бре, то чужі́ пудберу́т' (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак'і ко́н'і, так'ій в'із, йак'ій йі́хав, таку́ в'із (Залижня Сокал Льв.)

Йак'ій не́буд' чолов'і́чина, абі́ дро́ва і лучі́на (Клубочин Ківерц Влн.)

Йакé йі́де, таку́ везé (Підманево Шацьк Влн.)

Йакé йі́хало, таке́ зді́бало (Прип'ять Любомл Влн.)

Йакій́ корч, та́ка й палу́за (Підманево Шацьк Влн.)

Йакій́ пуп, та́ка й пупа́д'а (Миків Ківерц Влн.)

Кохáна жонá Бо́гом данá (Чорниж Маневиц Влн.)

Красá до в'ін'ц'á, а со́в'іс'т' до к'ін'ц'á (Клубочин Ківерц Влн.)

Красá на два д'н'а, а со́в'іс'т' навс'і́гдá (Журавичі Ківерц Влн.)

Куда́ го́лка, туді́ й ні́тка (Миків Ківерц Влн.)

Куда́ рíба хвустом, туді́ й рак кле́шн'ойу (Миків Ківерц Влн.)

Куді́ кин' купі́том, туді́ й жа́ба кле́шно́йу (Локачі Влн.)

Куму́ поп, куму́ поупа́д'а, а ми́н'і поупа́д'о́ва до́чка (Журавичі Ківерц Влн.)

Максі́м і Гуда́рочка – га́рна па́рочка (Миків Ківерц Влн.)

Муж і жонá – одна́ сатана́ (Сильно Ківерц Влн.)

На ко́жен това́р йе св'їй пукупéц' (Клубочин Ківерц
Влн.)

На Пúсану Кол'адú пустú – хоу́рошого хло́пц'а
запо́стиш (Прип'ять Любома Влн.)

Ни завждú так бува́йе, йак свáха на вес'їл':ї
сп'їва́йе (Сильно Ківерц Влн.)

Обкру́тит' чулов'їка сра́койу (Миків Ківерц Влн.)

Одún чо́б'їт, дру́гий бут – з'їбра́лис'а та й іду́т'
(Залижня Сокал Льв.)

Одún чо́б'їт, дру́гий бут, одún до́ма, дру́гий тут
(Миків Ківерц Влн.)

По́ки вес'їл':а настрóйїц'а, то ва́вка заго́йїц'а
(Клубочин Ківерц Влн.)

По́ки до по́па, то бу́де ц'їла копа́ (Чорниж Маневиц
Влн.)

Пу та́тку й дит'áтко (Маковичі Турійськ Влн.)

Побáчат' в'їзи в лихúй симр'їзи (Забужжя Любома
Влн.)

Пришла́ Причу́ста – нисé ста́рост'ів ничу́ста,
пришла́ Пукро́ва – заривла́ д'ївка, йак куро́ва
(Забужжя Любома Влн.)

Пришо́в Варфолом'їй – жу́то на земл'ї с'їй, пришла́
Причу́ста – несé ста́рост'ів ничу́ста (Залижня Сокал
Льв.)

Прожила́ жит':á з чулов'їком, йак за кúпойу гно́йу
(Залижня Сокал Льв.)

Пукро́войко, Пукро́войко, покрúй мин'ї гуло́войку
– чи посту́лом, чи гунúчойу, бо вже д'ївкойу надо́-
кúчило (Прип'ять Любома Влн.)

Пукро́вон'ко, Пукро́вон'ко, покрúй мин'ї гуло́-
вон'ку, хай за ста́рц'а, хай за б'їдн' ака́, абú сам'їй ни
оста́тис'а (Підманево Шацьк Влн.)

Руспустúла Дúн'а ко́си, а за не́йу вс'ї матро́си,
руспустúла Дúн'а л'éнти, а за не́йу вс'ї студéнти
(Миків Ківерц Влн.)

С такúми па́вами бу́диш сид'їти пуд ла́вами (Горо-
дище Ківерц Влн.)

С'акий-такий абú був, абú хл'íба роздубúв (Журавичі Кíверц Влн.)

С'в'атá Пукрóвойко, поукрúй мин'í гулóвойку, с'акой- тако́й гунúчой, хай ÿа д'íвкой ни мúчус' (Світязь Шацьк Влн.)

С'в'атá Мáти Пукрóвон'ко, покрúй мойú голóвон'ку, хоч хúсткойу, хоч ганчúркойу, абú ни зостáтис'а д'íвкойу (Звиняче Горохів Влн.)

Сúлойу ни бúдиш мúлойу (Миків Кíверц Влн.)

Сивинá в гóлову – б'ís в ребрó (Луковичі Іваничів Влн.)

Сид'át', ÿак засвáтан'í (Городище Кíверц Влн.)

Син на нив'ísц'í, ÿак гумнó на тр'ísц'í, а з'ат' на дучц'í, ÿак пёрстен' на руц'í (Ковель Влн.)

Ска́че зáму́ж, ÿак жа́ба в мул (Маковичі Турійськ Влн.)

Стойít', ÿак в мулудóго на вес'íл'í (Городище Кíверц Влн.)

Три дз'áта на два л'áта, ни р'íдко бúде (Маковичі Турійськ Влн.)

Трушú гру́шу – сват'ív зру́шу (Журавичі Кíверц Влн.)

Хай бúде в смол'í, абú в свóму сил'í (Клубочин Кíверц Влн.)

Хрест у вóду, а ÿа на п'íдвóду (Клубочин Кíверц Влн.)

Чийí бикú ни хоудúли, тилáтко мойé (Журавичі Кíверц Влн.)

Чужá с'ímíá – то тёмний л'ís (Локачі Влн.)

Чулов'ík í ж'ínка – однá с'п'ílка (Залижня Сокал Льв.)

Шумít' í гудé, кривé замúж идé, а гурбáта суб'í хóче, та н'íхтó ни бирé (Залижня Сокал Льв.)

Почуття

Брат л'úбит' се'стру́ багáту, а чоулов'ík жúнку здоу́рову (Забужжя Любомл Влн.)

Буде вес'іл':а, йак суба́ка вісциц'а на з'іл':і
(Клубочин Ківерц Влн.)

Гула́ти пу чо́рному 'не зберігати подружньої
вірності' (Миків Ківерц Влн.)

Д'івку ни пирил'убиш, а д'ішку ни пирим'ісиш (За-
лижня Сокал Льв.)

З вели́кої хма́ри дошчу́ ни бува́йе, з вели́кої
л'убо́в'і ничо́ ни бува́йе (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Знайду́т' ви́ази в лиху́й симра́зи (Черемошно Ковел
Влн.)

Йак ни пол'убит' набру́дно, то начу́сто тру́дно
(Залисся Шацьк Влн.)

Йакшо́, то шо́, а н'е́, то йа п'ішла́ куро́ву доу́йти
'про відносини між хлопцем і дівчиною' (Звиняче
Горохів Влн.)

Кохана́ жона́ Бо́гом дана́ (Чорниж Маневиц Влн.)

Л'убит', йак ду́шу, а тру́сит' йак гру́шу (Миків
Ківерц Влн.)

Л'убит', йак суба́ка па́лку (Миків Ківерц Влн.)

Л'убо́в'ю сит ни бу́диш (Залижня Сокал Льв.)

На́шо та мо́ва, колу́ вона́ ни про л'убо́в (Клубочин
Ківерц Влн.)

Ни видкладáй пйáнку на за́втра, а л'убо́в на
ста́рост' (Клубочин Ківерц Влн.)

Нима́ п'ін'онзув – нима́ коха́н':а (Забужжя Любома
Влн.)

Удну́м му́ром ма́зан'і (Клубочин Ківерц Влн.)

Хто чу́биц'а, той лу́биц'а (Майдан Липно Маневиц
Влн.)

Релігія

Релігійні свята

Багато́му і в б́уден' с'в'а́то, а б́йідному і в Па́ску
пуст (Клубочин Ківерц Влн.)

Варва́ра зава́рит, а Мико́ла закуйе́, ди й туді́ зима́
стайе́ (Клубочин Ківерц Влн.)

Варва́ра мосту́ мо́стит', Са́ва кулку́ во́стрит', а
Мико́ла забива́йе (Підманево Шацьк Влн.)

Варва́ра но́чи вурва́ла, а д'н'а́ приточу́ла йак
ку́рка ступу́ла (Клубочин Ківерц Влн.)

Варва́ра но́чи вурва́ла, а д'н'а́ приточу́ла по земні́
вуло́чу́ла (Клубочин Ківерц Влн.)

Варва́ри ни варва́рити, Са́ви ни са́вити, Мико́ли
ни мико́літи, Гандро́си ни гандро́сити, а кунде́лу
кундо́сити (Ростань Шацьк Влн.)

В:идин':е́ с'в'ат навиде́ (Клубочин Ківерц Влн.)

Вербу́ч, то кужу́ха тербу́ч (Клубочин Ківерц Влн.)

Га́нка зожне́, то Палу́копи спа́лат' (Залісся Шацьк
Влн.)

Га́нки нажну́т', а Палу́копи спа́лат' (Ростань
Шацьк Влн.)

До Їу́рйа до́жне в хаз'а́йіна с'іно́ б́ути в л'а́да
ду́рн'а (Залісся Шацьк Влн.)

До Лийі́ гр'іх купа́тис'а (Залісся Шацьк Влн.)

До Пе́тра ни скида́й ко́жу́ха, а по Питро́в'ї в том
са́мом ко́жу́с'ї (Світязь Шацьк Влн.)

До Сплен':а в по́лі спен':а, а по Сплен':і вже по
спен':і (Прип'ять Любома Влн.)

Доу́ Благов'ішчен':а зиму́ ни ла́й і са́ний ни хова́й
(Підманево Шацьк Влн.)

Доу́ М'іха́йла п'ішла́ б за вуло́ха́йла (Забужжя
Любома Влн.)

Доу́ Мико́ли шоп ни бу́ло бо́бу в по́лі (Забужжя
Любома Влн.)

Ду вес'н'анойі Микóли ни с'ій грéчки і ни стрижу́ овéчки (Підманево Шацьк Влн.)

Ду Дмíтра д'івка х'íтра, а по́сл'е Дмíтра, хоч кóмин вíтри (Клубочин Ківерц Влн.)

Ду Дмíтра д'івка х'éтра, а по́сл'е Михáйла – хоч за по́пихáйла (Залижня Сокал Льв.)

Ду Пéтра д'івка х'éтра (Залижня Сокал Льв.)

Ду Йúрйа мýсит' с'іно бúти в дúрн'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак на Благов'шчен':а, так і на Вилúкден' (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак на Громнúц'і напйéц'а пúвен' водú, то набирéц'а óрач в пóли бидú (Забужжя Любомл Влн.)

Йак на Громнúц'і нимáйе одлúги, то вил ни найís'ц'а травúци (Підманево Шацьк Влн.)

Йак на Звйáстовáн':а так і на Мартвостáн':а (Муравище Ківерц Влн.)

Йак на Йúрйа напйéц'а пúвен' водú, то на Йúрйа вес'н'анóго напасéц'а вил травú (Світязь Шацьк Влн.)

Йак поус'і́йе ду Пукрóви, то йе хл'íба довóли, а до Лукú – ни бúде ни хл'íба, ни мукú (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Йак пришлá коусовúц'а, то жúнка коуродúц'а, йак пришлú жнивá, то жúнка ни живá, а йак пришлá Поукрóва, то жúнка здорóва (Звиняче Горохів Влн.)

Йакшó на Йúрйа садкú перец'в'íлú, то ни бúде ничó (Підманево Шацьк Влн.)

Минúлис' Гáнки – хулóд'н'і вже рáнки (Клубочин Ківерц Влн.)

Михáйло прийíхав на б'íлим кун'і (Майдан Липно Маневиц Влн.)

На Йúрйа заховáйец'а в жúт'і кúрйа (Залісся Шацьк Влн.)

На Йúрйа йак на вóкна рóса, врожáй на прóса (Прип'ять Любомл Влн.)

На Пúсану Кол'адú пустú хоурóшого хлóпц'а – запóстиш (Прип'ять Любомл Влн.)

На Пётра́ й ба́ба хлі́ба напе́клá (Прип'ять Любома
Влн.)

На Питра́ хлі́ба трóхи запиклá, а на Л':у – пóвну
п'іч зал':у́ (Світязь Шацьк Влн.)

На Пукрóву типл'іше бува́йе (Маковичі Турійськ
Влн.)

Од Гáнки зúмн'і рáнки (Залісся Шацьк Влн.)

Од Громні́ц' зимá ше пригрімíт' (Залісся Шацьк
Влн.)

Од Микóли до Микóли да й никóли (Сильно Ківерц
Влн.)

Од Покрóви стайé корóва на хлéви (Залісся Шацьк
Влн.)

Од Спáса рукавúц'і шикúй до пойáса (Залісся
Шацьк Влн.)

Олексúй – горóх сий (Майдан Липно Маневиц Влн.)

От тоб'і ба́бушка і Їу́рийв ден' (Світязь Шацьк
Влн.)

Пóсл'е Лийі колóм по рил':і (Прип'ять Любома Влн.)

Пóсл'е Пукрóви рукавúц'і гутóв'і (Ростань Шацьк
Влн.)

Паршúве поурóса і в Пётру́вку мёрзне (Черемош-
но Ковел Влн.)

Пётру́вка на хлі́б катúвка (Клубочин Ківерц Влн.)

Пита́йец'а Спас, чи йе пóле приготóвлене в вас, а
пита́йец'а Сплéн':е, то йе нас'ін':е (Підманево Шацьк
Влн.)

Почу́ Їва́нов'і Злотоúстов'і вúсохне на плóт'і хúста
(Муравище Ківерц Влн.)

Пришóв Варфолом'ій – жу́то на земл'і с'ій
(Муравище Ківерц Влн.)

Причúста травá ничúста (Світязь Шацьк Влн.)

Пришóв Варфоломій – жу́то на земл'і с'ій, пришлá
Причúста – несé стáрост'ів ничúста (Залижня Сокал
Льв.)

Пришла́ Причѹста – нисѣ стáрост'ів ничѹста, пришлá Пукрóва – заривлá д'івка, йак курóва (Забужжя Любомл Влн.)

Пришла́ Пукрóва – зйѣла полу́ден' курóва (Забужжя Любомл Влн.)

Пу Питр'і вже пу д'н'і (Ростань Шацьк Влн.)

Пу Питр'і, пу типл'і (Городище Ківерц Влн.)

Пукрóва пукрѹйе земн'у́ чи с'н'ігом, чи лѹстом (Маковичі Турійськ Влн.)

Пукрóва – зимá гутóва (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Пукрóвойко, Пукрóвойко, покрѹй мин'і гулóвойку – чи постулом, чи гун'учойу, бо вже д'івкойу надокѹчило (Прип'ять Любомл Влн.)

Пукрóвон'ко, Пукрóвон'ко, покрѹй мин'і гулóвон'ку, хай за стáрц'а, хай за б'ідн'акá, абѹ сам'ій ни остáтис'а (Підманево Шацьк Влн.)

С'в'атá Пукрóвойко, поукрѹй мин'і гулóвойку, с'áкой- тáкой гун'учой, хай йа д'івкой ни мѹчус' (Світязь Шацьк Влн.)

Св'атá Мáти Пукрóвон'ко, поукрѹй мойу́ голóвон'ку, хоч хѹсткойу, хоч ганчѹркойу, абѹ ни зостáтис'а д'івкойу (Звиняче Горохів Влн.)

Спас – бирѹ рукавѹц'і про запáс, а Сплѣн':е – напѣвне (Черемошно Ковел Влн.)

Стѹл'ко до Благов'шчен':а пч'їлки вѹлитит', стѹл'ко по Благов'шчен':у зѹмно (Світязь Шацьк Влн.)

Стѹл'ки до Благов'шчен':а пч'їлки вѹлитит', стѹл'ко посл'е Благов'шчен':а одсѣдит' (Світязь Шацьк Влн.)

То на с'в'атѹй л':á, то на тóйе с'в'áто все йе (Ростань Шацьк Влн.)

Тр'ішчѹ ни тр'ішчѹ вже минѹли Водóхрещи (Підманево Шацьк Влн.)

Тра булó ни сáвити, ни варвáрити, а сорóчку спрáвити (Залісся Шацьк Влн.)

Тре було ни сáвити, ни варвáрити, ни андрúшити,
а сорóчку кунд'úшити (Світязь Шацьк Влн.)

Уд Спáса чепл'áй рукави́ц'і до пáса (Прип'ять
Любомл Влн.)

Хто бўл'би ни ви́копайе до Причúсти, то та
хаз'áйка придурчúста (Підманево Шацьк Влн.)

Хто ни ви́копайе картóшки до Ївáна Богуслóва, то
та хаз'áйка ни вáрта дóброго слóва (Ростань Шацьк
Влн.)

Хто ни пос'íйе до Лукú, той ни мáтиме ни хл'íба ни
мукú (Забужжя Любомл Влн.)

Хто ни обс'íйец'а ду Чéсного Христá, той ни вáртий
субáчого хвустá (Залижня Сокал Льв.)

Хто ни пус'íйе ду Чéсного Христá, то ни вáртий
субáчого хвустá, а хто ду Ївáна Богуслóва то ни
вáртий дóброго слова, а хто ду Пукрóви, то хай ни
с'íйе никóли (Клубочин Кiверц Влн.)

Ше далéко Л':а ви́жну і йа (Клубочин Кiверц Влн.)

Бог

Бог – бат'ко (Голоби Ковел Влн.)

Бóз'а пáл'чик поукáзує (Луковичі Іваничів Влн.)

Бес Бóга ни ду пурóга (Залижня Сокал Льв.)

Бирижéного й Бог бирижé (Клубочин Кiверц Влн.)

Бог* пóмуч! Казáли богú шоп ви нам поумоглú!
Казáли з^с нéба, шо вже ни трéба! (Залижня Сокал
Льв.)

В Бóга заслúтана 'щаслива' (Клубочин Кiверц Влн.)

Вс'і ми п'ід Бóгом хóдимо (Клубочин Кiверц Влн.)

Д'éкую Бóгу і мин'і, а хто гутóвив – тóму н'і
(Залижня Сокал Льв.)

Дай Бóже здорóвл'а тóму, хто найiвс'а, а згугувáти
дурнiй змóже (Залижня Сокал Льв.)

Дай Бóже нáшому тил'áтку да й вóвка зiйсти
(Клубочин Кiверц Влн.)

Дóбре йiсти, дóвго спáти, Бог здурóвiа мýсит'
дáти (Ковель Влн.)

За т'ерп'єн'їє Бог дайє спас'єн'їє (Клубочин Ківерц Влн.)

І цар, і Бог (Локачі Влн.)

Їак в Бóга за двирúма (Сильно Ківерц Влн.)

Їак в Бóга за пáзухойу (Клубочин Ківерц Влн.)

Їак Бог дасц' здурóвѡа, ѡак дасц' так і забирé (Клубочин Ківерц Влн.)

Їак Бог роздавáв красú, то ѡа спáла, а ѡак шчáст'а, то ѡа встáла (Залижня Сокал Льв.)

Їак тривóга, то ду Бóга пу тривóз'і вже пу Бóзі (Залижня Сокал Льв.)

Їакé Бóже ствóжил, такé маж (Муравище Ківерц Влн.)

Їакбú ни слабувáли, то і Бóга ни споминáли (Клубочин Ківерц Влн.)

Кохáна жонá Бóгом данá (Чорниж Маневиц Влн.)

Мáти Бóга в живут'і 'бути совісним' (Клубочин Ківерц Влн.)

Н'і Бóгов'і с'в'їчка, н'і чóртов'і кочергá (Чорниж Маневиц Влн.)

Ни в'їрит' ни в Бóга, ни в стóга (Моквин Березнів Рвн.)

Ни дай Бóже з хáма пáна (Голоби Ковел Влн.)

Ни заставл'áй Бóгу моу́литис'а, бо лóба побйé (Сильно Ківерц Влн.)

Ой Бóже, ни звонú – с'в'áто, а зазвонú, то й д'в'ї (Клубочин Ківерц Влн.)

От перибóру Бог дайє Нимидóру (Городище Ківерц Влн.)

Робú гóже, то й Бог доупо́мóже (Клубочин Ківерц Влн.)

Стиєрижéного Бог стиєрижé (Клубочин Ківерц Влн.)

Хто в Бóга гóдний ни бóде гулóдний (Клубочин Ківерц Влн.)

Хто рáно встайé, томú Бог дайє (Локачі Влн.)

Чут' Бóгу дúшу ни одалá (Луковичі Іваничів Влн.)

Церква і священнослужителі

Бес поу́па зна́йу, шо в нид'ілу́ с'в'áто (Чорниж Маневиц Влн.)

Бйілоголóв'і д'іти у по́па (Городище Ківерц Влн.)

В дурно́го по́па дурна́ мул'ітва (Городище Ківерц Влн.)

Вста́н'те д'áче, хай с'áде смерд'áче (Клубочин Ківерц Влн.)

Дурну́й пуп тибé христу́в (Миків Ківерц Влн.)

Йак вмер бога́ту́р, то зибра́вс'а вес' мир, а йак вмер б'ідн'ачо́к, то пришо́в поп і д'ачо́к (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак ни хоуд'ів ба́т'ко ду це́ркви, то ни хоуд'ів, а йак пушо́в, то двéри на гулов'і прин'іс (Клубочин Ківерц Влн.)

Йаку́й поп – так'ій прихо́д (Луковичі Іваничів Влн.)

Йаку́й пуп – така́ й пупад'а́ (Миків Ківерц Влн.)

Кулу́ ни приду́ в це́ркву, то все па́ску с'в'áт'ат (Сильно Ківерц Влн.)

Кулу́ ни приду́, то все Христу́с воу́скрес с'п'іва́йут' (Залижня Сокал Льв.)

Куму́ поп, куму́ поу́пад'а́, а мин'і поу́пад'о́ва до́чка (Журавичі Ківерц Влн.)

Кутóв'і, поу́пóв'і, шо на́шому Васи́л'óв'і (Миків Ківерц Влн.)

Нима́ добра́ так, йак поу́пóв'і та коу́то́в'і: дво́йе лижа́т' та даро́мн'ій хл'іб йід'áт (Клубочин Ківерц Влн.)

Ото́ туб'і д'áче, шо ма́йеш смирд'áче (Миків Ківерц Влн.)

По́ки до по́па, то бу́де ц'іла ко́па (Чорниж Маневиц Влн.)

Помéр б'ідн'а́к – т'і́лки п'іп і д'ак (Залижня Сокал Льв.)

Пумо́же, йак мертво́му кади́ло (Городище Ківерц Влн.)

Пумо́же, йак пупо́ва мул'ітва (Городище Ківерц Влн.)

У тебе, йак в попá – никóли нимá н'і здачи, н'і
прибúтку (Луковичі Іваничів Влн.)

Шо поупóв'і мóна, то д'акóв'і – зас' (Сильно Ківерц
Влн.)

Нечиста сила

В тúхому булóт'і чортú вóд'ац'а (Журавичі Ківерц
Влн.)

Згадáй чóрта, а чорт с хáти (Залижня Сокал Льв.)

Муж і жонá однá сатанá (Сильно Ківерц Влн.)

На пустóму збий вес' л'іс і йомú йідén б'іс (Клубо-
чин Ківерц Влн.)

Н'і Бóгов'і с'в'їчка, н'і чóртов'і кочергá (Чорниж
Маневиц Влн.)

Нáте вам чóрта в хáту, хай у вас гóсти бúдут'
(Боголюби Луцьк Влн.)

Ни так'їй страшнúй чорт, йак його мал'úют'
(Чорниж Маневиц Влн.)

Сивинá в гóлову – б'іс в ребрó (Луковичі Іваничів
Влн.)

Інше (рай, пекло, гріх)

Вóл'ному вóл'а, а спасén:ому рай (Маневиці Влн.)

І см'іх, і гр'іх (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак grim ни гр'áne, мужік ни пирихрестиц'а
(Журавичі Ківерц Влн.)

Ни прúс'а поперед бáт'ка в пéкло (Локачі Влн.)

Ни с'п'ішú поперед бáт'ка в пéкло (Миків Ківерц
Влн.)

Рáда душá в рай, да гр'іх'ї ни пускáйут (Клубочин
Ківерц Влн.)

Пу Отшенáш'ї наливáй пу чáш'ї (Клубочин Ківерц
Влн.)

Шо правда, то ни гр'іх (Майдан Липно Маневиц
Влн.)

Смерть

Бúде туб'ї опушн'á 'остання година, кінeць' (Миків
Ківерц Влн.)

Бўде туб'ї гаплік 'смерть' (Клубочин Ківерц Влн.)

Було с'м'їху йак на Паску: вмер д'ад'ко і нѳги в трунѳ ни вл'їзли (Городище Ківерц Влн.)

В мѳках робѳли, в мѳках жилѳ, в мѳках і дѳба дамѳ (Городище Ківерц Влн.)

Вмерти й ни жѳти 'здивуватися' (Клубочин Ківерц Влн.)

Вже ни йде догорѳ, анѳ донѳзу (Сильно Ківерц Влн.)

Дѳба дѳти 'померти, змерзнути' (Клубочин Ківерц Влн.)

Дѳмка за дѳмкойу, а смерт' за плечѳма (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак вмер богатѳр, то зибрѳвс'а вес' мир, а йак вмер б'їдн'ачѳк, то пришѳв поп і д'ачѳк (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак вмираѳти – всеодно ден' т'ер'ѳти (Ковель Влн.)

Йак вмере богатѳр, то з'їйдѳц'а вес' мир, а йак вмере б'їдний, то й ни прѳде, той хто потр'їбний (Підманево Шацьк Влн.)

Йак втѳпис'а дудѳм ни приход' (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак ни вмер Данѳло, то бол'ѳчка задавѳла (Черемошно Ковел Влн.)

К'еб л'ѳди ни вмираѳли, то б нѳбо пудперлѳ б (Клубочин Ківерц Влн.)

Напоминѳ кѳз'ї смерт', то бѳде блийѳти (Сильно Ківерц Влн.)

Напоминѳ куз'ї смерт', бѳде перд' і перд' (Миків Ківерц Влн.)

На чѳрни ден' 'відкладати щѳсь, коли буде якась скрута, смерт' (Клубочин Ківерц Влн.)

Помѳр б'їднѳк – т'їл'ки п'їп і д'ак (Залижня Сокал Льв.)

Пришлѳ порѳ винѳс' з двурѳ, с'р'їбло злѳто все колѳто (Городище Ківерц Влн.)

Пумѳже, йак мертвѳму кадѳло (Городище Ківерц Влн.)

Пумо́же, йа́к пупо́ва мулі́тва (Городище Ківерц
Влн.)

Пушо́в на л'і́ки – проупа́в нав'і́ки (Микі́в Ківерц
Влн.)

Ста́рос'т' – ни ра́дос'т', по́хорон – ни вес'і́л':а (Бого-
лю́би Луцьк Влн.)

Су́дн'а до́шка 'смерть' (Клубочин Ківерц Влн.)

Т'агні́ л'а́мку, по́ки ни ві́копайут йа́мку (Клубочин
Ківерц Влн.)

Тибé т'і́л'ки пу смерт'́ поси́лати (Микі́в Ківерц Влн.)

Три дн'і́ ду сме́рт'і́ (Микі́в Ківерц Влн.)

Туді́ йму́ доро́га (Микі́в Ківерц Влн.)

Людина і її буття

Людина

Встр'єчни й пуперєчни 'будь-хто' (Клубочин Ківерц Влн.)

Гулова і вўха 'про забудькуватих людей' (Клубочин Ківерц Влн.)

Запорóжец' – ни машїна, забужáнин – ни л'удїна (Миків Ківерц Влн.)

Запорóжец' – ни машїна, примáк – ни л'удїна (Клубочин Ківерц Влн.)

Л'уд'ц'ка прац'а – не дурнїц'а, розкидáти не годїц'а (Муравище Ківерц Влн.)

Л'уде – йўде (Миків Ківерц Влн.)

Л'уди – то йўди (Клубочин Ківерц Влн.)

Л'удїну пустї под стил, то вона вїл'їзе на стил (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Нимá рїби бис кóс'тї, а л'удїни бис злóстї (Клубочин Ківерц Влн.)

Ой котрá то вже годїна, мóже вїпила б л'удїна (Ковель Влн.)

Свуй рóзум май і л'удей питай (Клубочин Ківерц Влн.)

Хаз'áйїн бáр'їн 'про самовпевнену людину' (Миків Ківерц Влн.)

Хай пом'їж л'уди, ан'їж поп'їд грўди (Клубочин Ківерц Влн.)

Шóбло-йóбло 'будь-хто' (Сильно Ківерц Влн.)

Спадковїсть

Йáблуко од йáблунї далéко ни одкóтиц'а, а йак одкóтиц'а, то хвóстиком повéрниц'а (Свїтязь Шацьк Влн.)

Йакї бáткї – такї дз'áткї (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак'ї кóн'ї – так'їй в'їз, йак'їй йїхав – такú в'їз
(Залижня Сокал Льв.)

Йак'ї ми сам'ї – так'ї на́ш'ї д'їти (Локачі Влн.)

Йакá клéпка – такá бóчка, йакá ма́ти – такá дóчка
(Клубочин Ківерц Влн.)

Йакá ма́тка – так'ї дз'áтк'ї (Миків Ківерц Влн.)

Йакá хáта – так'їй тин, йакúй ба́т'ко – так'їй син
(Забужжя Любомл Влн.)

Йакé йїде – такú везé (Підманево Шацьк Влн.)

Йакúй корч – такá й палу́за (Підманево Шацьк
Влн.)

Зовнішність людини

Вúсохла, йак тарáнка (Залижня Сокал Льв.)

Вжинúвс'а – стрáтивс'а, вз'ав ж'їнку – всрáтис'а,
н'ї з ким спáти л'агтú, н'ї м'їж л'úди п'їтú (Залижня
Сокал Льв.)

Гáрне лúчко з нóсом, а ж'їнка з чулов'їком
госпóдарем (Залижня Сокал Льв.)

Гóл'ї бóс'ї, но в'їнкú (Ковель Влн.)

Гóла-бóса (Миків Ківерц Влн.)

Гóла бóса й простоволóса (Забужжя Любомл Влн.)

Гóле бóсе й в капел'úху (Клубочин Ківерц Влн.)

Гурбáтого могúла вúправит' (Сильно Ківерц Влн.)

Д'ївка без косú, йак кун' без грúви (Ростань Шацьк
Влн.)

Дрижú, а мóду диржú (Журавичі Ківерц Влн.)

Дрожú, а хвасóн диржú (Луковичі Іванич Влн.)

Йак Бог роздавáв красú, то йа спáла, а йак
шчáст'а, то йа встáла (Залижня Сокал Льв.)

Йак вúс'ц'ана (Миків Ківерц Влн.)

Йак д'їд з бурудóйу (Миків Ківерц Влн.)

Йак напúсана (Миків Ківерц Влн.)

Косá, йак прач, д'ївка, йак срач (Миків Ківерц
Влн.)

Красá до в'їн'ц'á, а сóв'їс'т' до к'їн'ц'á (Клубочин
Ківерц Влн.)

Краса́ на два д'н'а, а со́в'іс'т' навс'їгда́ (Журавичі Ківерц Влн.)

Краса́в'їца н'ї сла́в'їца, ну шо ко́му на́ра́в'їца (Клубочин Ківерц Влн.)

На кузаку́ нимá знаку́ (Миків Ківерц Влн.)

Ни руді́с' кра́сна, а руді́с' шча́сна (Клубочин Ківерц Влн.)

Повн'і́ти – стар'і́ти (Миків Ківерц Влн)

Похóжа свин'á на кун'á, ано́ хвуст р'ізний (Муравище Ківерц Влн.)

Сивина́ в го́лову – б'іс в ребро́ (Луковичі Іванич Влн.)

Сл'і́пій лúсого стриже́ (Залижня Сокал Льв.)

У на́шого Даві́да н'ї сра́ки, н'ї ві́да (Миків Ківерц Влн.)

Хоч з лиц'á во́ду пий (Миків Ківерц Влн.)

Худа́, йак тр'áс'ц'а (Миків Ківерц Влн.)

Шу́рша, йак до́вша (Миків Ківерц Влн.)

Шумі́т' і гуде́, криве за́муж іде́, а гурба́та суб'ї хóче, та н'іхто́ ни бирé (Залижня Сокал Льв.)

Одяг

Вберу́ пн'а, то бу́де пан'á (Клубочин Ківерц Влн.)

Го́лі, бо́сі, но в'ї́нку 'без смаку одягнена людина' (Клубочин Ківерц Влн.)

Го́ле, бо́се й в капел'у́ху 'без смаку одягнена людина' (Клубочин Ківерц Влн.)

З го́лочк'і 'все нове' (Клубочин Ківерц Влн.)

З ле́жи ни бу́де годéжи (Сильно Ківерц Влн.)

З му́ру по нї́тц'і – го́луму сурóчка (Городище Ківерц Влн.)

Іде́ па́н'і до кост'о́ла, сто кожух'ів й ду́па го́ла (Муравище Ківерц Влн.)

Іде́, йак курóв'ї с'ї́дло (Миків Ківерц Влн.)

Іде́, йак свин'і кура́л'і (Миків Ківерц Влн.)

Йак нува́ куп'ї́йка (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак смал' 'чорний' (Клубочин Ківерц Влн.)

Лўтше своўйе латане, йак чужэ хাপане (Клубочин Ківерц Влн.)

Свойа сорочка блішче ду т'іла (Міків Ківерц Влн.)

Чужа сорочка ни нагрўйе (Городище Ківерц Влн.)

Краса

Гарне лўчко з нбсам, а ж'інка з чулов'іком госпбдарем (Залижня Сокал Льв.)

Йак Бог роздаваў красў, то йа спала, а йак шчас'а, то йа встала (Залижня Сокал Льв.)

Йак напўсана (Міків Ківерц Влн.)

Краса до в'н'ц'а, а сбв'іс'т' до к'н'ц'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Краса на два д'н'а, а сбв'іс'т' навс'ігда (Журавічї Ківерц Влн.)

Красав'іца – н'ї слав'іца, ну шо комў нарав'іца (Клубочин Ківерц Влн.)

Красў на тар'ілку ни пулбжиш (Залижня Сокал Льв.)

Хоч з лиц'а вбду пий (Міків Ківерц Влн.)

Хоч карт'іну мал'ўй 'про гарну, вродливу особу' (Клубочин Ківерц Влн.)

Сила

Бачит' кут сало, та сїли мало (Клубочин Ківерц Влн.)

І в огн', і вбду 'про смїливого' (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак нима сїли, то с'в'іт ни мїлий (Клубочин Ківерц Влн.)

Ни страшна ни гром, ни тўча 'про смїливість' (Клубочин Ківерц Влн.)

Хто см'ел, той сїел (Клубочин Ківерц Влн.)

Старість – молодість

В три пог'ібел'і 'про згорблену людину чи від праці, чи від старості' (Клубочин Ківерц Влн.)

Вже ни йде догорў, анб донўзу (Сильно Ківерц Влн.) Йак ни булб шчас'т'а змблбду, то ни бўде на старост' (Міків Ківерц Влн.)

Повні́ти – стар'іти (Миків Ківерц Влн)
Стáрос'т' – ни рáдос'т' (Сильно Ківерц Влн.)
Стáрос'т' – ни рáдос'т', пóхорон – ни вес'і́л':а (Боголюби Луцьк Влн.)
Старé, йак малé (Городище Ківерц Влн.)
Старé хóче спáти, а му́удé гул'áти (Боголюби Луцьк Влн.)
Старóму да слабóму годú, йак малóму (Клубочин Ківерц Влн.)
Старóму кунéв'і в зúби ни загл'адáйут' (Миків Ківерц Влн.)
Старúй к'ін' борознú ни спóртит', но глiбóко ни вúгоре (Залижня Сокал Льв.)
Старúй кин' борознú ни спóртит', но глiбóко ни вóре, затó дóвго óре (Звиняче Горохів Влн.)
Стáрческ'ий úма-рáзум (Боголюби Луцьк Влн.)

Здоров'я

Дóбре йісти, дóвго спáти, Бог здурóвйа мúсит' дáти (Ковель Влн.)
Загóйц'а, йак на субáц'і (Миків Ківерц Влн.)
З бол'нóйі голувú на здурóву (Клубочин Ківерц Влн.)
Здорóвйа зру́шу, а вúпити мúшу (Клубочин Ківерц Влн.)
Живóго м'ісц'а ни ма́йе 'дуже немічний' (Клубочин Ківерц Влн.)
Йак Бог дасц' здурóвйа, йак дасц', так і забирé (Ковель Влн.)
Йак кувáл'с'к'ий м'іх 'важко дихати' (Клубочин Ківерц Влн.)
Йак пришлá коусовúц'а, то жúнка кородúц'а, йак пришлú жнивá, то жúнка ниживá, а йак пришлá Поукрóва, то жúнка здоурóва (Звиняче Горохів Влн.)
Йакбú ни слабувáли, то і Бóга ни споминáли (Клубочин Ківерц Влн.)
Н'і живá, н'і мёртва (Клубочин Ківерц Влн.)

Напала швидка Нас'ця (Миків Ківерц Влн.)

Ни пита́й слабо́го пру здуро́в'я (Клубочин Ківерц Влн.)

Пе́рша йагоди́на, шоп ни бу́ла ни гулува́ ни спі́на (Клубочин Ківерц Влн.)

Пушо́в на лі́ки – проупа́в нав'іки (Миків Ківерц Влн.)

Слабу́й на вс'у го́лову (Клубочин Ківерц Влн.)

Старо́му да слабо́му годі́, йак мало́му (Клубочин Ківерц Влн.)

Чим заболі́в, тим і лі́чу́с' (Клубочин Ківерц Влн.)

Внутрішній світ людини

Розумний

Йайце́ мудрі́ше за ку́рку (Залижня Сокал Льв.)

Кра́шче з роу́зумним згубі́ти, йак з дурні́м зна́йти (Миків Ківерц Влн.)

Лу́тше з му́дрим згубі́ти, йак з дурні́м зді́бати (Залижня Сокал Льв.)

Лу́тше з роу́зумним згубі́ти, йак з пу́стим зна́йти (Клубочин Ківерц Влн.)

Роу́змна ду́ша йак найі́сця, то с'і ру́ша (Клубочин Ківерц Влн.)

Ро́зуму в апте́ці ни ку́пиш (Залижня Сокал Льв.)

Ро́зум ни в той б'ік 'про нерозумного' (Клубочин Ківерц Влн.)

Ру́змна, йак два пі́сар'і вкуп'і (Залижня Сокал Льв.)

Свуй ро́зум май і лу́де́й пита́й (Клубочин Ківерц Влн.)

Син хоч муй, а ро́зум ма́йе свуй (Клубочин Ківерц Влн.)

Ста́рческ'ій у́ма-ра́зум (Боголюби Луцк Влн.)

Ход'а́ча кні́шка (Клубочин Ківерц Влн.)

Чим ру́зумний встида́йеця, тим дурні́й вели́чайеця (Залижня Сокал Льв.)

Шо з лі́т, то з ро́зуму (Клубочин Ківерц Влн.)

Дурний

Блекоту обйїстис'а 'збожеволїти' (Клубочин Кїверц Влн.)

В гуловї немаїе, то ни кўпиш (Клубочин Кїверц Влн.)

В дурно́го пупа́ дурна́ мулїтва (Городище Кїверц Влн.)

Вїдупити ба́н'к'ї 'нічого не розумїти' (Клубочин Кїверц Влн.)

Висо́ка ду пўпа, дурна́ йак стўпа (Миків Кїверц Влн.)

Висо́кий, йак тїчка, дурнїй, йак тилїчка (Залижня Сокал Льв.)

Висо́кий ду не́ба, дурнїй, йак ни тре́ба (Журавичі Кїверц Влн.)

Вс'ак'ї йе і вс'ак'їх тре́ба (Локачі Влн.)

Дай Бо́же здоро́вл'а то́му, хто найївс'а, а згтува́ти дурнїй змо́же (Залижня Сокал Льв.)

До Йўрїа должне́ в хаз'аїїна с'їно бўти в л'ада дўрн'а (Залїсся Шацьк Влн.)

Ду Йўрїа мўсит' с'їно бўти в дўрн'а (Клубочин Кїверц Влн.)

Дурне́ спит' – дурне́ снїц'а (Клубочин Кїверц Влн.)

Дурно́му й мо́ре пу кул'їна (Залижня Сокал Льв.)

Дурнїй дурно́му купїв куро́ву, обїдва доїли мулока́ ни йїли (Залижня Сокал Льв.)

Дурнїй, йак пїсана то́рба (Журавичі Кїверц Влн.)

Дурнїй, йак то́рба (Залижня Сокал Льв.)

Дурнїй пуп тибе́ христїв (Миків Кїверц Влн.)

За дурно́йу гулуво́йу нима́ нуга́м спуко́йу (Забужжя Сокал Льв.)

Йак на дурне́, то запалї (Локачі Влн.)

Йак на дурне́, то згоу́рїт, а на до́бре, то ни запалиш (Клубочин Кїверц Влн.)

Йак приба́цаний 'нерозумний' (Клубочин Кїверц Влн.)

Йак прибўтий 'нерозумний' (Клубочин Ківерц Влн.)
Крaщче з розумним згубіти, йак з дурним знайти
(Миків Ківерц Влн.)

Л'уд'ц'ка прац'а не дурніц'а, розкидати не годіц'а
(Муравище Ківерц Влн.)

Лўтше з мўдрим згубіти, йак з дурним здўбати
(Залижня Сокал Льв.)

Нaша тeшчa дурнe плeшчe (Миків Ківерц Влн.)

Нoсиц'а, йак дўрен' з пїсанойу тoрбойу (Сильно
Ківерц Влн.)

Наробўвс'а, йак дурній мїла найївс'а (Маневичі
Влн.)

Ни вс'їх дурних вуйнa пубїла (Сильно Ківерц Влн.)

Пїзнай дурногo по с'м'їху йoгo (Залижня Сокал
Льв.)

Пуд нoсом пруруслo, a в гулов'ї ни згoранo (Клубо-
чин Ківерц Влн.)

Радeн'к'їй шo дурнeн'к'їй (Залижня Сокал Льв.)

Рубoтa дўрн'їв л'ўбит' (Маковичі Турійськ Влн.)

Хтo бўл'би ни вїкопaйe до Причїсти, тo тa
хаз'айкa придурчїстa (Підманево Шацк Влн.)

Чoгo дурній, бo бїйдний, чoгo бїйдний, бo дурній
(Звиняче Горохів Влн.)

Наука, освіта

Бeс попa знайу, шo в нид'їл'у с'в'aтo (Чорниж
Маневиць Влн.)

В'їк живї – в'їк учїс' (Журавичі Ківерц Влн.)

Гризї гран'їт нагўки, пoк'ї зуби ни стeрлис' (За-
лижня Сокал Льв.)

Дїти бaт'кa ни гўчат' (Боголюби Луцк Влн.)

Зa пличїма ни нoсїти, абї вм'їти (Маковичі
Турійськ Влн.)

Йак ни пoслўхайїш бaт'кa-нeн'к'ї тo нагўчит' тeбe
лихa гoудинeн'кa (Звиняче Горохів Влн.)

Йак с кнїшки читaйe (Миків Ківерц Влн.)

Кoнчив штїри клaси і пїaтий кал'їдoр (Миків
Ківерц Влн.)

Книшк'ї в с'умц'ї, а кавал'єри на д'умц'ї (Журавичі Ківерц Влн.)

М'єнше б'уде зн'ати – л'утше б'уде сп'ати (Журавичі Ківерц Влн.)

Н'ї чит'ати, н'ї пис'ати, а хочут' за коурол'а обр'ати (Залижня Сокал Льв.)

Наг'ука в л'їс ни вид'є, ан'о з л'їсу вив'одит' (Городище Ківерц Влн.)

Ни уч'и уч'оного й'їсти хл'їба пич'оного (Світязь Шацьк Влн.)

Ни навч'їв б'ат'ко, ни навч'їт' і д'ад'ко (Голоби Ковел Влн.)

Ни нам'учис'а, то ни наг'учис'а (Клубочин Ківерц Влн.)

П'їше, й'як к'урка л'апойу (Миків Ківерц Влн.)

Пис'ав, пис'ав і ше раз'є пис'ав (Луковичі Іванич Влн.)

Пис'ав пис'ака – ни рузбир'є суб'ака (Залижня Сокал Льв.)

Уч'ї д'їт'єй ни стр'ашкойу, а л'аскойу (Моквин Березнів Рвн.)

Шо напис'али пер'ом, то ни в'їруб'иш топор'ом (Локачі Влн.)

Вихованість – невихованість

Встан'те д'аче, хай с'адє смерд'аче (Клубочин Ківерц Влн.)

Д'ївка пов'їн:а б'ути н'їмка (Сильно Ківерц Влн.)

З й'їдного зруб'їти два 'прид'їляти забагато уваги при вихованн'ї д'їт'єй' (Клубочин Ківерц Влн.)

Й'якш'о хочеш наб'їти суб'аку, то п'алку найд'єш (Боголюби Луцьк Влн.)

К'аже м'ати, л'агай сп'ати (Маковичі Турійськ Влн.)

Л'уд'їну пуст'ї пид стил, то вон'а в'їл'їзе на стил (Майдан Липно Маневиц Влн.)

На добр'анич! Спи й' ни м'амрич (Муравище Ківерц Влн.)

Ни пхай нóса ду чужóго прóса (Клубочин Кiверц
Влн.)

Ни сун' свóго нóса доу чужóго прóса (Клубочин
Кiверц Влн.)

Отó губ'ї д'áче, шо мáйеш смирд'áче (Микiв Кiверц
Влн.)

Погáна бий шоп с'ї напráвила, дóбра бий шоп с'ї
не спóртила (Звиняче Горохiв Влн.)

Пустi пурус'á – на стил вiл'ize (Микiв Кiверц Влн.)

Там, де спл'ат', тiлки свiн'ї йидáт' (Муравище
Кiверц Влн.)

Хто на тéбе кáмен'ом, а ти на н'óго хл'iбом (Клу-
бочин Кiверц Влн.)

Хто стúкайе, тóму, мóже, одчiн'ат' (Звиняче Горо-
хiв Влн.)

Лiнь

Дiвка заплéтена, хáта ни мéтена (Микiв Кiверц
Влн.)

Жáба цéц'к'ї дасц' (Залижня Сокал Льв.)

З лéжи ни бóде годéжи (Сильно Кiверц Влн.)

З субóйу ни бирi, ни вдóма, ни устáвл'áй 'про
ледаря' (Клубочин Кiверц Влн.)

За хулóдну вóду ни бирéц'á (Микiв Кiверц Влн.)

І пáл'ц'ом ни пувурухнé (Журавичi Кiверц Влн.)

Йак кúрка з плóта – такá рубóта (Клубочин Кiверц
Влн.)

Лéжн'á і пу гумн'ї знáти (Журавичi Кiверц Влн.)

Лiжма лижiт' (Клубочин Кiверц Влн.)

Лижiт' кулóдойу (Клубочин Кiверц Влн.)

Ловiти бóмк'ї / бóмк'ї бiти 'ледарювати' (Клубо-
чин Кiверц Влн.)

Нiтка доу'вгéн'ка – дiвка линивén'ка (Майдан
Липно Маневиц Влн.)

Ни бий лижáчого 'легка робота' (Клубочин Кiверц
Влн.)

Палец' об палец' ни стúкне (Клубочин Кiверц Влн.)

Пуд лижа́чий ка́м'ин' вуда́ ни тиче́ (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Ру́ки присо́хли ду сра́ки (Миків Ківерц Влн.)

Ру́ки с:ра́ки русту́т' (Миків Ківерц Влн.)

Рубо́та – ни бий лижа́чого (Миків Ківерц Влн.)

Сра́ла – ма́зала (Городище Клубочин Влн.)

Брехня

Бре́ше, йак пи́ше 'явно обманювати' (Клубочин Ківерц Влн.)

Збре́ше й ни скрúвиц'а 'вміло обманює' (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак ма́йеш збриха́ти, то лу́тше змоу́вча́ти (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак ни брихне́ш, то ни дихне́ш (Городище Ківерц Влн.)

Йак ни дочу́йе, то збре́ше (Черемошно Ковел Влн.)

Шо дихне́, то брихне́ (Залижня Сокал Льв.)

Хвальба

Ка́жда жа́ба сво́йе́ було́то хва́лит (Городище Ківерц Влн.)

Ни хвалу́ поу́годи зра́н':а, а ж'інки змо́лоуду (Зви-
няче Горохів Влн.)

Хвал'бу́ по́вн'і торбу́ (Сильно Ківерц Влн.)

Хвалу́ мечне́, мойа́ губон'ко, а ни бу́диш, то вкусу́
(Черемошно Ковел Влн.)

Цу́ган сво́йе́ за плит ва́лит', зато́ хва́лит' (Мако-
вичі Турійськ Влн.)

Жадібність

За дво́ма за́йцями побі́жущ – йі́дного ни зло́виш
(Сильно Ківерц Влн.)

І сам ни гам, і друго́му ни дам (Клубочин Ківерц
Влн.)

На с'ірни́ках зеко́номл'ат', а на гор'і́лці проп'і́ут'
(Боголюби Луцьк Влн.)

Хитрість

Хітра мазурка 'про хитру людину' (Клубочин Ківерц Влн.)

Хітрий лис 'про хитру людину' (Клубочин Ківерц Влн.)

Заздрість

Биздón:а бóчка 'нічим не нагодуєш' (Клубочин Ківерц Влн.)

Жáба дúшит' 'про заздрісну людину' (Клубочин Ківерц Влн.)

Впертість

Далéко ни зайідиш 'про неслухняну, вперту особу' (Клубочин Ківерц Влн.)

Де с'áдиш, там і зл'íзиш 'про неслухняну, вперту особу' (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак ду стинú 'про неслухняну, вперту особу' (Клубочин Ківерц Влн.)

Хоч колк'ї на гулов'ї тишú 'про неслухняність, бути дуже впертим' (Клубочин Ківерц Влн.)

Байдужість

А з менé, йак з гúс'а воудá (Маневичі Влн.)

Б'іло – б'іло, чóрно – чóрно (Миків Ківерц Влн.)

І в вус ни дúє (Журавичі Ківерц Влн.)

Нам йак татáрам – вс'оравно (Локачі Влн.)

Мин'ї гуловá ни булúт' 'байдуже' (Клубочин Ківерц Влн.)

Пру мéне, Се#мéне (Миків Ківерц Влн.)

Пру мéне, хай вовк травú йісц' (Клубочин Ківерц Влн.)

Обережність

На гарáчому обп'ікс'а, а на хулóдне дмúхайе (Черемошно Ковел Влн.)

На хулóдну во́ду дмúхайе (Миків Ківерц Влн.)

Нагадування

Напоминú куз'ї смерт', то бúде блійáти (Сильно Ківерц Влн.)

Напоми́ні кузі́ смерт', б́уде перд' і перд' (Миків Ківерц Влн.)

Скаж́і кузі́ бе, то б́уде б́екати (Черемошно Ковел Влн.)

Перебірливість

От перебі́ору Бог дай́е Нимидору́ (Городище Ківерц Влн.)

От пирибі́ору вибира́йе Хвидору́ (Миків Ківерц Влн.)

С перебі́ору ви́брав слипу́ Нимидору́ (Журавичі Ківерц Влн.)

С пирибі́ору ви́брав Хвидору́ (Сильно Ківерц Влн.)

Страх

Гóчи злака́йуц'а, а ру́ки зрóбл'ат (Сильно Ківерц Влн.)

Ни л'ака́й гóлой сра́кой йóжика (Сильно Ківерц Влн.)

Ни так'ї́й стра́шній чорт, йак йогó мал'у́йут (Чорниж Маневиц Влн.)

Сéрце в пйáтках (Клубочин Ківерц Влн.)

Розсіяність

Де кум, де курува́й, де коупи́ца с'іна (Луковичі Іванич Влн.)

Петру́с', за все беру́с' (Журавичі Ківерц Влн.)

Терпеливість, остережливість

Бириже́ного й Бог бириже́ (Клубочин Ківерц Влн.)

Стиери́женого Бог стиери́же (Клубочин Ківерц Влн.)

За т'ерп'е́н'їе Бог дай́е спас'е́н'їе (Клубочин Ківерц Влн.)

Замкнутість

В т́ихому було́т'і чорту́ во́д'ац'а (Журавичі Ківерц Влн.)

Т́иха вудá бере́гу рве (Залижня Сокал Льв.)

Т́иха вудá грéбл'у рве (Журавичі Ківерц Влн.)

Поспішність

В три шійї 'проганяти' (Клубочин Ківерц Влн.)
Дати драла 'втекти' (Клубочин Ківерц Влн.)
Йак ушпарений 'швидкий' (Клубочин Ківерц Влн.)
Йіднім б'їгом 'дуже швидко, миттю' (Клубочин
Ківерц Влн.)
Май зма́йав (Клубочин Ківерц Влн.)
М'етну́лс'а кабанцо́м (Ковель Влн.)
Ни прі́с'а поперед ба́т'ка в пе́кло (Локачі Влн.)
Ни с'п'ішї́ поперед ба́т'ка в пе́кло (Миків Ківерц
Влн.)
При с'пéщцї блі́хи сл'іпійї ро́дац'а (Залижня
Сокал Льв.)
Пушо́в аш пукуру́ло (Миків Ківерц Влн.)
Сп'ішї́т', йак го́лий всра́вс'а (Миків Ківерц Влн.)
Строчі́т', йак с пул'ім'о́та (Миків Ківерц Влн.)

Ніякої користі

В по́ле ни бирі́ і вдо́ма ни оставл'а́й (Журавичі
Ківерц Влн.)
Гус' порос'а́тком (Муравище Ківерц Влн.)
З н'о́го то́лку, йак з кузла́ мулукá (Журавичі Ківерц
Влн.)
Йак з кузла́ мулукá (Клубочин Ківерц Влн.)
Йак з кута́ гно́йу (Забужжя Любомл Влн.)
Пра́ва рука́ ни зна́йе, шо л'і́ва роби́т' (Маковичі
Турійськ Влн.)
Ру́ки присо́хли ду сра́ки (Миків Ківерц Влн.)
Ру́ки с:ра́ки русту́т' (Миків Ківерц Влн.)
Сра́ла – ма́зала (Городище Ківерц Влн.)

Інші риси характеру людини

Бува́ло г'імнó кува́ло, а типéр і зозу́л'а ни хо́че
(Залижня Сокал Льв.)
Ві́дно за́йц'а по гуша́х (Забужжя Любомл Влн.)
Ві́дно па́на пу хал'а́вах (Миків Ківерц Влн.)
Во́рон во́рону го́ко ни ві́кл'уйе (Миків Ківерц Влн.)
Ді́виц'а, йак ба́ран на нув'і вуро́та (Миків Ківерц
Влн.)

З його такій пасту́х, йак з клоч'а бату́х (Городище Ківерц Влн.)

За двома́ зайц'ами побйїжїш – йїдно́го ни злбвиш (Сильно Ківерц Влн.)

Заход' – ни б'їс'а, виход' – ни плач (Залижня Сокал Льв.)

Йа ни проти колго́спу, та ни в на́шому сил'і (Маковичі Турійськ Влн.)

Йак вош на греб'їнц'і (Луковичі Іванич Влн.)

Йак нимá сїли, то с'в'їт нимїлий (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак па́дати, то з до́броґо кун'а 'про зраду' (Миків Ківерц Влн.)

Йак почу́йте му́зику – прихот'те (Черемошно Ковел Влн.)

Кожна мет'їлка пу сво́йому мете́ (Клубочин Ківерц Влн.)

Калачом ни замáниш (Миків Ківерц Влн.)

Кат'уз'і пу засл'уз'і (Городище Ківерц Влн.)

Кру́тит', йак цїґан со́нцем (Миків Ківерц Влн.)

Кру́тиц'а, йак веретено́ (Миків Ківерц Влн.)

Кудá рїба хвустом, тудї рак клешн'ойу (Миків Ківерц Влн.)

Кудá сунув, тудá вїшов (Маневичі Влн.)

Кудї кин' купїтом, тудї й жа́ба клешн'ойу (Локачі Влн.)

Ма́ло – обліжї мн'áло (Муравище Ківерц Влн.)

Но́сиц'а, йак кїц'ка з ма́ц'ком (Залижня Сокал Льв.)

На кузак'у нимá знак'у (Миків Ківерц Влн.)

Навпростец' т'їк'ї вурони л'їтаїут' (Клубочин Ківерц Влн.)

Нажїте ма́хом пуйде́ пра́хом (Городище Ківерц Влн.)

Нам ни в рук, анó з рук (Клубочин Ківерц Влн.)

Ни бїе, ни лаїе, і н'їц ни даїе (Миків Ківерц Влн.)

Ни все зо́лото, шо блишчїт' (Миків Ківерц Влн.)

Ни так ста́лос', йак гада́лос' (Залижня Сокал Льв.)
Ни чипа́й гумна́, смирд'іти ни бу́де (Клубочин
Ківерц Влн.)
Об'іц'аного два ро́ки ждуть' (Миків Ківерц Влн.)
Обкру́тит' чулов'їка сра́куйу (Миків Ківерц Влн.)
Пил'айе, йак пўлка (Миків Ківерц Влн.)
Пос'ійіш в'їтер – по́жнєш бу́ру (Боголюби Луцьк
Влн.)
Прупáв, йак субáка в йáрмарц'і (Журавичі Ківерц
Влн.)
Пугна́в, йак за́йец' п'ід го́ру (Залижня Сокал Льв.)
Пупáв пáл'ц'ом в не́бо (Миків Ківерц Влн.)
Пупáла кусá на ка́м'ін' (Миків Ківерц Влн.)
Розда́йс'а мо́ре – жа́ба л'ізе (Залижня Сокал Льв.)
Сам суб'ї ни во́рог (Миків Ківерц Влн.)
Стóгне, йак д'їд на ба́б'ї (Миків Ківерц Влн.)
Товче́ во́ду в стўп'ї (Миків Ківерц Влн.)
Тру́сиц'а, йак жид над кўпо́йу (Миків Ківерц Влн.)
Трисе́ц'а, йак г'їмно́ на патичкў (Залижня Сокал
Льв.)
Хоро́ш'ї оч'ї йак в поторо́ч'ї (Клубочин Ківерц Влн.)
Хоч па'ўн' в мо́рду (Луковичі Іванич Влн.)

Стосунки між людьми

Взаємини

Давай ни будим, а йакшо будим, то давай
(Залижня Сокал Льв.)

І вашим, і нашим (Журавичі Ківерц Влн.)

Йакбу йа була одна, а ти другий (Боголюби Луцьк
Влн.)

Ни б'йс'а тугó, хто гáвкайе, а б'йс'а тугó, шо
лашциц'а (Миків Ківерц Влн.)

Ни бйе, ни ла́йе і н'іц ни да́йе (Миків Ківерц Влн.)

Ни пума́жиш, ни пуйідиш (Миків Ківерц Влн.)

С ким повиде́с'а, от то́го й набире́с'а (Журавичі
Ківерц Влн.)

То́му далі, то́му н'і, то́му ду́лку, то́му д'в'ї
(Маневичі Влн.)

Тво́йá мо́йá н'і пон'іма́ (Боголюби Луцьк Влн.)

Хоч – йак хоч, ни хоч – йак хоч (Залижня Сокал
Льв.)

Чи́йе б гарча́ло, а те мувча́ло (Миків Ківерц Влн.)

Сором

Встид ни дим, очей ни вуйісц' (Маковичі Турійськ
Влн.)

Гул'ан':а – ни рубóта, а ни вм'йеш соромóта
(Клубочин Ківерц Влн.)

Красá до в'ін'ц'á, а со́в'іс'т' до к'ін'ц'á (Клубочин
Ківерц Влн.)

Красá на два д'н'а, а со́в'іс'т' навс'ігда́ (Журавичі
Ківерц Влн.)

С'п'іва́ти і тан'ц'ува́ти – ни рубóта, а ни вм'йеш
суромóта (Залижня Сокал Льв.)

Хоч очáм сті́дно, так душ'ї ра́дісно (Залижня
Сокал Льв.)

Радість, щастя

В Бóга заслúтана 'щаслива' (Клубочин Кiверц Влн.)

Йак мáйе шчáц'а, то на к'йóв'ї вiпливе (Черемошно Ковел Влн.)

Йак Бог роздавав красú, то йа спáла, а йак шчáст'а, то йа встáла (Залижня Сокал Льв.)

Йак ни булó шчáст'а змóлоду, то ни бúде на стáрост' (Микiв Кiверц Влн.)

Ни булó шчáсц'а, да нешчáсц'а пумуглó (Клубочин Кiверц Влн.)

Ни рудúс' крáсна, а рудúс' шчáсна (Клубочин Кiверц Влн.)

Хоч очáм стúдно, так душ'ї рáд'iсно (Залижня Сокал Льв.)

Сум

Од рóскош'ї кúчер'ї вйúц'а, а од журбú с'iчúц'а (Городище Кiверц Влн.)

Стáрост' – ни рáдос'т' (Сильно Кiверц Влн.)

Стáрост' – ни рáдос'т', пóхорон – ни вес'iл':а (Боголюби Луцк Влн.)

Добро

В дóбру пóру сказáти, а в лихú прумувчáти (Клубочин Кiверц Влн.)

Йак в Бóга за двирúма (Сильно Кiверц Влн.)

Йак в Бóга за пáзухойу (Локачi Влн.)

Йак на дурнé, то згоурiт, а на дóбре, то ни запáлиш (Клубочин Кiверц Влн.)

Йак шо дóбре, то чужú пудберúт (Клубочин Кiверц Влн.)

Кутóв'ї, поупóв'ї, шо нáшому Васил'óв'ї (Микiв Кiверц Влн.)

Ни шукай дóброуго м'ис'ц'а, а шукай дóброуго сус'ида (Клубочин Кiверц Влн.)

Нимá доубрá так, йак поупóв'ї та коутóв'ї: дво́йе лижáт та дарóмн'ий хл'iб йид'áт (Клубочин Кiверц Влн.)

У дóбрих бат'к'iв дóбр'ї д'iти (Боголюби Луцк Влн.)

Хто ба́т'ка ма́тиру зниважа́йє, той добра́ ни зна́йє
(Голоби Ковел Влн.)

Хто заб'їє боу́бра, той ни ма́тимо доу́бра (Журавичі
Ківерц Влн.)

Хто ни вікопайє картóшки до Йва́на Богусло́ва, то
та хаз'а́йка ни ва́рта до́броґо сло́ва (Ростань Шацьк
Влн.)

Хто ни пус'їє ду Чéсного Христа́, то ни ва́ртий
суба́чого хвуста́, а хто ду Йва́на Богусло́ва, то ни
ва́ртий до́броґо слова, а хто ду Пукро́ви, то хай ни
с'їє нико́ли (Клубочин Ківерц Влн.)

Біда

Бу́де туб'ї опу́шн'а (остання година) (Миків Ківерц
Влн.)

Б'їда́ за б'їдо́йу, куп'їв кун'а́ і той з ... (Локачі Влн.)

Б'їда́ сама́ ни хо́дит' (Журавичі Ківерц Влн.)

Де то́нко, там і рве́ц'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак б'їда́, то б'їда́, куп'їв коу́н'а́ і той куб'їла (Чере-
мошно Ковел Влн.)

Йак йїдна́ б'їда́ йде, то дру́гу за собо́йу веде́
(Журавичі Ківерц Влн.)

Одна́ б'їда́, йак р'їдна ма́ма (Залижня Сокал Льв.)

Одне́ ни заго́йїлос'а, дру́ге ско́йїлос'а (Клубочин
Ківерц Влн.)

Вдячність, пошана

Д'аку́йу за об'їд, шо найївс'а дармо́йїд (Клубочин
Ківерц Влн.)

Д'е́куйу в кишéну́ ни поло́жеш (Лещатів Сокал
Льв.)

Д'е́кую Бо́гу і мин'ї, а хто гутóвив, то́му н'ї
(Лещатів Сокал Льв.)

За дз'їн'ку́йє син ма́тку не ц'їлу́йє (Маневичі Влн.)

Ни жди́ д'аки од прибу́дної пс'аки (Городище
Ківерц Влн.)

Смачно́го, а вам шо ду то́го (Клубочин Ківерц Влн.)

Спас'їбо – йїш з хл'їбом (Миків Ківерц Влн.)

Ша́на й д'ака однакóва (Маковичі Турійськ Влн.)

Шану́й ба́т'ка й нѐн'ку бу́де тоу́б'ї скр'їз' гладѐн'ко
(Чорниж Маневиц Влн.)

Попередження

Бува́йє і па́лка стр'їл'а́йє (Клубочин Ківерц Влн.)

Бу́де туб'ї опушн'а́ (остання година) (Миків Ківерц
Влн.)

Дис'а́тому зака́же (Миків Ківерц Влн.)

Йак вто́пис'а дудо́м ни прихóд' (Клубочин Ківерц
Влн.)

Шо ма́йє бу́ти то́го ни мину́ти (Клубочин Ківерц
Влн.)

Побажання

Все чевó хот'ѐл'ї тово́ імѐл'ї (Боголюби Луцьк Влн.)

Дай, Бо́же, здоро́вл'а то́му, хто найі́вс'а, а
згутува́ти дурнї́й змо́же (Залижня Сокал Льв.)

Дай, Бо́же, на́шому тил'а́тку дай во́вка зйїсти
(Клубочин Ківерц Влн.)

Шо ти ду́майїш мн'ї, хай бу́де тоу́б'ї (Залісся Шацьк
Влн.)

Поради

Ба́чили о́ч'ї, шо купува́ли типѐр повилáз'те (Миків
Ківерц Влн.)

Бирі́у грибу́, по́ки бирі́уц'а, йди, д'івко, за́муж по́ки
бирі́ут' (Світязь Шацьк Влн.)

Го́чи ни ба́чат', душá ни бу́лут' (Клубочин Ківерц
Влн.)

Дайі́ут – бирі́у, бйі́ут – втика́й (Сильно Ківерц Влн.)

Дирі́у лі́ка, йак дирі́уц'а, йди, д'івко, за́муж, йак
сваті́у прі́уц'а (Звиняче Горохів Влн.)

Йак па́дати, то з до́бро'го кун'а́ 'про зраду' (Миків
Ківерц Влн.)

Йі́ш йі́ушку з гриба́ми, диржі́у йазі́к за зуба́ми
(Майдан Липно Маневиц Влн.)

Йі́ш лобóк, шоп ході́в до д'івóк (Майдан Липно
Маневиц Влн.)

Йі́ш, покá рот с'в'їж (Муравище Ківерц Влн.)

Ни йі́ш хвустá, бу́де наті́ра пу́стá (Миків Ківерц
Влн.)

Ни мий ноу́ту ноу́го́йу і ни мий д'ішки зоу́ло́йу
(Прип'ять Шацьк Влн.)

Ни плуй у во́ду, бо п'іти б'удиш (Черемошно Ковел
Влн.)

Ни рий йа́му коу́му́с', бо сам впадеш (Черемошно
Ковел Влн.)

Поу́с'ій в по́ру – б'удиш ма́ти зерна́ го́ру (Ростань
Шацьк Влн.)

Чуже – своє

За моу́йе ж'іто і мине́ поуб'іто (Клубочин Ківерц
Влн.)

З чужо́го во́за хоч і се́ред доу́ро́ги злаз' (Клубочин
Ківерц Влн.)

Лу́тше своу́йе ла́тане, йак чуже́ ха́пане (Клубочин
Ківерц Влн.)

На ко́му зароби́ш, йак ни на сво́му (Локачі Влн.)

На чужо́му кун'і ни в'ійідиш (Локачі Влн.)

Своу́я рука́ владу́ка (Локачі Влн.)

Своу́я соро́чка блі́шче ду т'іла (Миків Ківерц Влн.)

Чужа́ душа́ – те́мний л'іс (Залижня Сокал Льв.)

Чужа́ с'ім'я́, то те́мний л'іс (Локачі Влн.)

Чужа́ соро́чка ни нагр'іе (Городище Ківерц Влн.)

Чуже́ лу́ч:е, йак сво́йе (Миків Ківерц Влн.)

Чуже́ пуд л'ісом поуб'ачит', а сво́го пуд но́сом ни
ві́дно (Клубочин Ківерц Влн.)

Чужу́ д'іти ско́ро русту́т (Клубочин Ківерц Влн.)

Злодійкуватість

Вз'ав йак вкрав (Залижня Сокал Льв.)

Зло́д'ій на зло́д'ійі і зло́д'ійа поган'а́йе (Маковичі
Турійськ Влн.)

Злу́д'ійс'ка жу́лка 'про злодійкувату людину' (Клу-
бочин Ківерц Влн.)

Зло́д'ій краде́ та шос' пок'іне, а о́гон' н'і (Залижня
Сокал Льв.)

І суба́ки ни бриха́ли, і все пукра́ли (Миків Ківерц
Влн.)

Лўтше свойё латане, йак чужё хáпане (Клубочин Кiверц Влн.)

Лупáтойу грибé (Клубочин Кiверц Влн.)

Ни твойё ни руш (Звиняче Горохiв Влн.)

Пупáвс'á на гарáчому (Клубочин Кiверц Влн.)

Рўк'i свербл'áт (Клубочин Кiверц Влн.)

Рўк'i чўхайуц'а (Клубочин Кiверц Влн.)

Убчiстити, йак лiпку 'обкрадати' (Клубочин Кiверц Влн.)

Нi одне нi друге

Йак йе качало, то нимá мачáла, а йак йе мачáло, то нимá качáла (Луковичi Иванич Влн.)

Йакбў йа булá однá, а ти дрўгий (Боголюби Луцўк Влн.)

Йiднé в лўз'и, дрўге в плўз'и (Журавичi Кiверц Влн.)

Н'и Бóгов'и с'в'iчка, н'и чóртов'и кочергá (Чорниж Маневиц Влн.)

Н'и в тин, н'и лин, н'и в стовп гуловойу, н'и в зádниц'у нугóйу (Залижня Сокал Льв.)

Н'и вослá, н'и послá (Ростань Шацўк Влн.)

Н'и живá, н'и мёртва (Клубочин Кiверц Влн.)

Н'и куйé, н'и мéле (Локачi Влн.)

Н'и се, н'и те (Локачi Влн.)

Ни в тин, ни в вурóта (Микiв Кiверц Влн.)

Ни в'iрит' ни в Бóга, ни в стóга (Моквин Березнiв Рвн.)

Ни до лáду, ни до приклáду (Чорниж Маневиц Влн.)

Ни ду склáду, ни ду лáду, пуц'илўй кубўлу з:áду (Залижня Сокал Льв.)

Ни тудў, ни с'удў (Луковичi Иванич Влн.)

Однé в л'ис'и, дрўге в стр'ис'и (Луковичi Иванич Влн.)

С'эндi-тэндi (Микiв Кiверц Влн.)

Ти йомў про г'ндўки, а вун тоўб'и про гўси дўк'и (Чорниж Маневиц Влн.)

То Мán'ка йе, то Вán'ки нимáйе (Луковичi Иванич Влн.)

Сон

Дурне спит', дурне сніц'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак спл'ат', то йісти ни прос'ат' (Маковичі Турійськ Влн.)

Лехко стелит', та твёрдо спати (Миків Ківерц Влн.)

На добраніч! Спи й ни мамрич (Муравище Ківерц Влн.)

Ни спіц'а й тухо ни сидіц'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Сон рабійі кубіли (Миків Ківерц Влн.)

Спіц'а, то й сніц'а (Журавичі Ківерц Влн.)

Спит', шо гарма́тою ни розбудиш (Миків Ківерц Влн.)

Там, де спл'ат', т'ілки свін'і йідат' (Муравище Ківерц Влн.)

Хто рано встайе, тому Бог даіе (Локачі Влн.)

Жартівливі прислів'я

Булó два пани, булу́ в них йідну́ штан'і, хто перший встав, той штан'і вз'ав (Клубочин Ківерц Влн.)

Булó с'м'іху, йак на Паску: вмер д'ад'ко і нóги в труну́ ни вл'ізли (Городище Ківерц Влн.)

Відно Гандз'а пиругу́ пикла́, бо вурóта в т'іс'т'і (Миків Ківерц Влн.)

Відно зайц'а по гуша́х (Забужжя Любомл Влн.)

Відно пана пу хал'авах (Миків Ківерц Влн.)

Вілка дай і підвошчиком бу́де (Боголюби Луцьк Влн.)

Віпйім ду пари, шоп ни снілис' татарі (Журавичі Ківерц Влн.)

Лавочка закрілас' (Миків Ківерц Влн.)

Рузхóт'ес'а – христун ни бу́де (Клубочин Ківерц Влн.)

Хаз'айін гомно́, хаз'айка гомно́, йакбу́ ни булу́ гомно́, то налилу́ б давно́ (Ковель Влн.)

Мова і мовлення

Мова

З наро́ду ни ві́к'неш (Залижня Сокал Льв.)
Каза́ла На́с'ц'а, йак уда́с'ц'а (Миків Ківерц Влн.)
Ко́жне с'і́лце ма́йе сво́йе с'л'івце́ (Городище Ківерц
Влн.)

На́шо та мо́ва, ко́ли вона́ ни про л'убо́в (Клубочин
Ківерц Влн.)

Пру во́вка прумо́вка (Миків Ківерц Влн.)

Скажу́ сливце́ – ві́росте силце́ (Боголюби Луцьк
Влн.)

Сло́во – ни пц'у́х, ві́литит' – ни за́п'іш (Чорниж
Маневиц Влн.)

Шо в твире́зого на гу́м'і, то в пйáного на йза́уц'і
(Клубочин Ківерц Влн.)

Шо ни сил'це́, то сливце́ (Миків Ківерц Влн.)

Шо ни сло́во – то зо́лото (Муравище Ківерц Влн.)

Говорити – мовчати

В до́бру по́ру сказа́ти, а в лиху́ прумувча́ти
(Клубочин Ківерц Влн.)

В'ін туб'і ска́же, шо на верб'і грушкú русту́т (Миків
Ківерц Влн.)

Ві́йе, йак сýчка на м'іс'ац' (Клубочин Ківерц Влн.)

Ві́с:ати з пйáт' па́л'ц'у 'вигадати' (Миків Ківерц
Влн.)

Ву́ши вйáнут (Клубочин Ківерц Влн.)

Вз'ав сло́во наза́д (Клубочин Ківерц Влн.)

Вздовш і впу́перек 'сильно сварити, лаяти' (Клубо-
чин Ківерц Влн.)

Вино́сити см'іт':а з ха́ти 'не розголошувати
таємниць' (Клубочин Ківерц Влн.)

Го́лос пурва́ти (Клубочин Ківерц Влн.)

Го́стрий на йза́ук 'принциповий, рішучий у
розмові' (Клубочин Ківерц Влн.)

Говор'імо да мовч'імо (Клубочин Ківерц Влн.)
Гувор'іли-балáкали, с'іли – заплакали (Миків Ківерц
Влн.)
Д'івка повін:а б'ути н'імка (Сильно Ківерц Влн.)
Дáти прикур'іти (Клубочин Ківерц Влн.)
Де ж'унка, там і гвалт (Звиняче Горохів Влн.)
Зар'ікалас'а свин'á гумна́ ни йісти (Журавичі
Ківерц Влн.)
Затика́ти мо́рду 'забороняти говорити, висловлю-
ватися' (Клубочин Ківерц Влн.)
Йазика́та Хвєс'ка 'про балакливу особу' (Клубочин
Ківерц Влн.)
Йазиком́ чесати – ни дрóва рубáти (Залижня Сокал
Льв.)
Йак поупáли м'їж врóни, то крáчте йак вóни
(Чорниж Маневиц Влн.)
Йак пупáв ду во'вк'ів, то вий пу-вóвчому (Залижня
Сокал Льв.)
Йак з гарáчки 'говорити беззмістовно' (Клубочин
Ківерц Влн.)
Йак на базáр'і 'гамірно' (Клубочин Ківерц Влн.)
Йак сапóжн'ік 'висловлюється нецензурною
лексикою' (Клубочин Ківерц Влн.)
Йісти по́йідом 'постійно сваритися з кимось'
(Клубочин Ківерц Влн.)
Кáже ма́ти – л'ага́й спáти (Маковичі Турійськ Влн.)
Казáла Нáс'ц'а, йак удáс'ц'а (Миків Ківерц Влн.)
Кот'іти бóчку 'висловлювати своє задоволення ки-
мось' (Клубочин Ківерц Влн.)
Криз' з'уби 'говорить сердито, з неприязністю'
(Клубочин Ківерц Влн.)
Крич'іт' – аш в рóт'і чо́рно (Миків Ківерц Влн.)
Л'áси туч'іти (Клубочин Ківерц Влн.)
Ме́ле, йак на му́ках 'говорити ніскенітницю'
(Боголюби Луцк Влн.)
Мовч'і глухá – б'уде менш грихá (Клубочин Ківерц
Влн.)

Мойá тéща йідно плéще (Городище Ківерц Влн.)
Мувчѹт', йак н'імец' (Клубочин Ківерц Влн.)
Н'і páри з уст (Клубочин Ківерц Влн.)
Нáша тéшча дурне плéшче (Миків Ківерц Влн.)
На вес' кутóк (Клубочин Ківерц Влн.)
На добрáнич! Спи й ни мáмрич (Муравище Ківерц
Влн.)
На чóму св'іт стоїт' 'ляяться' (Клубочин Ківерц
Влн.)
Набрáти вудѹ в рот 'мовчати' (Клубочин Ківерц
Влн.)
Ни бйе, ни лáйе і н'іц ни дáйе (Миків Ківерц Влн.)
Ни завждѹ так бува́йе, йак свáха на вес'іл':і
с'п'івáйе (Сильно Ківерц Влн.)
Ни кажѹ, гоп пóки ни пирискóчиш (Локачі Влн.)
Ни кричѹ, а л'іпш навчѹ (Залижня Сокал Льв.)
Ни той гр'іх, шо в губѹ, а той шо з губѹ (Локачі
Влн.)
Ой Бóже, ни звонѹ с'в'áто, а зазвонѹ то й д'в'і 'про
плáтки' (Клубочин Ківерц Влн.)
Пил'áйе, йак пѹлка (Миків Ківерц Влн.)
Пириливáти з пустóго в пурóжн'е 'базікати'
(Клубочин Ківерц Влн.)
Пóйідом йісц' / пóйідом гризé 'знуцатися'
(Клубочин Ківерц Влн.)
Пру вóвка прумóвка (Миків Ківерц Влн.)
Розкукудáкалас', йак квóчка (Журавичі Ківерц
Влн.)
С'п'івáти і тан'ц'увáти ни рубóта, а ни вм'йеш
суромóта (Залижня Сокал Льв.)
Све^икрѹха – то ре^ипитѹха (Підманево Шацьк Влн.)
Скажѹ сливцé – вѹросте силцé (Боголюби Луцьк
Влн.)
Сказáв, йак в'ідр'ізав (Залижня Сокал Льв.)
Смирдѹт' слѹхати 'коли говорять якусь нісеніт-
ницю' (Клубочин Ківерц Влн.)
Стрóчит', йак с пул'ім'óта (Миків Ківерц Влн.)

Твойá мойá н'і пон'імá (Боголюби Луцьк Влн.)

Тримáти йазúк за зубáми 'мовчати' (Клубочин Кíверц Влн.)

Ум'й сказáти, ум'й змувчáти (Городище Кíверц Влн.)

Хто мовчúт, той двох навчúт (Чорниж Маневиц Влн.)

Чийé б гарчáло, а твуйé мувчáло (Миків Кíверц Влн.)

Чув звун, а ни знáйе зв'їдки вун (Сильно Кíверц Влн.)

Шúла в мишкú ни втайíш (Миків Кíверц Влн.)

Шалтáй-балтáй (Клубочин Кíверц Влн.)

Шо в твирéзого на гум'ї, то в пйáного на йазúц'ї (Клубочин Кíверц Влн.)

Соціальна нерівність

Бідний – багатий

Б'їдному жинітис'а н'їч малá (Залижня Сокал Льв.)

Багáтому і в б'їден' с'в'áто, а б'їїдному і в Пáску
пуст (Клубочин Ківерц Влн.)

Бере, йак багáтого за жив'ут (Муравище Ківерц
Влн.)

Б'їїдний рóбит', а багáтому рóдит' (Журавичі
Ківерц Влн.)

Брат л'убит' сеїстру́ багáту, а чоулóв'їк жінку
здóрову (Забужжя Любомл Влн.)

В кишéн'ах в'їтер св'їшче 'бідність, без грошей'
(Клубочин Ківерц Влн.)

В хл'ів'ї чиридá, а в хáт'ї сеїреїдá (Клубочин Ківерц
Влн.)

Гóла-бóса (Миків Ківерц Влн.)

Гóла бóса й простоволóса (Забужжя Любомл Влн.)

Гусáк свин'ї ни товáриш (Сильно Ківерц Влн.)

Де тонко, там і рвéц'а (Клубочин Ківерц Влн.)

З гр'áз'ї в кн'áз'ї (Звиняче Горохів Влн.)

Ідé пáн'ї до кост'óла, сто кож'ух'їв й д'упа гóла
(Муравище Ківерц Влн.)

Йак б'їдному, то в'їтер в гóчи (Городище Ківерц
Влн.)

Йак вмер богáт'ур, то зибрáвс'а вес' мир, а йак
вмер б'їдн'ачóк, то пришóв поп і д'ачóк (Клубочин
Ківерц Влн.)

Йак вмере богáт'ур, то з'їйдéц'а вес' мир, а йак вмере
б'їїдний, то й ни пріде той, хто потр'їбний (Підманево
Шацьк Влн.)

Йакшó пан з пáна, то пан з Івáна (Маковичі
Турійськ Влн.)

Ни дай, Бóже, з хáма пáна (Локачі Влн.)

Ни кулá, ни двурá (Миків Ківерц Влн.)

Помёр б'їд'на́к – т'їл'ки п'їп і д'ак (Залижня Сокал Льв.)

Пукр'овон'ко, Пукр'овон'ко, покр'їй мин'ї гуло-
вон'ку, хай за стар'ца, хай за б'їдн'акá, аб'ї сам'їй ни
остáтис'а (Підманево Шацьк Влн.)

Сам суб'ї пан (Клубочин Ківерц Влн.)

У б'їідного шчодén' пуст (Чорниж Маневиц Влн.)

Хто рáн'ше жив, той зáра живé (Локачі Влн.)

Чогó дурн'їй, бо б'їідний, чогó б'їідний, бо дурн'їй
(Звняче Горохів Влн.)

Життя

В'їд сés'її до сés'її жив'ут' студ'енти вés'ело (Бого-
люби Луцьк Влн.)

Вмérти й ни ж'їти 'здивуватися' (Клубочин Ківерц
Влн.)

Живém – ни гур'їем, хл'їба ни куп'їем і з базáру
кóрмимс'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Жив'у, йак картóпла'а, йак зимóйу ни з'їд'ат', то
веснóйу посáд'ат' (Луковичі Іваничів Влн.)

Жив'ут' же л'ўди і йа кóло них (Локачі Влн.)

Живе, йак гурóх при дурóзі: хто ни йде, той
вскубнé (Миків Ківерц Влн.)

Жизн' – д'ерж'їс' (Журавичі Ківерц Влн.)

Жизн' – мал'їна (Журавичі Ківерц Влн.)

На хл'їб хватáйе, нав'їт' і на мáсло (Маневичі Влн.)

Нимá ж'їзн'ї без п'їстол'éта (Клубочин Ківерц Влн.)

Прожилá жит':á з чулов'їком, йак за к'упойу гнóйу
(Залижня Сокал Льв.)

Гроші

Грóшей, йак вóшей (Миків Ківерц Влн.)

Грóши л'ўбл'ат' шчот (Миків Ківерц Влн.)

Йак нувá куп'їйка (Клубочин Ківерц Влн.)

Йакá рубóта, такá плáта (Залижня Сокал Льв.)

К'ури ни кл'у'ї'ут' (Клубочин Ківерц Влн.)

Нашо бáби грóши, аб'ї бул'ї харч'ї хорóши (Клубо-
чин Ківерц Влн.)

На ко́му зарóбиш, йак ни на свóму (Локачі Влн.)
Ни грошá за пáзухойу (Журавичі Ківерц Влн.)
Нимá п'ін'онзув – нимá кохáн':а (Забужжя Любома
Влн.)

Пйат' куп'йок встáвит' (Миків Ківерц Влн.)
Плакали твоїй грóшики (Журавичі Ківерц Влн.)
Такá хороша, шо ни вáрта грóша (Чорниж Мане-
виц Влн.)

Три грош'ї ни вáрта (Миків Ківерц Влн.)
Три куп'йк'ї в базáрний ден' (Миків Ківерц Влн.)
Хто б'їл'ша гáлка, тóму б'їл'ша стáвка (Залижня
Сокал Льв.)

Доля

Йімó барабóл'ї і не кл'анéмо дóл'ї (Муравище
Ківерц Влн.)

Йак дóчок с'їм, то дóл'а вс'їм, а йак йїднá, то й тóйї
нимá (Клубочин Ківерц Влн.)

От тебе недóл'а (Боголюби Луцьк Влн.)

От дóл'ї ни втичéш (Клубочин Ківерц Влн.)

Господарська діяльність

Праця

Абi хлопец' йакiй нeбуд' був, абi хлiба роздобув
(Клубочин Кiверц Влн.)

Абo дн'а убав абo грoши добав, бо iнaкше робiт'
ни мoжу (Моквин Березнiв Рвн.)

Бiйдний рoбит', а багaтому рoдит' (Журавичi
Кiверц Влн.)

Бог* пoмуч! Казали богi, шoп ви нам пoумoглi!
Казали з нeба, шo вже ни трeба! (Залижня Сокал Льв.)

В жнивa жунка ни живa (Клубочин Кiверц Влн.)

В л'ic'i гудe, а дудoм самe ничo ни йдe (Клубочин
Кiверц Влн.)

В л'it'i йидeн тiжден' рук гудiє (Клубочин Кiверц
Влн.)

В л'it'i нугoйу, а в з'iм'i губoйу (Свiтязь Шацьк
Влн.)

В мyках робiли, в мyках жилi, в мyках i дyба
дамo (Городище Кiверц Влн.)

В пoт'i лиц'a 'страшно працювати' (Клубочин
Кiверц Влн.)

В п'iч кyлaч'i, вгoрy гyрaч'i (Залисся Шацьк Влн.)

В три пoг'iбел'i 'про згорблену людину чи вiд працi,
чи вiд старостi' (Клубочин Кiверц Влн.)

Варвaри ни варвaрити, Сaви ни сaвити, Микoли
ни микoл'ити, Гaндрoси ни гaндрoсити, а кундeл'у
кундoсити (Ростань Шацьк Влн.)

Гaнка зожнe, то Пaлyкoпи спaлат' (Залисся Шацьк
Влн.)

Гaнки нажнyт', а Пaлyкoпи спaл'ат' (Ростань
Шацьк Влн.)

Гoчи злакaiуц'a, а рyки зрoбл'ат' (Сильно Кiверц
Влн.)

Гурт зробіт', алé й зйіст' (Залижня Сокал Льв.)
Дóбре все ум'їти, а ни все рубїти (Ростань Шацьк
Влн.)

Дошч ідé, а ми ск'їртуйем (Миків Ківерц Влн.)

Де прац'уйут' ма́йут' гúсто, де гайнуйут', то там
пúсто (Боголюби Луцьк Влн.)

До Йўрйа должнé в хаз'айїна с'їно бúти в л'áда
дўрн'а (Залісся Шацьк Влн.)

До Сплéн':а в пóл'ї спéн':а, а по Сплéн':ї вже по
спéн':ї (Прип'ять Любомл Влн.)

Дóбре все ум'їти, а ни все рубїти (Клубочин Ківерц
Влн.)

Доу Микóли шоп ни булó бóбу в пóл'ї (Забужжя
Любомл Влн.)

Ду вес'н'áнойї Микóли ни с'їй грéчки і ни стрижú
овéчки (Підманево Шацьк Влн.)

Ду Йўрйа мúсит' с'їно бúти в дўрн'а (Клубочин
Ківерц Влн.)

З йóго такúй пастўх, йак з клóч':а батўх (Городище
Ківерц Влн.)

За пличúма ни ноусúти, абú вм'їти (Маковичі
Турійськ Влн.)

Зрубúти з пйáт' пáл'ц'їв 'вкласти свйй труд'
(Клубочин Ківерц Влн.)

Зулут'ї рúк'ї (Клубочин Ківерц Влн.)

Йазикóм чесáти – ни дрóва рубáти (Залижня Сокал
Льв.)

Йак дошч в майў, то рустé все, йак в райў, а йак
нимá дошчú, то зоулóтúм плўгом поóре, то ни вростé
(Підманево Шацьк Влн.)

Йак ійўн', хоч с'їй, хоч плўн' (Залісся Шацьк Влн.)

М'їс'ац' ійўн', чи с'ад', чи пл'ун' (Підманево Шацьк
Влн.)

Май – кóжен соуб'ї дбай, а ійўн', хоч с'їй хоч пл'ун'
(Світязь Шацьк Влн.)

Йак на Громнúц'ї напйéц'а півен' водú, то
набирéц'а óрач в пóли бидú (Забужжя Любомл Влн.)

Йак напйѐц'а півен' водіци, то набирѐц'а мужік бидіци (Світязь Шацьк Влн.)

Йак ни було зр'ан':а оран'а, то ни буде по об'їд'ї (Залижня Сокал Льв.)

Йак поус'їє ду Пукр'ови, то йе хл'їба доволи, а до Лукі – ни буде ни хл'їба, ни мукі (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Йак пришл'а коусовіц'а, то жінка коуродіц'а, йак пришл'ї жнив'а, то жінка нижив'а, а йак пришл'а Пукр'ова, то жінка здор'ова (Звиняче Горохів Влн.)

Йак терен цв'їтом заб'їл'їє, тод'ї хаз'айін йачм'їн' с'їє (Звиняче Горохів Влн.)

Йак цїган весн'їу пл'ота городит', а осен':у п'алит' (Маковичі Турійськ Влн.)

Йак'їй нѐбуд' чолов'їчїна, абї др'ова і лучїна (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак'а руб'ота – так'а пл'ата (Залижня Сокал Льв.)

Ксоб ду пл'ота, йак'а харч – так'а руб'ота (Клубочин Ківерц Влн.)

Куб'їла лош'ача – роб'ота смерд'ача (Клубочин Ківерц Влн.)

Л'уд'ц'ка прац'а – не дурн'їц'а, розкид'ати не годіц'а (Муравище Ківерц Влн.)

На вс'ї р'ук'ї м'їйстер (Клубочин Ківерц Влн.)

Нароб'ївс'а, йак дурн'їй м'їла най'ївс'а (Маневичі Влн.)

Ни буде в полі, ни буде в кум'орї (Миків Ківерц Влн.)

Ни див'їс'а, шо крут'а в танк'ї, а подив'їс', йак зр'обит' сорочк'ї (Підманево Шацьк Влн.)

Ни йди, д'ощчику, йак с'їно к'ос'ат', а йди, йак пр'ос'ат' (Підманево Шацьк Влн.)

Ни рук'ами ст'арост' г'арна, а д'їл'ами (Боголюби Луцьк Влн.)

Ни сп'їц'а нив'їс'ц'ї коло р'ощчи в д'їшц'ї (Клубочин Ківерц Влн.)

Ни нам'їчис'а, то ни наг'їчис'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Од грабел' с'іно сохне (Журавичі Ківерц Влн.)

Олексій – горох сій (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Пока м'їсац' май, то вже в зємн'у пхай, а йак пріде ій'ун', то на все плун' (Забужжя Любомл Влн.)

Пос'є Лийі колóm по рил'і (Прип'ять Любомл Влн.)

Петр'увка – на хл'іб кат'увка (Клубочин Ківерц Влн.)

Питайец'а Спас, чи йє поле приготóвлене в вас, а питайец'а Сплén':є, то йє нас'ін':є (Підманево Шацьк Влн.)

Пй'аниц'і нам ни друз'і а то'вариш'ї по'у рубóт'і (Боголюби Луцьк Влн.)

По субóти по рубóти (Черемошно Ковел Влн.)

Пос'ій в по'ру – б'удиш ма'ти зерна' гóру (Ростань Шацьк Влн.)

Права рука ни зна'є, шо л'іва рóбит' (Маковичі Турійськ Влн.)

Пришóв Варфолом'ій – ж'іто на земл'і с'ій (Муравище Ківерц Влн.)

Пришóв Варфолом'ій – ж'іто на земл'і с'ій, прішла Прич'їста – несé стáрост'ів нич'їста (Залижня Сокал Льв.)

Рóбу' гóже, то й Бог до'пумóже (Клубочин Ківерц Влн.)

Рубóта д'урн'ів л'убит' (Маковичі Турійськ Влн.)

Рубóта – ни бий лижа'чого (Миків Ківерц Влн.)

Рубóти нипучáтий край (Клубочин Ківерц Влн.)

С'áкий-та'кий аб'у був, аб'у хл'іба ро'здуб'ув (Журавичі Ківерц Влн.)

С'п'івáти і тан'ц'увáти – ни рубóта, а ни вм'йеш – суромóта (Залижня Сокал Льв.)

Стар'ій кин' борозн'и ни спóртит', но гл'ібоко ни вóре, затó довго óре (Звиняче Горохів Влн.)

Т'агн'у л'áмку, по'ки ни в'їкопáют йáмку (Клубочин Ківерц Влн.)

Т'ук прит'ук і пуч'їнка привол'ук (Клубочин Ківерц Влн.)

Тра було ни сáвити, ни варвáрити, а сорóчку спрáвити (Залісся Шацьк Влн.)

Тре було ни сáвити, ни варвáрити, ни андрúшити, а сорóчку кунд'úшити (Світязь Шацьк Влн.)

Узáвс' за гуж, то ни кажú, шо нидúж (Клубочин Ківерц Влн.)

Хто б́ул'би ни вúкопайе до Причúсти, то та хаз'áйка придурчúста (Підманево Шацьк Влн.)

Хто дба́йе, той ма́йе (Чорниж Маневиц Влн.)

Хто йак рóбит', то так йíст' (Звиняче Горохів Влн.)

Хто ни вúкопайе картóшки до Йв́ана Богуслóва, то та хаз'áйка ни вáрта дóброгo слóва (Ростань Шацьк Влн.)

Хто ни пос'íйе до Лукú, той ни ма́тима ни хл'íба ни мукú (Забужжя Любомл Влн.)

Хто ни обс'íйец'а ду Чéсного Христá, той ни вáртий субáчого хвустá (Залижня Сокал Льв.)

Хто ни пус'íйе ду Чéсного Христá, то ни вáртий субáчого хвустá, а хто ду Йв́ана Богуслóва, то ни вáртий дóброго слóва, а хто ду Пукрóви, то хай ни с'íйе никóли (Клубочин Ківерц Влн.)

Хто рóбит', тóго й поганáйут' (Маковичі Турійськ Влн.)

Хто т́упайе, той л́упайе (Клубочин Ківерц Влн.)

Шíйе, пóре і нítкам гóре (Маневичі Влн.)

Швец', жнец' і в д́уду грец' (Миків Ківерц Влн.)

Ше далéко Л':а вúжну і йа (Клубочин Ківерц Влн.)

Ше йе на рúки мúки (Журавичі Ківерц Влн.)

Шо пос'íйш, то пожнéш (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Погодні умови

Пори року

Вліт'ї йіден тїжден' рук гудїє (Клубочин Ківерц Влн.)

Вліт'ї нугойу, а в з'ім'ї губойу (Світязь Шацьк Влн.)

Варвара мосту мостит', Сава кулку вострит', а Микóла забиваїє (Підманемо Шацьк Влн.)

Варвара заварит, а Микóла закуїє, ди й туд'ї зимá стайє (Клубочин Ківерц Влн.)

Весна красна цв'їткáми, а óсен' плодáми (Муравище Ківерц Влн.)

Вже ни йде до кут'ї анó до йáйка (Клубочин Ківерц Влн.)

Доу Благов'їшчен':а зиму ни лай і сáний ни ховаї (Підманево Шацьк Влн.)

Ду весн'áнойі Микóли ни с'їй грéчки і ни стрижу овéчки (Підманево Шацьк Влн.)

Йак на Йўрйа напїец'а півен' воду, то на Йўрйа весн'áно́го напасец'а вил траву (Світязь Шацьк Влн.)

Йак тєрен цв'їтом заб'їл'їє, тод'ї ха'зáйїн йачм'їн с'їє (Звиняче Горохів Влн.)

Йак цїган: веснойу плóта горóдит', а óсен':у пáлит' (Маковичі Турійськ Влн.)

Курчáт по óсен'ї л'їчат' (Залижня Сокал Льв.)

Навесн'ї с'їм погóд на двур'ї: с'їє, в'їє, кру́тит', мўтит', рве, звєрху л'áїє, знїзу метé (Маковичі Турійськ Влн.)

Од Громнїц' зимá ше пригрімїт' (Залїсся Шацьк Влн.)

Пукрóва – зимá гутóва (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Місяці

Буваїє март за вс'ї м'їс'ац'ї варт (Городище Ківерц Влн.)

Йак дошч в майу́, то рустé все, йак в райу́, а йак нимá дошчú, то зоулотúм плúгом поуóре, то ни вроустé (Підманево Шацьк Влн.)

Йак ййún' – хоч с'йй, хоч плún' (Залисса Шацьк Влн.)

Йак на Звйастовáн'а, так і на Мартвостáн'а (Муравище Ківерц Влн.)

М'іс'ац' ййún' – чи с'ад', чи пл'ун' (Підманево Шацьк Влн.)

Мáрец' укúсит' за пáлец' (Городище Ківерц Влн.)

Мáрец' хватáйе за пáлец', а квíтен' і сóнце зас'в'ítит' (Муравище Ківерц Влн.)

Мóже в мáйі мóже в грúд'н'і, а мóже пополúд'н'і (Муравище Ківерц Влн.)

Май змáйав 'зникнути, піти' (Клубочин Ківерц Влн.)

Май – ко́жен соуб'і дбай, а ййún' – хоч с'йй хоч плун' (Світязь Шацьк Влн.)

Пока́ м'ісац' май, то вже в зéмн'у пхай, а йак прúде ййún', то на все плун' (Забужжя Любомл Влн.)

Пита́йец'а л'úгий, чи дóбре взúгий, а мáрец', то змéрзне стáрец' (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Проу́йшов дошч в майу́ – агроно́му по... (Локачі Влн.)

Сухúй мáрец', тéплий кв'íтен', мóкрий май – бúде жу́то, йак той гай (Муравище Ківерц Влн.)

Травне́ва росá лúтше овса́ (Журавичі Ківерц Влн.)

Дні, тижні

Б'ідному жинúтис'а н'іч малá (Залижня Сокал Льв.)

Бес попá зна́йу, шо в нид'іл'у с'в'áто (Чорниж Маневиц Влн.)

Вл'ít'і ййідén тúжден' рук гудúйе (Клубочин Ківерц Влн.)

В хл'ів'ї чиридá, а в хáт'і сеиреидá (Клубочин Ківерц Влн.)

Варвáра нóчи вурвáла, а д'н'á приточúла, йак кúрка ступúла (Клубочин Ківерц Влн.)

Варвáра нóчи вурвáла, а д'н'á приточúла по земн'і вулочúла (Клубочин Ківерц Влн.)

Ден' у ден' 'щодня, постійно' (Клубочин Ківерц Влн.)
Ден' роком стайє (Залижня Сокал Льв.)
Дн'уйє і нучуйє 'постійно буває' (Клубочин Ківерц
Влн.)
Дошч оп'ївдн'ї б'уде йти три дн'ї (Клубочин Ківерц
Влн.)
Зр'ан':а ду смирк'ан':а 'весь день' (Клубочин Ківерц
Влн.)
Йак ни бул'о зр'ан':а оран':а, то ни б'уде по об'їд'ї
(Залижня Сокал Льв.)
Йак сирот'ї жин'їтис'а, то й н'їч мал'а (Чорниж
Маневиц Влн.)
М'оже в ма'її, м'оже в гр'уд'н'ї, а м'оже попол'уд'н'ї
(Муравище Ківерц Влн.)
Мин'улис' Г'анки – хул'одн'ї вже р'анки (Клубочин
Ківерц Влн.)
Од Г'анки з'їмн'ї р'анк'ї (Залисся Шацьк Влн.)
Наст'ала б'їла нид'їл'а ди й йа окул'їла (Клубочин
Ківерц Влн.)
От тоб'ї ба'бушка і Й'ур'їв ден' (Св'їтязь Шацьк
Влн.)
По суб'оти по руб'оти (Черемошно Ковел Влн.)
С'одн'ї п'їятниц'а, мой'а ма'ти пох'атниц'а (Клубочин
Ківерц Влн.)
С'їм п'їятниц' на нид'їл'у (Клубочин Ківерц Влн.)
Три дз'ата на два л'ата ни р'їдко б'уде (Маковичі
Тур'їськ Влн.)
Три дн'ї ду см'ерт'ї (Миків Ківерц Влн.)
У б'їйдного щчод'ен' пуст (Чорниж Маневиц Влн.)
Четв'ер і т'їжден пуп'ер (Клубочин Ківерц Влн.)
Шо ден' то с'в'ато (Клубочин Ківерц Влн.)
Шо р'їк то прор'їк (Клубочин Ківерц Влн.)

Погода

Дошч ід'е, а к'ури м'окнут' (Маневичі Влн.)
Дошч ід'е, а ми ск'їрт'уйем (Миків Ківерц Влн.)
Два дошч'ї в май'у, агроном нам пу... (Маковичі
Тур'їськ Влн.)

Дошч оп'ївдн'ї б'уде йти три дн'ї (Клубочин Ківерц Влн.)

З вел'їкойї хм'ари дошч'у ни бува'їе, з вел'їкойї л'убов'ї ничо ни бува'їе (Майдан Липно Маневиц Влн.)

З вел'їкойї хмари мал'їй дошч (Миків Ківерц Влн.)

Йак дошч в май'ї, то русте все, йак в рай'ї, а йак ним'а дошч'у, то золот'їм пл'ўгом поуб'ере, то ни вроусте (Підманево Шацьк Влн.)

Йак с'їно к'ос'ат', то дошч ни пр'ос'ат' (Клубочин Ківерц Влн.)

Кус'ї кус'а, п'оки рус'а (Журавичі Ківерц Влн.)

Навесн'ї с'їм пог'од на двур'ї: с'їїе, в'їїе, кру'тит', м'утит', рве, зв'єрху л'а'їе, зн'їзу мете (Маковичі Турійськ Влн.)

Ни йди, д'ошчику, йак с'їно к'ос'ат', а йди, йак пр'ос'ат' (Підманево Шацьк Влн.)

Ни хвал'ї поуг'оди зр'ан':а а ж'їнки зм'олоуду (Звиняче Горохів Влн.)

П'їшл'ї на г'ори хм'ари рузган'ати (Залижня Сокал Льв.)

Пройш'ов дошч в май'ї агроном'у по... (Локачі Влн.)

Пром'окла ду н'їток (Миків Ківерц Влн.)

Свин'ачи дошч 'мряка' (Клубочин Ківерц Влн.)

Холодно – тепло

Верб'їч – то куж'їха терб'їч (Клубочин Ківерц Влн.)

Дриж'ї, а м'оду дирж'ї (Журавичі Ківерц Влн.)

Дрож'ї, а хвас'он дирж'ї (Луковичі Іванич Влн.)

Зуб на зуб ни пупада'їе (Клубочин Ківерц Влн.)

М'арец' ук'усит' за п'алец' (Городище Ківерц Влн.)

М'арец' – хват'а'їе за п'алец', а кв'їтен' – і с'онце зас'в'їтит' (Муравище Ківерц Влн.)

Мин'їлис' Г'анки – хул'одн'ї вже р'анки (Клубочин Ківерц Влн.)

Мих'аїло прий'їхав на б'їлим кун'ї (Майдан Липно Маневиц Влн.)

На Пукр'ову типл'їше бува'їе (Маковичі Турійськ Влн.)

На сонці тепло, а б'їла мами добре (Залижня Сокал Льв.)

Настала бїла нид'їла, ди й йа окул'їла (Клубочин Кїверц Влн.)

Наша хата мален'ка, та правда милен'ка, а буде б'їл'ш, то буде тепл'їш (Муравище Кїверц Влн.)

Од Ганки зїмн'ї ранк'ї (Залїсся Шацьк Влн.)

Од Громнїц' зимá ше пригрімут' (Залїсся Шацьк Влн.)

Од Спáса – рукавїцї шикуй до поїáса (Залїсся Шацьк Влн.)

Уд Спáса – чепл'ай рукавїцї до пáса (Прип'ять Любомл Влн.)

Од хóлуду дружў, а гóнор диржў (Клубочин Кїверц Влн.)

Пóсл'е Пукрóви рукавїцї гутóв'ї (Ростань Шацьк Влн.)

Паршїве поросá і в Пе"трўвку мёрзне (Черемошно Ковел Влн.)

Питáйец'а л'ўтий, чи дóбре взўтий, а мáрец', то змёрзне стáрец' (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Пу Питр'ї пу типл'ї (Городище Кїверц Влн.)

Пукрóва зимá гутóва (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Спас бирї рукавїцї про запáс, а Сплén':е напéвне (Черемошно Ковел Влн.)

Стўл'ки до Благóв'їшчен':а пч'їлки вўлитит', стўл'ко пóсл'е Благóв'їшчен':а одсédит' (Свїтязь Шацьк Влн.)

Стўл'ко до Благóв'їшчен':а пч'їлки вўлитит', стўл'ко по Благóв'їшчен':у зїмно (Свїтязь Шацьк Влн.)

Сухїй мáрец', тёплий кв'їтен', мóкий май – буде жўто йак той гай (Муравище Кїверц Влн.)

Тр'їшчї ни тр'їшчї – вже минўли Водехрещї (Підманево Шацьк Влн.)

Прикмети

Дошч оп'ївд'н'ї – буде йти три д'н'ї (Клубочин Кїверц Влн.)

До Лийї гр'іх купátис'а (Залісся Шацьк Влн.)

Йак на Благов'ішчен':а, так і на Велúкден' (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак на Звйастовán':а, так і на Мартвостán':а (Муравище Ківерц Влн.)

Йак на Громнúц'і напй'ец'а пúвен' водú, то набир'ец'а брач в по́ли бидú (Забужжя Любомл Влн.)

Йак на Громнúц'і нимáйе одлúги, то вил ни найіс'ц'а травúци (Підманево Шацьк Влн.)

Йак на Йúрйа напй'ец'а пúвен' водú, то на Йúрйа весн'анóго напас'ец'а вил травú (Світязь Шацьк Влн.)

Йак напй'ец'а пúвен' водúци, то набир'ец'а мужúк бидúци (Світязь Шацьк Влн.)

Йакшó на Йúрйа садкú перец'в'ілú, то ни бúде ничó (Підманево Шацьк Влн.)

Л':а нарóбит' гнил':á (Підманево Шацьк Влн.)

На Йúрйа захова́йец'а в жúт'і кúрйа (Залісся Шацьк Влн.)

На Йúрйа йак на вóкна рóса – врожа́й на прóса (Прип'ять Любомл Влн.)

По Йв́анов'ї Злотоúстов'ї вúсохне на плóт'і хúста (Муравище Ківерц Влн.)

Пукрóва пукрúйе земн'ú чи с'н'íгом, чи лúстом (Маковичі Турйськ Влн.)

Причúста – травá ничúста (Світязь Шацьк Влн.)

Сóнце св'ítит', дошч іде, вúдно вид'ма мáсло бйе (Клубочин Ківерц Влн.)

Стúл'ки до Благов'ішчен':а пч'íлки вúлитит', стúл'ко по́сл'е Благов'ішчен':а одс'едит' (Світязь Шацьк Влн.)

Стúл'ко до Благов'ішчен':а пч'íлки вúлитит', стúл'ко по Благов'ішчен':у зúмно (Світязь Шацьк Влн.)

Сухúй мáрец', т'еплий кв'íтен', мóкрий май – бúде жúто, йак той гай (Муравище Ківерц Влн.)

Постáвити квúтку 'завершити роботу' (Клубочин Ківерц Влн.)

Стихійне лихо

Вугон' і вудá – найбúл'ша б'ідá (Миків Кiверц Влн.)

Гáнка зожнé, то Палúкопи спáлат' (Залисся Шацьк Влн.)

Гáнки нажнúт', а Палúкопи спáлат' (Ростань Шацьк Влн.)

Злóд'ий крадé та шос' покине, а огон' н'í (Залижня Сокал Льв.)

Пушлó все за вогн'óm (Миків Кiверц Влн.)

Шо згорúт', то ни зугнийé (Клубочин Кiверц Влн.)

Їжа

Харчування

А капу́ста добра стра́ва, ду капу́сти тре́ба са́ла
(Залижня Сокал Льв.)

Биз пра́ці нимá в сра́ці (Залижня Сокал Льв.)

В л'іт'і йіде́н тї́жден' рук гуду́йе (Клубочин Ківерц
Влн.)

В л'іт'і нуго́йу, а в з'ім'ї губо́йу (Світязь Шацьк
Влн.)

В п'ч кўлач'ї, вгору́ гўрач'ї (Залісся Шацьк Влн.)

В хл'ів'ї чирида́, а в хат'ї се́реда́ (Клубочин Ківерц
Влн.)

Ві́дно Га́ндз'а пиро́гу пикла́, бо воро́та в т'іс'т'і
(Миків Ківерц Влн.)

Вам по пиро́жкў, а мойї́й Мару́н'ц'ї по полову́н'ц'ї
(Звиняче Горохів Влн.)

Весна́ днем красна́, а на хл'і́б посна́ (Муравище
Ківерц Влн.)

Весна́ красна́ ц'в'ітка́ми, а о́сен' плода́ми (Мура-
вище Ківерц Влн.)

Гурт зроби́т', але́ й зйі́ст' (Залижня Сокал Льв.)

Гуру́бц'а на мн'аку́ни ни убиде́ш (Миків Ківерц
Влн.)

Д'аку́йу за об'ї́д, шо найі́вс'а дармо́йд (Клубочин
Ківерц Влн.)

Д'е́кую Бо́гу і мин'і, а хто гутóвив – то́му н'і
(Лещатів Сокал Льв.)

Д'івку ни пирита́н'ц'у́йеш, а капу́сту ни пирі-
ма́стиш (Залижня Сокал Льв.)

Да́йте вуду́, бу так хо́чу йі́сти, шо нимá де перино-
чува́ти (Маневичі Влн.)

До́бра капу́ста колу́ вунá тла́уста (Миків Ківерц
Влн.)

Добре їсти, довго спати, Бог здурів'я мусит'
дати (Ковель Влн.)

Дай, Бóже, здоров'а то́му, хто найівс'а, а
згугувати дурній змóже (Залижня Сокал Льв.)

Дай, Бóже, на́шому тил'átku да й вóвка зйісти
(Клубочин Ківерц Влн.)

Дай заку́рити, бо нимá шо в рот вложі́ти (Залиж-
ня Сокал Льв.)

Дарóмн'ій і о́цет солóдкий (Городище Ківерц Влн.)

Де́ше́ве мйáсо т'ілки субáки йідáт' (Клубочин
Ківерц Влн.)

Дурне́ сáло бис хл'і́ба (Клубочин Ківерц Влн.)

Живе́м – ни гурійем, хл'і́ба ни купу́йем і з базáру
кóрмимс'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Живу́, йак картóпл'а, йак зимóйу ни зйідáт', то
весно́йу поса́дат' (Луковичі Іванич Влн.)

З свої́м харчо́м до́бре за ко́урчо́м (Клубочин
Ківерц Влн.)

Зар'іка́лас'а свин'á гумна́ ни їсти (Журавичі
Ківерц Влн.)

І в борщ вк'їнути і на хл'і́б нама́зати 'дуже добре'
(Клубочин Ківерц Влн.)

І сам ни гам, і другóму ни дам (Клубочин Ківерц
Влн.)

І слипа́ кўрка до зерна́ втра́пит' (Журавичі Ківерц
Влн.)

Йак йест', то дўп'і чест', а йак скўпо, то терп'ї дўпо
(Клубочин Ківерц Влн.)

Йак мет, то й лóшкойу (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак сп'ат', то їсти ни прóс'ат' (Маковичі
Турійськ Влн.)

Йів ни йів, а за столóм сид'ів (Маковичі Турійськ
Влн.)

Йак ни найівс'а, то ни налўжис'а (Клубочин Ківерц
Влн.)

Йімó барабóл'і і не кл'ане́мо до́л'і (Муравище
Ківерц Влн.)

Йіст' – аш за вўхами тр'ішчўт' (Журавичі Ківерц Влн.)

Йіст', йак ни свойім рóтом (Залижня Сокал Льв.)

Йіш йўшку з грибáми, диржў йáзўк за зубáми (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Йіш лобóк, шоп ходўв до д'івóк (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Йіш, покá рот с'в'їж (Муравище Ківерц Влн.)

Кáшу мáслоm ни спóртиш (Миків Ківерц Влн.)

Калачóм ни замáниш (Миків Ківерц Влн.)

Ксоб ду плóта, йакá харч, такá рубóта (Клубочин Ківерц Влн.)

Кусóк в гóрло ни л'їзе (Клубочин Ківерц Влн.)

Кут зйїв тук (Миків Ківерц Влн.)

Мáло – облизў мн'áло (Муравище Ківерц Влн.)

Малў д'їти йїдáт' хл'їб, а велўк'ї – сёрц'а бáт'ка-мáтер'ї (Прип'ять Любомл Влн.)

Медт' і той на живўт вилáзит (Городище Ківерц Влн.)

Мин'ї й кувбасá ни вáшка (Журавичі Ківерц Влн.)

Нáшо бáби грóши, абў булў харчў хорóши (Клубочин Ківерц Влн.)

Нéхот'а кум порос'á зйїв (Локачі Влн.)

На кóжен ротóк ни накўнеш платóк (Клубочин Ківерц Влн.)

На Пўсану Кол'адў пустў хоурóшого хлóпц'а запóстиш (Прип'ять Любомл Влн.)

На Пейтра́ й бáба хл'їба напейклá (Прип'ять Любомл Влн.)

На Питрá хл'їба трóхи запиклá, а на Л':у пóвну п'їч зал':ў (Світязь Шацьк Влн.)

На хл'їб хватáйе нáв'їт' і на мáсло (Маневичі Влн.)

На чужўй коуроувáй рот ни роз'авл'áй (Миків Ківерц Влн.)

На чужўй коуроувáй рўки ни прост'агáй (Локачі Влн.)

Наварўла Лўц'а, ни пирийс'ц' ц'ўц'а (Миків Ківерц Влн.)

Навару́ла Лу́ц'а, шо ни пойіст' ц'у́ц'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Наробу́вс'а, йак дурну́й му́ла найі́вс'а (Маневичі Влн.)

Недосо́л на столі́ пересо́л на гулові́ (Клубочин Ківерц Влн.)

Ни учу́ учо́ного йісти хлі́ба пичо́ного (Світязь Шацьк Влн.)

Ни бу́де в по́ли – ни бу́де в кумо́ри (Миків Ківерц Влн.)

Ни йі́ла душá чуснику́, смирд'іти ни бу́де (Миків Ківерц Влн.)

Ни йі́ла зд'ору́, ни бу́де сморо́ду (Миків Ківерц Влн.)

Ни йі́ш хвустá, бу́де нату́ра пустá (Миків Ківерц Влн.)

Ни рúсочки в рóт'і 'про людину, яка нічого не їла' (Клубочин Ківерц Влн.)

Нимá доубра́ так, йак поу́пов'і та коу́тов'і, дво́йе лижа́т' та даро́мн'ій хлі́б йід'ат (Клубочин Ківерц Влн.)

Нимá мн'áса лу́че, чим свину́н:а, а з рибу́ни, чим лину́н:а (Клубочин Ківерц Влн.)

От так'ї то пиро́гу (Клубочин Ківерц Влн.)

Погáного мн'áса і субáки йісти ни хо́чут (Луковичі Іванич Влн.)

Поку́рне тил'áтко д'в'і ма́тки с:е (Клубочин Ківерц Влн.)

Пру ме́не хай вовк траву́ йісц' (Клубочин Ківерц Влн.)

Роу́зума́ душá, йак найі́с'ц'а то с'і ру́ша (Клубочин Ківерц Влн.)

Са́ло за́вжди ма́ло (Журавичі Ківерц Влн.)

Сал'це́ мйасце́ в'ітам'ін С (Журавичі Ківерц Влн.)

Сам'ї навару́ли ка́ш'ї, сам'ї і йі́ште (Мокрець Турійськ Влн.)

Самá водá по кис'і́л'у́ (Маневичі Влн.)

Ск'ї́к'ї во́вка ни корму́, всейдно́ в л'іс дү́виц'а (Городище Ківерц Влн.)

Спасай сало, а діти будуть' (Клубочин Ківерц Влн.)

Спас'ібо – йіш з хл'ібом (Миків Ківерц Влн.)

Так хочу йісти, шо нимá де периночувáти
(Залижня Сокал Льв.)

Такá г'ідóта, шо ни од'урвиш од рóта (Клубочин
Ківерц Влн.)

Там, де спл'ат', т'ілки св'ін'і йідáт' (Муравище
Ківерц Влн.)

У б'їйдного шчод'ен' пуст (Чорниж Маневиц Влн.)

У пуст йіли хрин, а в мн'асн'їц'і – кисл'їц'і
(Городище Ківерц Влн.)

Хай йіжа в сáло завйáжиц'а (Ковель Влн.)

Хай сáло завйáж'їц'а (Журавичі Ківерц Влн.)

Хл'іб і водá – нимá голодá (Залижня Сокал Льв.)

Хл'ібом ни курм'ї 'любити свою справу' (Клубочин
Ківерц Влн.)

Хоч і потруд'їлас' – зат'е й налуп'їлас' (Залижня
Сокал Льв.)

Хто в Бóга гóдний, ни б'уде гулóдний (Клубочин
Ківерц Влн.)

Хто йак рóбит', то так йіст' (Звиняче Горохів Влн.)

Хто см'ел, то сйел (Клубочин Ківерц Влн.)

Хто т'упайе, той л'упайе (Клубочин Ківерц Влн.)

Шо до чóго, а хл'іб^п до боршч'ї (Звиняче Горохів
Влн.)

Пиття

Б'ути пуд г'радусом 'бути п'яним'

Б'ути пуд душкóм 'бути п'яним'

В'їп'їм ду пáри, шоп ни сн'їлис' татáри (Журавичі
Ківерц Влн.)

Де пй'ец'а там і бй'ец'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Здорóвйа зр'їшу, а в'їпити м'їшу (Клубочин Ківерц
Влн.)

Йак ч'їп 'про п'яного' (Клубочин Ківерц Влн.)

І гороб'ей би пив, йакб'ї хто нал'їв (Клубочин
Ківерц Влн.)

Ни видкладай пйанку на завтра, а лубов на старост' (Клубочин Ківерц Влн.)

Ни зате бат'ко бив, шо пив, а зате, шо похми-ла'вс'а ни зате шо в карти грав, а зате шо в'дгрававс'а (Звиняче Горохів Влн.)

Ни пйе з малойи пусуди (Клубочин Ківерц Влн.)

Ни пйе т'ік'і т'ел'еграфний стовп, бо в нього чашечки донізу (Маковичі Турійськ Влн.)

Ой котра то вже годіна, може випила б лудіна (Ковель Влн.)

Пйаниці нам ни друз'і, а то'вариш'і по' рубот'і (Боголюби Луцьк Влн.)

Пйе йак в остан':ій раз (Клубочин Ківерц Влн.)

Пу Отшенаш'і наливай пу чаш'і (Клубочин Ківерц Влн.)

Пушла, йак брихн'а по силу (Миків Ківерц Влн.)

С ким повидес'а, с тим і набирес'а (Городище Ківерц Влн.)

Хаз'айін гомно, хаз'айка гомно, йакбу ни булі гомно, то налил б давно (Ковель Влн.)

Хліб

Дурне сало бис хліба (Клубочин Ківерц Влн.)

Живем – ни гур'їем, хліба ни куп'їем і з базару кормимс'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак поус'їе ду Пукр'ови, то йе хліба доволи, а до Луку – ни буде ни хліба ни мукі (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Малі д'їти йідат' хліб, а велик'і – серц'а бат'ка матер'і (Прип'ять Любома Влн.)

На Питра й баба хліба напекла (Прип'ять Любома Влн.)

На Питра хліба тр'охи запекла, а на Л':у повну п'їч зал':у (Світязь Шацьк Влн.)

На хліб хват'їе нав'їт' і на масло (Маневичі Влн.)

Ни учи уч'оного йїсти хліба пич'оного (Світязь Шацьк Влн.)

Нимá доўбра́ так, йак поўпóв'ї та коўтóв'ї, двóйе
лижáт та дарóмн'їй хл'їб йїд'áт (Клубочин Ківерц Влн.)

Спас'їбо – йїш з хл'їбом (Миків Ківерц Влн.)

Хл'їб і водá – нимá голодá (Залижня Сокал Льв.)

Хл'їб ни вдáвс'а – роз'їйдиц'а, абў д'їти вдалўс'а,
шоп л'ўд'ам далўс'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Хл'їб – ни дитина, йак'їй вдáсц'а – так'їй зйїсц'а
(Залісся Шацьк Влн.)

Шо до чо́го, а хл'їб до боршчў (Звиняче Горохів
Влн.)

Голод

Гулóдний, йак вовк 'дуже голодний' (Клубочин
Ківерц Влн.)

Ни курóви ни свин'ї, анó Стáл'їн на стин'ї
(Клубочин Ківерц Влн.)

К'їшк'ї марш грайўт' (Клубочин Ківерц Влн.)

С'їм л'їт мак ни роудўв і гóлоуду ни булó (Клубочин
Ківерц Влн.)

Сўтий гулóдного не знайе (Залижня Сокал Льв.)

Пуклáсти на пóлку зўби 'голодувати' (Клубочин
Ківерц Влн.)

Хл'їб і водá – нимá голодá (Залижня Сокал Льв.)

Хто в Бóга гóдний – ни бўде гулóдний (Клубочин
Ківерц Влн.)

Гості

В гóс'т'ах добре, а дóма лўтше (Миків Ківерц Влн.)

Г'їрш за татáрина нипрóханий гост' (Боголюби
Луцьк Влн.)

Нáте вам чóрта в хáту, хай у вас гóсти бўдут'
(Боголюби Луцьк Влн.)

Гостинність

Вам по пирожкў, а мойй Марўнц'ї по половўн'ц'ї
(Звиняче Горохів Влн.)

Йак тóму ни дáти, хто вм'їе прохáти (Муравище
Ківерц Влн.)

Смачнóго, а вам шо ду тóго (Клубочин Ківерц Влн.)

Дарунки

Дарóваному коун'óв'і в зúби ни загл'адáйут'
(Клубочин Ківерц Влн.)

Дару́йу гúл'і, шоп ни давáла свикрúс'і дúл'і (Миків
Ківерц Влн.)

Тваринний і рослинний світ

Свійські тварини

- А з ме^ине, йак з гус'а воудá (Маневичі Влн.)
Б'ідá за б'ідóйу, купів кун'á і той з ... (Локачі Влн.)
Бáба з вóза – кóн'і в кóрс'і (Клубочин Ківерц Влн.)
Бáба з вóза – кон'ám лéхше (Клубочин Ківерц Влн.)
Бáчит' кут сáло, та сáли мáло (Клубочин Ківерц Влн.)
Бúде вес'іл':а йак субáка вóсциц'á на з'іл':і (Клубочин Ківерц Влн.)
В курóви мулокó на йазúц'і (Ростань Шацьк Влн.)
В свин'áчий гóлос 'пізно' (Клубочин Ківерц Влн.)
Вóвк куз'і ни товáриш (Ростань Шацьк Влн.)
Вúйе, йак сýчка на м'ís'ац' (Клубочин Ківерц Влн.)
Варвáра нóчи вурвáла, а д'н'á приточúла, йак кýрка ступúла (Клубочин Ківерц Влн.)
Висóкий, йак тúчка дурнúй, йак тилúчка (Залижня Сокал Льв.)
Гус' порос'áтком (Муравище Ківерц Влн.)
Гусáк свúн'і ни товáриш (Сильно Ківерц Влн.)
Д'івка без косú, йак кун' без грúви (Ростань Шацьк Влн.)
Д'л'а мишú і кут з'в'ір (Сильно Ківерц Влн.)
Дúвиц'а, йак барáн на нув'і вурóта (Миків Ківерц Влн.)
Дай, Бóже, нáшому тил'áтку да й вóвка зйíсти (Клубочин Ківерц Влн.)
Дарóваному кон'óв'і в зúби ни загл'адáйут' (Клубочин Ківерц Влн.)
Дешéве мйáсо т'íлки субáки йідáт (Клубочин Ківерц Влн.)
Погáного мн'áса і субáки йíсти ни хóчут' (Луковичі Іванич Влн.)

Дошч ідэ, а кўри мокнут' (Маневичі Влн.)
Ду вес'н'анойі Мико́ли ни с'ій грэчки і ни стрижў
овэчки (Підманево Шацьк Влн.)
Дурнўй дурнўму купўв курўву обўдва дойўли
мулока́ ни йўли (Залижня Сокал Льв.)
Забўй дўрку суба́ка ни скўче (Маневичі Влн.)
Загўйц'а, йак на суба́ц'і (Миків Кўверц Влн.)
Зар'ика́лас'а свин'а́ гумна́ ни йўсти (Журавичі
Кўверц Влн.)
Зна́ла коўбу́ла, на́шо во́за поўбу́ла, шоп новўй був
(Городище Кўверц Влн.)
І кит ни вал'авс'а (Клубочин Кўверц Влн.)
І слипа́ кўрка до зерна́ втра́пит' (Журавичі Кўверц
Влн.)
І суба́ки ни бриха́ли, і все пукра́ли (Миків Кўверц
Влн.)
Ідэ, йак курўв'і с'їдло́ (Миків Кўверц Влн.)
Ідэ, йак свин'і кура́л'і (Миків Кўверц Влн.)
Йайце́ мудр'іше за кўрку (Залижня Сокал Льв.)
Йак б'їда́, то б'їда́, купўв коўн'а́ і той кубўла (Чере-
мошно Ковел Влн.)
Йак з кута́ гнўйу (Клубочин Кўверц Влн.)
Йак кит напла́кав 'дуже мало' (Клубочин Кўверц
Влн.)
Йак кўрка з плота́, така́ рубўта (Клубочин Кўверц
Влн.)
Йак на Громнўц'і напўец'а пўвен' водў, то
набирец'а брач в по́ли бидў (Забужжя Любомл Влн.)
Йак на Громнўц'і нима́йе одўги, то вил ни
найс'ц'а травўци (Підманево Шацьк Влн.)
Йак на Йўрйа напўец'а пўвен' водў, то на Йўрйа
весн'анўго напасец'а вил травў (Свўтязь Шацьк Влн.)
Йак напўец'а пўвен' водўци, то набирец'а мужўк
бидўци (Свўтязь Шацьк Влн.)
Йак па́дати, то з до́броўго кун'а́ (про зраду) (Миків
Кўверц Влн.)

Йак субáц'і пйáта нугá (Клубочин Ківерц Влн.)
Йак'і кóн'і – так'ій в'із, йак'ій ййхав – такú в'із
(Залижня Сокал Льв.)
Йакшó то шо, а н'е, то йа п'йшла курóву доуїти
(Звиняче Горохів Влн.)
Йакшó хóчеш набúти субáку, то пáлку найдéш
(Боголюби Луцьк Влн.)
К'ит наплáкав (Клубочин Ківерц Влн.)
Кúри ни кл'уйúт' (Клубочин Ківерц Влн.)
Ко'мú видéц'а, тóму пúвен' нисéц'а (Сильно Ківерц
Влн.)
Кубúла лóшáча – ро'убóта смерд'áча (Клубочин
Ківерц Влн.)
Кудú кин' купúтом, тудú й жáба клéшн'ойу (Локачі
Влн.)
Кулúс' і п'івн'і нислúс'а, а типéр і кúри ни хóчут'
(Муравище Ківерц Влн.)
Курчáт по óсен'і л'íчат' (Залижня Сокал Льв.)
Кут б'іл'а йіднóйі дúрки ни сидúт' (Боголюби Луцьк
Влн.)
Кут зйів тук (Миків Ківерц Влн.)
Кут'áчий бáт'ко / кут'áча мамка 'людина, яка
любить гратися з котами' (Клубочин Ківерц Влн.)
Кутóв'і по'пóв'і, шо нáшому Васил'óв'і (Миків
Ківерц Влн.)
Л'úбит', йак субáка пáлку (Миків Ківерц Влн.)
Михáйло приййхав на б'ілим кун'і (Майдан Липно
Маневиц Влн.)
Н'і вослá, н'і послá (Ростань Шацьк Влн.)
На Йúрйа заховáйец'а в жúт'і кúрйа (Залісся
Шацьк Влн.)
Наварúла Лúц'а, ни пирийс'ц' ц'úц'а (Миків Ківерц
Влн.)
Наварúла Лúц'а, шо ни пойіст' ц'úц'а (Клубочин
Ківерц Влн.)
Напоминú кúз'і смерт', то бúде блййáти (Сильно
Ківерц Влн.)

Напоми́ну кузи́ смерт', бу́де перд' і перд' (Миків Ківерц Влн.)

Ни ду скла́ду, ни ду ла́ду, пуц'ілу́й кубу́лу з'а́ду (Залижня Сокал Льв.)

Ни жди, д'аки од прибу́дної пс'аки (Городище Ківерц Влн.)

Ни куро́ви ни свин'і, а́но Ста́л'ін на стин'і (Клубочин Ківерц Влн.)

Нима́ доубра́ так йак поу́пов'і та коу́тов'і, дво́је лижа́т' та даро́мн'ій хл'і́б йід'а́т (Клубочин Ківерц Влн.)

Нима́ мн'а́са лу́че, чим свину́н:а, а з рибу́ни чим лину́н:а (Клубочин Ківерц Влн.)

Од Покро́ви стайе́ коро́ва на хлє́ви (Залисся Шацьк Влн.)

Пу́ше, йак ку́рка ла́пойу (Миків Ківерц Влн.)

Паршу́ве пороса́ і в Пе́тру́вку ме́рзне (Черемошно Ковел Влн.)

Писа́в писа́ка – ни рузби́ре суба́ка (Залижня Сокал Льв.)

Поку́рне тил'а́тко д'в'і ма́тки с:е (Клубочин Ківерц Влн.)

Похóжа свин'а́ на кун'а́, а́но хвуст р'і́зний (Муравище Ківерц Влн.)

Пришла́ Пукро́ва – зйє́ла полу́ден' куро́ва (Забужжя Любомл Влн.)

Прупа́в, йак суба́ка в йа́рмарц'і (Журавичі Ківерц Влн.)

Розкукуда́калас', йак квóчка (Журавичі Ківерц Влн.)

Скажу́ кузи́ бе, то бу́де бе́кати (Черемошно Ковел Влн.)

Сон рабо́ї кубу́ли (Миків Ківерц Влн.)

Старо́му кунє́в'і в зу́би ни загла́да́йут' (Миків Ківерц Влн.)

Стару́й к'ін' боро́зну ни спо́ртит', но глибо́ко ни ви́горе (Залижня Сокал Льв.)

Старій кин' борозні ни спóртит', но глибóко ни вóре, затó дóвго óре (Звиняче Горохів Влн.)

Субáку зйїсти (Клубочин Ківерц Влн.)

Там, де спл'ат', т'їлки свїн'ї йїдáт' (Муравище Ківерц Влн.)

Ти йому про г'ндїки, а вун тоуб'ї про гўси дїк'ї (Чорниж Маневиц Влн.)

Хто ни обс'їйец'а ду Чéсного Христá той ни вáртий субáчого хвустá (Залижня Сокал Льв.)

Цїган знаїе, шо кубїл'ї рóбит' (Клубочин Ківерц Влн.)

Чийї бикў ни хоудїли, тилáтко мойé (Журавичі Ківерц Влн.)

Чим бик навїк, той з пасóвис'ка бéкаїе (Залижня Сокал Льв.)

Шо куму, а кўрци прóсо (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Дикі тварини

Бис примовки зйїсти вóвка (Забужжя Шацьк Влн.)

Вїдно зáйц'а по гушáх (Забужжя Любомл Влн.)

Д'л'а мишў і кут з'в'їр (Сильно Ківерц Влн.) Дóброму гáзд'ї і зм'їйá пригодїц'а (Залижня Сокал

Льв.)

Дай, Бóже, нáшому тилáтку да й вóвка зйїсти (Клубочин Ківерц Влн.)

Двá медвѣд'ї в йїднóму берлóз'ї ни живўт' (Сильно Ківерц Влн.)

Жáба гулувáта (Клубочин Ківерц Влн.)

Жáба дўшит' (Клубочин Ківерц Влн.)

Жáба цѣц'к'ї дас'ц' (Залижня Сокал Льв.)

Жáби пу кул'їна (Миків Ківерц Влн.)

Йак пупáв ду воувк'їв, то вий пу вóвчому (Залижня Сокал Льв.)

Кáжда жáба своўїе булóто хвáлит' (Городище Ківерц Влн.)

Куді кин' купітом, туді й жаба клешн'ойу (Локачі
Влн.)

Медв'ід' на гúхо наступів (Клубочин Ківерц Влн.)

Мужік, йак жаба, а крѣпший, йак баба (Мура-
вище Ківерц Влн.)

Ни л'акáй голойу сракойу йожика (Сильно Ківерц
Влн.)

Пру вóвка прумóвка (Миків Ківерц Влн.)

Пру мене хай вовк траву йісц' (Клубочин Ківерц
Влн.)

Пугнáв, йак зайец' п'ід гóру (Залижня Сокал Льв.)

Роздáйс'а мóре – жаба л'ізе (Залижня Сокал Льв.)

Ск'ік'і вóвка ни корму, всейдно в л'іс дúвиц'а
(Городище Ківерц Влн.)

Скаче замуж, йак жаба в мул (Маковичі Турійськ
Влн.)

Ти йому про г'індіки, а вун тоуб'ї про гúси дúк'ї
(Чорниж Маневиц Влн.)

Угл'ад'івс'а кúсий, йак хвустá ни стáло (Муравище
Ківерц Влн.)

Хто забіе боубра, той ни мáтима доубра (Журавичі
Ківерц Влн.)

Шоп мúш'ї ни чúли (Клубочин Ківерц Влн.)

Птахи, комахи

Бувáло г'імнó кувáло, а типѣр і зозул'а ни хóче
(Залижня Сокал Льв.)

Вóрон вóрону гóко ни вікл'уйе (Миків Ківерц Влн.)

Гомнó пчóли, гомнó мед' (Боголюби Луцьк Влн.)

Грошей, йак вóшей (Миків Ківерц Влн.)

Гурубц'а на мн'акúни ни убвидѣш (Миків Ківерц
Влн.)

Дв'ї сорóки за хвуст ни втрúмайіш (Муравище
Ківерц Влн.)

І горобѣй би пив, йакбú хто налúв (Клубочин
Ківерц Влн.)

Йак вош на греб'інц'і (Луковичі Іванич Влн.)

Йак поупáli м'їж врóни, то крáчте, йак вóни
(Чорниж Маневиц Влн.)

Мўха вкусўла (Клубочин Кїверц Влн.)

Мурашк'ї пу т'їл'ї (Клубочин Кїверц Влн.)

Навпростец' т'їк'ї ворóни л'їтáйут' (Клубочин
Кїверц Влн.)

При спешц'ї блўхи с'л'їпўїї рód'ац'а (Залижня
Сокал Льв.)

Пчолá летўт', де мет пахнўт' (Боголюби Луцк Влн.)

Сидўт', йак вош на греб'їнцў (Клубочин Кїверц
Влн.)

С такўми пáвами бўдиш сид'їти пуд лáвами
(Городище Кїверц Влн.)

Слóво ни пц'ўх: вўлитит' – ни злáп'їш (Чорниж
Маневиць Влн.)

Стўл'ки до Благов'їшчен':а пч'їлки вўлитит',
стўл'ко пóсл'е Благов'їшчен':а одсédит' (Свїтязь Шацк
Влн.)

Стўл'ко до Благов'їшчен':а пч'їлки вўлитит',
стўл'ко по Благов'їшчен':у зўмно (Свїтязь Шацк Влн.)

Сурóка на хвуст'ї принеслá (Миків Кїверц Влн.)

Хто б'їл'ша гáлка тóму б'їл'ша стáвка (Залижня
Сокал Льв)

Рїба

Вўсохла, йак тарáнка (Залижня Сокал Льв.)

Йак с'ел'óдк'ї в бóчц'ї (Журавичі Кїверц Влн.)

Кудá рїба хвустóм, тудў рак клéшн'ойу (Миків
Кїверц Влн.)

Нимá мн'áса лўче, чим свинўн:а, а з рїбўни, чим
линўн:а (Клубочин Кїверц Влн.)

Нимá рїби без^c кóс'т'ї, а л'удўни без злóст'ї (Клубо-
чин Кїверц Влн.)

Рїбка плáвайе пу дну ... с'п'їймайеш хоч однў
(Миків Кїверц Влн.)

Рослинний свїт

А капўста дóбра стрáва, ду капўсти трéба сáла
(Залижня Сокал Льв.)

Бирú грибу́, по́ки биру́ц'а, йди д'івко за́муж по́ки биру́т' (Світязь Шацьк Влн.)

Весна́ красна́ ц'в'ітка́ми, а о́сен' пло́дами (Муравище Ківерц Влн.)

В'ід м'іс'ац'а не зру́йє пше́нуц'а (Майдан Липно Маневиц Влн.)

В'ін туб'і ска́же, шо на верб'і грушкú русту́т (Миків Ківерц Влн.)

Д'івку ни пиритан'ц'у́йєш, а капúсту ни пирима́стиш (Залижня Сокал Льв.)

До́бра капúста, колу́ вунá тлу́ста (Миків Ківерц Влн.)

Доу Микóли шоп ни бу́ло бóбу в по́лі (Забужжя Любомл Влн.)

Ду вес'н'áнойі Микóли ни с'ій грéчки і ни стрижу́ овечки (Підманево Шацьк Влн.)

Живу́, йак карто́пл'а, йак зимóйу ни зйидáт' то весно́йу поса́дат' (Луковичі Іванич Влн)

Живé, йак гурóх при дурóзі: хто ни йде, той вскубне́ (Миків Ківерц Влн.)

Жизн' – мал'іна (Журавичі Ківерц Влн.)

Йак тэрен ц'в'ітом заб'ілі́йє, тоді хаз'áйін йачм'ін с'ійє (Звиняче Горохів Влн.)

Йіш йу́шку з гриба́ми, диржу́ йазу́к за зубáми (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Л'убит', йак дúшу, а трúсит', йак гру́шу (Миків Ківерц Влн.)

На Йу́рйа захова́йєц'а в жу́т'і ку́рйа (Залісся Шацьк Влн.)

На Йу́рйа йак на во́кна рóса врожа́й на прóса (Прип'ять Любомл Влн.)

Ни йіла ду́ша́ чуснику́ – смирд'іти ни бу́де (Миків Ківерц Влн.)

Олексій – горóх сий (Майдан Липно Маневиц Влн.)

Пéрша йагодúна, шоп ни бу́л'іла, ни гулу́ва ни спúна (Клубочин Ківерц Влн.)

Прийшо́в Варфолом'ій – жу́то на землі́ с'ій (Муравище Ківерц Влн.)

Причїста травá ничїста (Свїтязь Шацьк Влн.)

Пришóв Варфолом'їй – жїто на земл'ї с'їй, пришлá
Причїста – несé стáрост'їв ничїста (Залижня Сокал
Льв.)

С'їм л'їт мак ни рóудїв і гóлоуду ни булó (Клубочин
Кїверц Влн.)

Сидўт', йак гриб^п (Миків Кїверц Влн.)

Сухїй мáрец', тéплий кв'їтен', мóкрий май – бўде
жїто, йак той гай (Муравище Кїверц Влн.)

Тїхо, йак у мáкувц'ї (Миків Кїверц Влн.)

Трушў грўшу – сват'їв зрўшу (Журавичі Кїверц
Влн.)

У пуст йїли хрин, а в мн'аснїц'ї кислїц'ї (Горо-
дище Кїверц Влн.)

Хто бўл'би ни вїкопайе до Причїсти, то та
хаз'айка придурчїста (Підманево Шацьк Влн.)

Хто ни вїкопайе картóшки до Йвáна Богуслóва, то
та хаз'айка ни вáрта дóброгто слóва (Ростань Шацьк
Влн.)

Різне

- Ба́ба з во́за, ко́н'ам лéхше (Клубочин Ківерц Влн.)
Бу́де й на на́шуй гу́лиц'і пра́зник (Миків Ківерц Влн.)
Бе́ре, йак бага́того за живу́т (Муравище Ківерц Влн.)
Бйілоголо́в'ї д'іти у пу́па (Городище Ківерц Влн.)
Бу́лиз'ко вида́ти, а дале́ко диба́ти (Залижня Сокал Льв.)
В ну́гах пра́вди ни́ма (Клубочин Ківерц Влн.)
В'їд м'їс'ац'а не зру́йє пше́нц'а (Майдан Липно Маневиц Влн.)
Во́льному во́л'а, а спасе́н:ому рай (Маневичі Влн.)
Ву́йти суху́м з вуду́ 'викрутитись із хале́пи, стано-
вища' (Клубочин Ківерц Влн.)
Ву́лами поу́ воуд'ї пи́сано (Клубочин Ківерц Влн.)
Ву́хом ни висту́ 'не звертати ува́гу' (Клубочин Ківерц Влн.)
Вдо́ма й ст'їни пумага́йут' (Клубочин Ківерц Влн.)
Вже ни йде ду́гору́, а́нó дуну́зу (Сильно Ківерц Влн.)
Вже ни йде ду́ку́т'ї, а́нó ду йа́йка (Клубочин Ківерц Влн.)
Вз'ав но́ги на плéч'ї (Журавичі Ківерц Влн.)
Вм'їє га́рно танц'ува́ти, а ни вм'їє вкло́нїтис'
(Залижня Сокал Льв.)
Вруду́с' і вда́йс' 'погана вда́ча' (Клубочин Ківерц Влн.)
Все чево́ хот'éл'ї, тово́ імéл'ї (Боголюби Луцьк Влн.)
Гомно́ пчо́ли, гомно́ ме́д' (Боголюби Луцьк Влн.)
Гулува́ йде о́бертом / Гулува́ йде крúгом 'велика
зайня́тість, вто́ма' (Клубочин Ківерц Влн.)
Гура́ з плéч 'звільнитись від чо́гось важко́го' (Клу-
бочин Ківерц Влн.)

Гурто́м і ба́т'ка бу́ти ле́кше (Клубочин Ківерц Влн.)
 Гуру́бц'а на мн'акі́ни ни убвиде́ш (Миків Ківерц Влн.)
 Да́ти ружна́ 'нічого не дати' (Клубочин Ківерц Влн.)
 До́бра капуста́, ко́лі вунá тла́ста (Миків Ківерц Влн.)
 Ду́виц'а, йак ба́ран на нові́ вуро́та (Миків Ківерц Влн.)
 Дв'і со́роки за хвуст ни вт́рима́йш (Муравище Ківерц Влн.)
 Два́ медве́ді в йі́дному́ берло́зі ни живу́т' (Сильно Ківерц Влн.)
 Де на́ше ни прупада́ло (Клубочин Ківерц Влн.)
 Ден' ро́ком стайе́ (Залижня Сокал Льв.)
 Диві́тис'а кру́з' па́л'ці́ 'нічого не помічати' (Клубочин Ківерц Влн.)
 До порі́ до ча́су збан во́ду но́сит' (Черемошно Ковел Влн.)
 Долг уга́лом у ко́мин'і (Муравище Ківерц Влн.)
 Допекту́ ду печу́нок / допекту́ ду живо́го 'набрид-нути' (Клубочин Ківерц Влн.)
 Дошч іде́, а ку́ри мо́кнут' (Маневичі Влн.)
 Дошч іде́, а ми ск'і́рту́йем (Миків Ківерц Влн.)
 Жа́ба це́ц'к'і дасц' (Залижня Сокал Льв.)
 З до́брого дів́а 'без видимо́ї причи́ни' (Клубочин Ківерц Влн.)
 З ле́хкої́ рук'і́ 'на вдачу' (Клубочин Ківерц Влн.)
 З рудн'о́йу́ т'і́л'ки на фотогра́ф'ії́ га́рно вихо́дит' (Голоби Ковел Влн.)
 Забу́й ді́рку, суба́ка ни скоче́ (Маневичі Влн.)
 Залу́в жу́ру за шку́ру 'набрид' (Миків Ківерц Влн.)
 Запу́й вудо́йу (Миків Ківерц Влн.)
 І Кри́м, і Ри́м, і м'і́дні́ тру́би 'все пройти́, побачити' (Клубочин Ківерц Влн.)
 І п'і́нс'к'е, і м'і́нс'к'е 'велика територія́' (Миків Ківерц Влн.)
 Йа́ ни прóти ко́лго́спу, та не в на́шому сил'і́ (Маковичі Турійськ Влн.)

Йак бўде заска́чено, то бўде запла́чено (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак бўде руху́, то возму́т' і таку́ (Чорниж Маневиц Влн.)

Йак йе, то роз'і́йдец'а, а нима́, то об'і́йдец'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак йест', то дуп'і́ чест', а йак ску́по, то терпу́ дупо (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак мет, то й ло́шкою (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак на базáр'і (Миків Ківерц Влн.)

Йак ни пума́жеш, то ни пуйі́де^ш (Луковичі Іванич Влн.)

Йак почу́йте мұ́зику – прихóт'те (Черемошно Ковел Влн.)

Йак пума́же^ш, так пуйі́де^ш (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак с'ел'óдк'і в бо́чц'і (Журавичі Ківерц Влн.)

Йак у во́ду г'ад'ів (Клубочин Ківерц Влн.)

Йак хто в мо́рду дав (Журавичі Ківерц Влн.)

Йакбу́ йа була́ одна́, а ти дру́гий (Боголюби Луцьк Влн.)

Кóжна мет'і́лка по сво́йому метé (Клубочин Ківерц Влн.)

Калачóм ни замáниш (Миків Ківерц Влн.)

Кат'у́з'і пу заслúз'і (Городище Ківерц Влн.)

Кру́тит', йак ці́ган со́нцем (Миків Ківерц Влн.)

Кру́тиц'а, йак веретéно (Миків Ківерц Влн.)

Критúти но́г'і 'йти' (Миків Ківерц Влн.)

Кров з но́са 'про термінові́сть' (Клубочин Ківерц Влн.)

Куда́ го́лка, туду́ й нúтка (Миків Ківерц Влн.)

Куда́ сýнув, тудá вúшов (Маневичі Влн.)

Куй зал'ізо, покá гар'áче (Залижня Сокал Льв.)

Мáло – обліжú мн'áло (Муравище Ківерц Влн.)

Мáтка на нул'у́ 'переляк' (Клубочин Ківерц Влн.)

Ме́ле, йак на му́ках 'говорити ніскенітницю' (Боголюби Луцьк Влн.)

Медг і той на живу́т вила́зит (Городище Ківерц Влн.)

Мно́го да дурно́го ‘багато всього непотрібного’
(Клубочин Ківерц Влн.)

Мойа́ хата скра́йу, йа́ ничо́ ни зна́йу (Сильно
Ківерц Влн.)

На́ша хата́ мале́нка, та пра́вда миле́нка, а бу́де
б’і́л’ш, то бу́де тепл’і́ш (Муравище Ківерц Влн.)

На́шо та мо́ва, ко́ли вона́ ни про́ л’у́бов (Клубочин
Ківерц Влн.)

Но́сиц’а, йак дуре́н’ з пи́сано́ю то́рбойу (Сильно
Ківерц Влн.)

Но́сиц’а, йак ки́ц’ка з ма́ц’ком (Залижня Сокал
Льв.)

На кузаку́ нима́ знаку́ (Миків Ківерц Влн.)

На ро́д’у на́пи́сано (Клубочин Ківерц Влн.)

На с’і́рника́х зеконо́мл’ат’, а на го́р’і́лц’і про́пй’у́т’
(Боголюби Луцьк Влн.)

На ту́ре́ц’ку тру́йц’у ‘ніколи́’ (Клубочин Ківерц Влн.)

Навпро́сте́ц’ т’і́к’і воро́ни л’і́та́йут’ (Клубочин
Ківерц Влн.)

Наж’і́те ма́хом пуйде́ пра́хом (Городище Ківерц
Влн.)

Нам ни в рук, ано́ з рук (Клубочин Ківерц Влн.)

Наси́рума́тера (Локачі Влн.)

Нача́л’ник на нача́л’нику і нача́л’ником по́тан’а́йе
(Миків Ківерц Влн.)

Ни зате́ ба́т’ко бив, шо́ пив, а зате́, шо́
похми́л’авс’а, ни зате́, шо́ в ка́рти грав, а зате́, шо́
в’ідграв’авс’а (Звиняче Горохів Влн.)

Ни йі́ла ду́ша́ чусни́ку – сми́рд’і́ти ни бу́де (Миків
Ківерц Влн.)

Ни йі́ла зд’ору́ – ни бу́де сморо́ду (Миків Ківерц
Влн.)

Ни йі́ш хвуста́, бу́де на́ту́ра пу́ста (Миків Ківерц
Влн.)

Ни кра́сен про́в’ідни́к ви́кладом, а живі́м прі́кла-
дом (Миків Ківерц Влн.)

Ни па́л’ц’ом ро́бл’аний (Журавичі Ківерц Влн.)

Ни пл'уй в криніц'у бо придéц'а напúтис'а (Залижня Сокал Льв.)

Ни пумáжеш – ни пуйідеш (Миків Ківерц Влн.)

Ни спúц'а й тúхо ни сидúц'а (Клубочин Ківерц Влн.)

Ни так стáлос', йак гадáлос' (Залижня Сокал Льв.)

Ни уб'йідеш, ни убйідеш (Клубочин Ківерц Влн.)

Нимá де гóлуву прихилúти (Миків Ківерц Влн.)

Нимá рúби без^с кóс'т'і, а л'удúни без злóст'і (Клубочин Ківерц Влн.)

Об'úц'аного два рóки ждут' (Миків Ківерц Влн.)

Обкрúтит' чулув'іка сракуйу (Миків Ківерц Влн.)

Од грабéл' с'іно сохне (Журавичі Ківерц Влн.)

Од Йвáна доу Богдáна ни булó гет'мáна (Боголюби Луцьк Влн.)

От так'і то пирогу́ (Клубочин Ківерц Влн.)

Отó туб'і д'áче, шо мáйеш смирд'áче (Миків Ківерц Влн.)

П'івс'в'іту скáче, а п'ів пла́че (Клубочин Ківерц Влн.)

Пóти да гóди (Клубочин Ківерц Влн.)

Пан або прупáв 'ризикувати' (Залижня Сокал Льв.)

Пил'а́йе, йак пúлка (Миків Ківерц Влн.)

Писáв, писáв і ше раз писáв (Залижня Сокал Льв.)

Пйáте кóлисо ду вóза 'зайвий' (Клубочин Ківерц Влн.)

Повн'іти – стар'іти (Миків Ківерц Влн.)

Покúрне тил'áтко д'в'і мáтки с:е (Клубочин Ківерц Влн.)

Пом'íна́в шúло на мúло (Клубочин Ківерц Влн.)

Пос'ійіш в'ітер – пожнéш бúру (Боголюби Луцьк Влн.)

Пришла́ Причúста – нисé стáрост'ів ничúста, пришла́ Пукрóва – заривла́ д'івка, йак курóва (Забужжя Любомл Влн.)

Проумокла ду нїток (Миків Ківерц Влн.)
 Прупав, йак субака в йармарц'ї (Журавичі Ківерц
 Влн.)
 Пу бла́ту спалїли н'їмц'ї ха́ту (Миків Ківерц Влн.)
 Пупав пал'цём в не́бо (Миків Ківерц Влн.)
 Пупала куса́ на ка́м'їн' (Миків Ківерц Влн.)
 Пуста́вив на свў́йе м'їсце (Клубочин Ківерц Влн.)
 Пушо́в – аш пукуру́ло (Миків Ківерц Влн.)
 Пушо́в д'їд пу грибу́, ба́ба пу гупе́н'ки, пришо́в д'їд
 без штану́, ба́ба без сук'е́нк'ї (Миків Ківерц Влн.)
 Пушо́в на чоту́ри сто́рони (Журавичі Ківерц Влн.)
 Пушла́, йак брихн'а́ по си́лу (Миків Ківерц Влн.)
 Пушла́, йак за мо́ре срáти (Журавичі Ківерц Влн.)
 Пушла́, йак по́шта (Журавичі Ківерц Влн.)
 Пушло́ все за во́гн'о́м (Миків Ківерц Влн.)
 Ра́ком ста́нут – на те́бе бу́дут диву́тис'а (Миків
 Ківерц Влн.)
 Рука́ рўку мў́йе 'взаемовиручка' (Клубочин Ківерц
 Влн.)
 Рус'їлас', йак свáха (Миків Ківерц Влн.)
 С'о́дн'ї пйáтниц'а, мойá ма́ти похáтниц'а (Клубочин
 Ківерц Влн.)
 С'о́ма вудá пу к'їс'їл'ў 'про ча́сте повто́рення'
 (Миків Ківерц Влн.)
 С'огóд'н'ї на вчóра (Маковичі Турійськ Влн.)
 Сам суб'ї ни во́рог (Миків Ківерц Влн.)
 Самá водá по кис'їл'ў (Маневичі Влн.)
 Свуйї́м хо́дом (Клубочин Ківерц Влн.)
 Сид'áт', йак засвáтан'ї (Городище Ківерц Влн.)
 Смачно́го, а вам шо ду то́го (Клубочин Ківерц Влн.)
 Сп'їл'на т'їл'ки бол'áчка до́бра (Локачі Влн.)
 Спас'ї́бо – йїш з хл'ї́бом (Миків Ківерц Влн.)
 Сра́ла-ма́зала (Городище Ківерц Влн.)
 Ста́рческ'їй ўма-ра́зум (Боголюби Луцк Влн.)
 Сто́гне, йак д'їд на ба́б'ї (Миків Ківерц Влн.)
 Суро́ка на хвуст'ї принесла́ (Миків Ківерц Влн.)

Тому далі, тому н'і, тому дұлку, тому д'в'ї (Маневичі Влн.)

Так'е б бұло, шоп ни бул'іло (Клубочин Ківерц Влн.)

Танц'увáли, танц'увáли, в к'ін'ц'і ни вклон'илис' (Локачі Влн.)

Тибé т'іл'ки пу смерт' посилáти (Миків Ківерц Влн.)

Товчé вóду в стўп'ї (Миків Ківерц Влн.)

Трўсиц'а, йак жид над кўпойу (Миків Ківерц Влн.)

Трисéц'а, йак г'імнó на патичкў (Залижня Сокал Льв.)

Тудў йумў доўрóга (Миків Ківерц Влн.)

У вс'áкого Мус'їя свойá зат'їя (Муравище Ківерц Влн.)

Угл'ад'івс'а кўсий, йак хвустá ни стáло (Муравище Ківерц Влн.)

Хаз'áйін гомнó, хаз'áйка гомнó, йакбў ни булў гомнó, то налилў б давнó (Ковель Влн.)

Хай пóm'їж лўди, ан'їж поп'їд грўди (Клубочин Ківерц Влн.)

Хай сáло завйáжиц'а (Журавичі Ківерц Влн.)

Хорóшому чулов'їков'ї в двéри, а пустóму і в'їкнó, і двéри, і кóмин в ворóта (Звиняче Горохів Влн.)

Хоч в лоб, хоч по лóб'ї (Чорниж Маневиц Влн.)

Хоч пл'ўн' в мóрду (Луковичі Іванич Влн.)

Хто пўзно хóдит', той сам соўб'ї шкóдит' (Клубочин Ківерц Влн.)

Хто рáно встáйе, томў Бог дайе (Локачі Влн.)

Чáсом і грабл'ї стріл'áйут' (Залижня Сокал Льв.)

Чéрез дурóгу навпрўс'адки (Черемошно Ковел Влн.)

Чим бик навўк, то й з пасовўс'ка бéкайе (Залижня Сокал Льв.)

Чим ти м'райеш, то тим тоўб'ї нам'райут (Моквин Березнів Рвн.)

Чув звун, а ни знáйе зв'їдки вун (Сильно Ківерц Влн.)

Шўла в мишкў ни втай'їш (Миків Ківерц Влн.)

Шо впáло, то пропáло (Локачі Влн.)

Шо куму́, а кўрци прóсо (Майдан Липно Маневиц
Влн.)

Шо написáно перóм, то ни вўрубиш топорóм
(Локачі Влн.)

Шо р'ік, то прор'ік (Клубочин Ківерц Влн.)

Шо сторонá, то новинá (Городище Ківерц Влн.)

Шоп в хáт'і ни смирд'іло 'вигнати з хати' (Миків
Ківерц Влн.)

Індекс

- А з мєчнє, йак з гўс'а воудá – С. 41, 78.
А капўста дóбра страва, ду капўсти трєба сáла – С. 71, 84.
Абó дн'а убáв, абó грóши дубáв, бо інáкше робўт' ни мóжу – С. 59.
Абў хлóпец' йакўй нєбуд' був, абў хл'їба роздобўв – С. 12, 15, 59.
Бáба з вóза – кóн'і в кўрс'і – С. 9, 78, 87.
Бáба з вóза – кóн'ам лєхше – С. 9, 78.
Бáбка на нáдвойє гадáла – С. 9.
Бáчили гóч'ї, шо купувáли типєр – повилáз'те – С. 48.
Бáчит' кут сáло, та сўли мáло – С. 33, 78.
Багáтому і в бўден' с'в'áто, а бїйдному і в Пáску пуст – С. 21, 56.
Бєрє, йак багáтоуго за живўт – С. 56, 87.
Бєс Бóга ни ду пурóга – С. 25.
Бєс попá знáйу, шо в нид'їл'у с'в'áто – С. 26, 37, 65.
Б'їдному жинўтис'а – н'їч малá – С. 15, 56, 65.
Б'їло – б'їло, чóрно – чóрно 'байдуже' – С. 41.
Б'їдá за б'їдóйу, купўв кун'á і той з ... – С. 47, 78.
Б'їдá самá ни хóдит' – С. 47.
Биз прáц'і нимá в срáц'і – С. 71.
Биздóн:а бóчка 'нїчим не нагóдуєш' – С. 40.
Бирў грибў, пóки бирўц'а, йди, д'ївко, зáмуж пóки бирўт' – С. 12, 15, 48, 84.
Бирижєного й Бог бирижє – С. 25, 42.
Бис примóвки зйїсти вóвка – С. 82.
Бїйдний рóбит', а багáтому рóдит' – С. 56, 59.
Бїїлогóлв'ї д'їти у попá – С. 7, 26, 87.
Бїют свóйїх, шоп чуж'ї бойáлис'а – С. 14.
Блўз'ко видáти, а далєко дибáти – С. 87.

Блекоту обйїстис'а 'збожеволіти' – С. 35.
 Бог – бат'ко – С. 6, 25.
 Бог* помуч! Казали богу шоп ви нам поумоглі!
 Казали з неба шо вже ни треба! – С. 25, 59.
 Боз'а пал'чик показує – С. 25.
 Брат л'убит' се^нстру багату, а чоулов'їк жінку
 здорóву – С. 9, 10, 19, 56.
 Брат соуб'ї рад – С. 9.
 Бреше йак пїше 'явно обманювати' – С. 39.
 Бўде вес'їл':а, йак субака вїсциц'а на з'їл':а – С. 15,
 19, 78.
 Бўде й на нашуї гўлиц'ї празник – С. 87.
 Бўде туб'ї гаплїк 'смерть' – С. 28.
 Бўде туб'ї опушн'а 'остання година, кїнець' – С. 28,
 47, 48.
 Бўти пуд градусом 'бути п'яним' – С. 75.
 Бўти пуд душкóм 'бути п'яним' – С. 75.
 Булїт' спїна – бўде дитїна – С. 7.
 Бувайє і палка стр'їл'айє – С. 48.
 Бувайє март за вс'ї м'їс'ац'ї варт – С. 64.
 Бувало г'їмно кувало, а типер і зозул'а ни хóче –
 С. 43, 83.
 Було два пани, булу в них йїдну штан'ї, хто
 перший встав, той штан'ї вз'ав – С. 51.
 Було с'м'їху, йак на Паску, вмер д'ад'ко і нóги в
 трунї ни вл'їзли – С. 14, 28, 51.
 В Бóга заслугана 'щаслива' – С. 25, 46.
 В гост'ах дóбре, а дóма лўтше – С. 77.
 В гулов'ї немайє, то ни кўпиш – С. 35.
 В дóбру пору сказати, а в лиху прумувчати – С. 46,
 52.
 В дурнóго поупа дурна моулїтва – С. 26, 35.
 В жнивa жўнка ниживa – С. 10, 59.
 В кишєн'ах в'їтер свїшче 'без грошей' – С. 56.
 В курóви мулукó на йазїц'ї – С. 78.
 В л'їс'ї гудє, а дудóм самє ничó ни йдє – С. 59.
 В мўках рóбїли, в мўках жилї, в мўках і дўба
 дамó – С. 28, 59.

В нуга́х пра́вди нима́ – С. 87.
 В п'їч кўлач'ї, вгору́ гўрач'ї – С. 59, 71.
 В по́ле ни биру́ і вдо́ма ни оставл'а́й – С. 42.
 В по́т'ї лиц'а́ 'страшно працювати' – С. 59.
 В пудо́л'ї (пéлен'ї) принесту́ 'народити не шлюбно
 дитину' – С. 15.
 В свин'а́чий го́лос 'пізно' – С. 78.
 В ту́хому було́т'ї чорту́ во́д'ац'а – С. 27, 42.
 В три пог'їбел'ї 'про згорблену людину чи від
 праці, чи від старості' – С. 33, 59.
 В три шї́йї 'проганяти' – С. 42.
 В хл'їв'ї чирида́, а в хат'ї се́реда́ – С. 56, 65, 71.
 Вам пу пиро́ужку́, а мо́йїй Мару́нц'ї пу пулову́-нц'ї
 – С. 71, 77.
 Варва́ра зава́рит, а Мико́ла заку́йе, ди й туд'ї зимá
 ста́йе – С. 21, 64.
 Варва́ра мосту́ мо́стит', Са́ва ку́лкі во́стрит', а
 Мико́ла забива́йе – С. 21, 64.
 Варва́ра но́чи вурва́ла, а д'н'а́ приточу́ла, йак
 ку́рка ступу́ла – С. 21, 65, 78.
 Варва́ра но́чи вурва́ла, а д'н'а́ приточу́ла, по земн'ї
 вуло́чу́ла – С. 21, 65.
 Варва́ри ни варва́рити, Са́ви ни са́вити, Мико́ли
 ни мико́л'їти, Гандро́си ни гандро́сити, а кунде́л'у
 кундо́сити – С. 21, 59.
 Вберу́ пн'а, то бу́де пан'а́ – С. 32.
 Вдо́ма й ст'їни пумага́йут' – С. 87.
 Вербу́ч, то кужу́ха тербу́ч – С. 21, 67.
 Весна́ днем красна́, а на хл'ї́б посна́ – С. 64, 71.
 Весна́ красна́ ц'в'їтка́ми, а о́сен' пло́дами – С. 71, 84.
 Вже ни йде догору́, ано́ дону́зу – С. 28, 33, 87.
 Вже ни йде до ку́т'ї, ано́ до йа́йка – С. 64, 87.
 Вжину́вс'а – стра́тивс'а, вз'ав ж'їнку – всра́тис'а,
 н'ї з ким спа́ти л'агту́, н'ї м'їж л'у́ди п'їту́ – С. 15, 31.
 Вз'ав, йак вкрав – С. 49.
 Вз'ав ноги на плéч'ї – С. 87.
 Вз'ав сло́во назáд 'відмовитися від раніше сказа-
 ного' – С. 52.

- Вздовш і впуперék 'сильно сварити, лаяти' – С. 52.
 Вибирай жунку, йак хату маже – С. 10, 15.
 Виносити см'їт':а з хати 'не розголошувати таєм-
 ниць' – С. 52.
 Висока ду пупа дурна, йак ступа – С. 35.
 Високий, йак тучка, дурний, йак тилучка – С. 35,
 78.
 Високий ду неба, дурний, йак ни треба – С. 36.
 В:идин':é – с'в'ат навидé – С. 21.
 Вúдно Гáндз'а пирогу пиклá, бо ворóта в т'їст'ї –
 С. 51, 71.
 Вúдно зáйц'а по гушáх – С. 43, 51, 82.
 Вúдно пáна пу хал'áвах – С. 43, 51.
 Вúйе, йак сучка на м'їс'ац' – С. 52, 78.
 Вúйти сухум з вудú 'викрутитись із халепи, стано-
 вища' – С. 87.
 Вúлами пу вуд'ї пúсано – С. 87.
 Вúлка дай і підвошчиком бúде – С. 51.
 Вúлупити бáн'к'ї 'нічого не розуміти' – С. 35.
 Вúпйїм ду пáри, шоп ни снúлис' татáри – С. 51, 75.
 Вúс:ати з пйáт' пáл'ц'у 'вигадати' – С. 52.
 Вúсохла, йак тарáнка – С. 31, 84.
 В'їд м'їс'ац'а не зрúйе пшенúц'а – С. 84, 87.
 В'їд сés'її до сés'її, живúт' студ'éнти вéсело –
 С. 57.
 В'їк живú, в'їк учúс' – С. 37.
 В'їн туб'ї скáже, шо на верб'ї грушкú рустúт – С. 52,
 84.
 Вóвк куз'ї ни товáриш– С. 78.
 Вóл'ному вóл'а, а спасéн:ому рай – С. 28, 87.
 Вóрон вóрону гóко ни вúкл'уйе – С. 43, 83.
 Вл'їт'ї йїдén тúжден' рук гудúйе – С. 59, 64, 65, 71.
 Вл'їт'ї нугóйу, а вз'їм'ї губóйу – С. 59, 64, 65, 71.
 Вм'їе гáрно танц'увáти, а ни вм'їе вклонúтис' –
 С. 87.
 Вмёрти й ни жúти 'здивуватися' – С. 28, 57.
 Впустú д'їда в зап'їк то в'їн л'їзе на п'їч – С. 9.

Врудúс' і вдáйс' 'погана вдача' – С. 87.
 Вс'ák'і йе і вс'ák'іх трéба – С. 36.
 Вс'і ми п'ід Бóгом хóдимо – С. 25.
 Все чевó хот'ёл'і, товó імёл'і – С. 48, 87.
 Встр'эчннi й пуперэчннi 'будь-хто' – С. 30.
 Встан'те д'áче, хай с'áде смерд'áче – С. 27, 38.
 Встид ни дим, очéй ни вуйісц' – С. 45.
 Вúхом ни вистú 'не звертати увагу' – С. 87.
 Вúши вйáнут 'не цензурна лексика' – С. 52.
 Вугóн' і вудá найбúл'ша б'ідá – С. 69.
 Гáнка зужнé, то Палúкопи спáлат' – С. 21, 59, 69.
 Гáнки нажнúт', а Палúкопи спáлат' – С. 21, 59, 70.
 Гáрне лúчко з нóсом, а ж'інка – з чулов'їком госпó-
 дарем – С. 10, 16, 31, 33.
 Г'ірш за татáрина нипрóханий гост' – С. 77.
 Гóл'і бóс'і, но в'інкú 'без смаку одягнена людина' –
 С. 31, 32.
 Гóла-бóса 'бідна людина' – С. 31, 56.
 Гóла бóса й простоволóса 'бідна людина' – С. 31,
 56.
 Гóле бóсе й в капел'úху 'без смаку одягнена люди-
 на' – С. 31, 32.
 Гóлос пурвáти 'голосно говорити, кричати' – С. 52.
 Гóстрий на йазúк 'принциповий, рíшучий у розмо-
 ві' – С. 52.
 Гóчи зл'акáйуц'а, а рúки зрóбл'ат' – С. 41, 59.
 Гóчи ни бáчат', душá ни булúт' – С. 48.
 Говор'імо да мовч'імо – С. 52.
 Гомнó пчóли, гомнó мед^т – С. 83, 87.
 Грóшей, йак вошей – С. 57, 83.
 Грóши л'úбл'ат' шчот – С. 57.
 Гризú гран'іт нагúки, пóк'і зуби ни стéрлис' – С. 37.
 Гуворúли-балáкали, с'іли – заплакали – С. 53.
 Гул'áн':а ни рубóта, а ни вм'йеш суромóта – С. 45.
 Гул'áти пу чóрному 'не зберігати подружньої вір-
 ності' – С. 19.
 Гулóдний, йак вовк 'дуже голодний' – С. 76.

Гуловá і вўха 'про забудькуватих людей' – С. 30.
Гулувá йде обертом / Гулувá йде кругом 'велика
зайнятість, втома' – С. 87.
Гумно засрáne 'не слухняна дитина' – С. 7.
Гурá з плеч 'звільнитись від чогось важкого' – С. 87.
Гурбáтого мугўла вўправит' – С. 31.
Гурт зробит', алé й зйіст' – С. 59, 71.
Гуртом і бат'ка бўти лéкше – С. 6, 87.
Гурубц'á на мн'акўни ни убвидéш 'чим небудь не
обдурити' – С. 71, 83, 87.
Гус' пурус'áтком – С. 42, 78.
Гусáк свин'і ни товáриш – С. 56, 78.
Д'áкуйу за об'їд, шо найївс'а дармойїд – С. 47, 71.
Дáйте вудў, бу так хочў йїсти, шо нимá де перино-
чувáти – С. 71.
Дáти дрáла 'втекти' – С. 42.
Дáти прикурўти 'накричати' – С. 53.
Дáти ружнá 'нічого не дати' – С. 87.
Давáй ни бўдим, а йакшó бўдим, то давáй – С. 45.
Дай, Бóже, здорóвл'а тóму хто найївс'а, а
згутувáти дурнўй змóже – С. 25, 36, 48, 71.
Дай, Бóже, нáшому тил'áтку да й вóвка зйїсти –
С. 25, 48, 72, 78, 82.
Дай закурўти, бо нимá шо в рот вложўти – С. 72.
Дайўт – бирў, бйўт – втикай – С. 48.
Далéко ни зайїдиш 'про неслухняну, вперту особу'
– С. 40.
Дарóваному коун'óв'ї в зўби ни загл'адáйут' – С. 77,
78.
Дарóмн'їй і óцет сулóдж'їй – С. 72.
Дарўйу гўл'ї, шоп ни давáла свикрўс'ї дўл'ї – С. 14,
77.
Дв'ї сорóки за хвуст ни втрўмайїш – С. 83, 88.
Двá медвéд'ї в йїднóму бирлóз'ї ни живўт' – С. 82.
88.
Два дошч'ї в майў агронóm нам пу ... – С. 66.
Два чóботи пáра – С. 10.

Де жу́нка там і гвалт – С. 53.
Де кум, де курува́й, де копі́ца с'іна – С. 15, 42.
Де на́ше ни прупада́ло – С. 88.
Де пйе́ц'а там і бйе́ц'а – С. 75.
Де прац'у́йт май'ут гу́сто, де гайну́йт, то там пу́сто – С. 60.
Де с'адиш, там і зл'изиш 'про неслухняну, вперту особу' – С. 40.
Де тонко, там і рве́ц'а – С. 47, 56.
Де^шше́ве мйа́со т'ілки суба́ки ййда́т' – С. 72, 78.
Ден' ро́ком стайе́ – С. 65, 88.
Ден' у ден' 'щодня, постійно' – С. 65.
Д'еку́йу в кишéну'у ни поло́жеш – С. 47.
Д'еку́ю Бо́гу і мин'і, а хто гутóвив, то́му н'і – С. 25, 47, 71.
Диву́тис'а круз' пал'ц'і 'нічого не помічати' – С. 88.
Диру́ ліка, йак диру́ц'а, йди д'івко за́муж, йак свату́ пру́ц'а – С. 12, 16, 48.
Дис'а́тому зака́же – С. 48.
Диту́на без^с пру́та ни вірусте – С. 7.
Диту́на порóжн'а посу́дина, шо в не́йї вл'еш, то й трима́йе – С. 7.
Диту́ну вчи, кулу́ поперéк л'іжка леж'іт' – С. 8.
Ду́виц'а, йак бара́н на ноу'ві вуро́та – С. 43, 78, 88.
Д'івка без косу́, йак кун' без гр'іви – С. 12, 31, 78.
Д'івка заплéтена, ха́та ни ме́тена – С. 12, 38.
Д'івка ни заплéтена, йак ха́та ни ме́тена – С. 12.
Д'івка пов'і́н:а бу́ти н'імка – С. 12, 16, 38, 53.
Д'івку ни пирил'у́биш, а д'ішку ни пирим'ісиш – С. 12, 19.
Д'івку ни пиритан'ц'у́йеш, а кап'у́сту ни пиримас-тиш – С. 12, 71, 84.
Д'івча́та – котра́ з вас ни пуча́та – С. 12.
Д'іти ба́т'ка ни гу́чат' – С. 6, 7, 37.
Д'іти – мойі кв'іти – С. 7.
Д'іти – найбу́л'ша ра́дос'т' у с'в'іт'і – С. 7.
Д'ід ба́би рудн'ій Хвéдор – С. 9.

Д'ла мишú і кут з'в'ір – С. 78, 82.
Добра капúста, кулú вунá тлúста 'про калорійну,
смачну їжу' – С. 71, 84, 87.
Дóбре все ум'іти, а ни все рубúти – С. 59, 60.
Дóбре йісти, дóвго спáти Бог здурóв'яа мúсит' дáти
– С. 34, 71.
Дóбре мат' сúна, дóбре мат' дочкú – С. 9.
Дн'úйе і нучúйе 'постійно буває' – С. 66.
До Йúр'яа должнé в хаз'айіна с'іно бúти в л'áда
дúрн'а – С. 21, 36, 60.
До Лийі гр'іх купáтис'а – С. 21, 68.
До Пётра ни скидáй коужúха, а поу Питрóв'ї в том
сáмом коужúс'ї – С. 21.
До поурú, до чáсу збан вóду нóсит' – С. 88.
До Сплéн':а, в пól'ї спéн':а, а по Сплéн':ї, вже по
спéн':ї – С. 21, 60.
Долг угл'óm у кóмин'ї – С. 88.
Допектú ду печúнок / допектú ду живóго 'набрид-
нути' – С. 88.
Доу Микóли, шоп ни булó бóбу в пól'ї – С. 21, 60, 84.
Доу Благóв'ішчен':а зимú ни лáй і сáний ни ховáй –
С. 21, 64.
Доу М'їхáйла п'їшла б за вулохáйла – С. 12, 16, 21.
Дошч идé, а кúри мóкнут' – С. 66, 78, 88.
Дошч идé, а ми ск'їртúйем – С. 59, 66, 88.
Дошч оп'ївдн'ї – бúде йти три дн'ї – С. 66, 68.
Дрижú, а мóду диржú – С. 31, 67.
Дрожú, а хвасóн диржú – С. 31, 67.
Дúба дáти 'померти, змерзнути' – С. 28.
Дúмка за дúмкойу, а смерт' за плечúма – С. 28.
Ду вес'н'áнойї Микóли ни с'їй грéчки і ни стрижú
овéчки – С. 22, 60, 64, 79, 85.
Ду Дмúтра д'івка х'їтра, а пóсл'е Дмúтра, хоч
кóмин вúтри – С. 12, 16.
Ду Дмúтра д'івка х'ётра, а пóсл'е Михáйла – хоч за
попихáйла – С. 12, 16, 22.
Ду Йúр'яа мúсит' с'іно бúти в дúрн'а – С. 22, 36, 60.

Ду Пётра д'івка х'ётра – С. 22.
Ду свого роду поу шійу в воду – С. 15.
Дурне сáло бис хл'їба – С. 72, 76.
Дурне спит', дурне снїц'а – С. 36, 50.
Дурно́му й мо́ре пу кул'їна – С. 36.
Дурний дурно́му купів куро́ву, обїдва дойїли – мулока́ ни йїли – С. 36, 79.
Дурний, йак пїсана то́рба – С. 36.
Дурний, йак то́рба – С. 36.
Дурний пуп тибé христів – С. 27, 36.
Душа́ в ду́шу 'добре живуть' – С. 10.
Ж'їнка нибу́та, шо коса́ никлєпана – С. 10.
Жаба гулува́та 'про неслухняну дитину' – С. 8, 82,
Жаба ду́шит' 'заздрїсна людина' – С. 40, 82.
Жаба це́ц'к'ї дасц' 'про особу, яка вчасно нічого не робить' – С. 38, 82, 88.
Жаби пу кул'їна 'мілко' – С. 82.
Живём – ни гурўїем, хл'їба ни купўїем і з базáру ко́рмимс'а – С. 57, 72, 76.
Живо́го м'їсц'а нима́їе 'дуже немічний' – С. 34.
Живу́, йак карто́пл'а, йак зимо́йу ни зїїда́т', то весно́йу поса́дат' – С. 57, 72, 85.
Живу́т' же л'ўди і йа ко́ло них – С. 57.
Живé, йак гуро́х при дуро́зі: хто ни йде, той вскубне́ – С. 57, 85.
Жизн' – д'ержїс' – С. 57.
Жизн' – мал'їна – С. 57, 85.
Жўнка, йак пичўнка – С. 10.
З бол'но́її гулувї́ на здуро́ву 'перекладати щось на когось' – С. 34.
З вели́коїї хма́ри дошчў́ ни бува́їе, з вели́коїї л'убо́в'ї ничо́ ни бува́їе – С. 19, 66.
З вели́коїї хма́ри малї́й дошч – С. 66.
З го́лочк'ї 'все нове' – С. 32.
З гра́з'ї в кна́з'ї – С. 56.
З до́брого дїва́ 'без видимо́ї причини' – С. 88.
З йо́го такї́й пастў́х йак з клоч'а́ батў́х – С. 43, 60.

З йідного зрубїти два ‘приділяти забагато уваги при вихованні дітей’ – С. 38.

З лежи ни б́уде годѣжи – С. 32, 39.

З лѣхкойі рук’ї ‘на вдачу’ – С. 88.

З м́уру пу н́ітц’ї – голуму сурóчка – С. 32.

З н’óго тóлку, йак з кузлá мулукá – С. 42.

З нарóду ни в́ук’їнеш – С. 52.

З пѣч’ї впáсти ‘народити дитину’ – С. 8.

З рудн’ойу́ т’їл’ки на фотограф’її гáрно вихóдит’ – С. 15, 88.

З свойім харчóм дóбре зá коурчóм – С. 72.

З субóйу ни бир́у, ни вдóма ни уставл’áй ‘про ледаря’ – С. 39.

З чужóго вóза хоч і сѣред доурóги злáz’ – С. 49.

З’ат’ – хóче соб’ї вз’ат’ – С. 14.

За дóбрим чулов’їком ж’їнка мулуд’їє, а за пу-ст́ум – стар’їє – С. 10.

За дóбрим чулов’їком і ж́унка хаз’áйка – С. 10, 16.

За двоумá зáйцами поб’їж́уш – йідного ни злóвиш – С. 40, 43.

За дз’їн’ќуйє, син мáтку не ц’їл́уйє – С. 6, 9, 47.

За дурнóйу гулувóйу нимá нугám спукóйу – С. 36.

За мо’їє ж́ито і минé поуб́ито – С. 49.

За ним йак за стинóйу – С. 10, 12.

За плич́ума ни ноус́ити, аб́у вм’їти – С. 37, 60.

За почóтним чулоув’їком і ж́унка в почóт’ї – С. 10, 16.

За т’ерп’ѣн’їє Бог даїє спас’ѣн’їє – С. 25, 42.

За хлóпц’ами аш пишч́ут’ – С. 12.

За хоурóшим чо’лов’їком жонá мо’лоуд’їє, а за погáним – з л́чка марн’їє – С. 10, 16.

За хулóдну вóду ни брáтис’а ‘ледарювати’ – С. 39.

Заб́уй д́урку, субáка ни скóче – С. 79, 88.

Загóйц’а, йак на субáц’ї ‘швидко заживе рана’ – С. 34, 79.

Зал́в ж́уру за шќуру ‘набрид’ – С. 88.

Зап́уй вудóйу – С. 88.

Запорóжець – ни машíна, забужáнин – ни л'удíна – С. 30.

Запорóжець – ни машíна, примáк – ни л'удíна – С. 14, 30.

Зар'ікалас'а свин'á гумна́ ни йісти – С. 30, 53, 72, 79.

Затика́ти мо́рду 'забороняти говорити, висловлюватися' – С. 53.

Захо́д' – ни б'йис'á, вихо́д' – ни плач – С. 43.

Збрéше й ни скрúвиц'а 'вміло обманює' – С. 39.

Згада́й чо́рта, а чорт с ха́ти – С. 27.

Згада́ла ба́ба, йак д'івкою́ була́ – С. 10, 12.

Здо́ровйа зру́шу, а ви́пити му́шу – С. 34, 75.

Зло́д'йй краде́ та шос' покúне, а ого́н' н'і – С. 49, 70.

Зло́д'йй на зло́д'ййі і зло́д'ййа поган'áйе – С. 49.

Злуд'йис'ка жу́лка 'про злодійкувату людину' – С. 49.

Зна́ла коубíла на́шо во́за поубíла, шоп ну́вій був – С. 79.

Знайду́т' вйáзи в лиху́й симра́зи – С. 16, 19.

Зра́н':а ду смиркáн':а 'весь день' – С. 66.

Зрубúти з пйáт' пáл'ц'у 'вкласти свій труд' – С. 60.

Зуб на зуб ни пупада́йе 'змерзнути' – С. 67.

Зулут'і рúк'і 'хороший майстер' – С. 60.

І в борщ вк'инути, і на хл'іб нама́зати 'дуже добре' – С. 72.

І в вус ни ду́йе – С. 41.

І в ого́н', і во́ду 'про сміливого' – С. 33.

І ва́шим, і на́шим – С. 45.

І горобе́й би пив, йакбу́ хто налу́в – С. 75, 83.

І кит ни вал'áвс'а 'нічого не роблено' – С. 79.

І Крим, і Рим, і м'їдн'і тру́би 'все пройти, побачити' – С. 88.

І п'їнс'к'е, і м'їнс'к'е 'велика територія' – С. 88.

І пáл'ц'ом ни пувурухне́ 'про лінивих' – С. 39.

І сам ни гам, і друго́му ни дам – С. 40, 72.

І слипá кўрка до зернá втрапит' – С. 72, 79.
 І см'іх, і гр'іх 'жартома про серйозне' – С. 28.
 І субáки ни брихáли, і все пукрáли – С. 49, 79.
 І цар, і Бог 'про всесильну людину' – С. 25.
 Ідé, йак курóв'ї с'ідлó – С. 32, 79.
 Ідé, йак свин'ї курáл'ї – С. 32, 79.
 Ідé пán'ї до кост'бла, сто кожўх'ів й дўпа гóла –
 С. 32, 56.
 Йáблуко од йáблун'ї далéко ни одкóтиц'а, а йак
 одкóтиц'а, то хвóстиком повéрниц'а – С. 15, 30.
 Йїсти пóйїдом 'постійно сваритися з кимось' –
 С. 53.
 Йа ни прóти кулгóспу та ни в нáшому сил'ї – С. 43,
 88.
 Йазикáта Хвéс'ка 'про балакливу особу' – С. 53.
 Йазикóм чесáти, ни дрóва рубáти – С. 53, 60.
 Йайцé мудр'їше за кўрку – С. 15, 35, 79.
 Йак б'їдному, то в'їтер в гóчи – С. 56.
 Йак б'їдá, то б'їдá, купів коун'á і той кубїла –
 С. 47, 79.
 Йак бўде заскáчено, то бўде заплáчено – С. 88.
 Йак бўде рухў, то возмўт' і такў – С.16, 88.
 Йак Бог дасц' здурóв'я, йак дасц', так і забирé –
 С. 26, 34.
 Йак Бог роздавáв красў, то йа спáла, а йак
 шчáст'а, то йа встáла – С. 26, 31, 33, 46.
 Йак булá д'ївкóйу, то с'ц'áла ц'ївкóйу, а йак стáла
 моулóдїц'óйу, то ц'їлóйу рукавїц'óйу – С. 10, 12, 16.
 Йак в Бóга за двирўма – С. 25, 46.
 Йак в Бóга за пáзухойу – С. 25, 46.
 Йак, вїс'ц'ана 'про невипрасуваний одяг' – С. 31.
 Йак вмер бугатўр, то зибрáвс'а вес' мир, а йак
 вмер б'їдн'ачóк, то пришóв поп і д'ачóк – С. 27, 29, 56.
 Йак вмирáти, всеоднó ден' т'ер'áти – С. 29.
 Йак вмере бóугатўр, то з'їйдéц'а вес' мир, а йак
 вмере б'їдний, то й ни прїде той, хто потрїбний –
 С. 29, 56.

Йак вош на греб'їнці – С. 43, 83.
Йак втопис'а, дудом ни приход' – С. 29, 48.
Йак грим ни гр'ане, мужук ни пирихрестиц'а – С. 11, 28.
Йак д'ід з бурудойу – С. 10, 31.
Йак дочок с'ім, то дол'а вс'ім, а йак йідна, то й тойі нимá – С. 9, 16, 58.
Йак дошч в майу, то русте все, йак в райу, а йак нимá дошчу, то зоулогум плугом поубре, то ни врусте – С. 60, 65, 67.
Йак ду стинú 'про неслухняного' – С. 41.
Йак з гарáчки 'говорити беззмiстовно' – С. 53.
Йак с кнúшк'ї читáйе – С. 37.
Йак з кузлá мулукá – С. 42.
Йак з кутá гнóйу – С. 43, 79.
Йак ййун, хоч с'ий, хоч плун' – С. 60, 65.
Йак йідне, так і дрúге – С. 16.
Йак йе качало, то нимá мачáла, а йак йе мачáло, то нимá качáла – С. 50.
Йак йе, то роз'йидец'а, а нимá, то об'йидец'а – С. 88.
Йак йест', то дуп'ї чест', а йак скúпо, то терпú дупо – С. 72, 89.
Йак йідна б'їдá йде, то дрúгу за субóйу веде – С. 47.
Йак кúрка з плóта – такá рубóта – С. 39, 79.
Йак кит наплáкав 'дуже мало' – С. 79.
Йак кувáл'с'к'ий м'ix 'важко дихати' – С. 34.
Йак мáйе счáц'а, то на к'ийóв'ї вiпливе – С. 46.
Йак мáйеш збрихáти, то лúтше змоувчáти – С. 39.
Йак мáти бйе, то рóскоуш йе, а чужá мáти хоч і ни бйе, то боулúт' – С. 6, 14.
Йак мет, то й лóшкойу – С. 72, 89.
Йак на базáр'ї 'гамiрно' – С. 53, 89.
Йак на Благóв'шчен':а, так і на Вилúкден' – С. 22, 68.
Йак на Громнúц'ї напйец'а пúвен' водú, то набирец'а óрач в пóли бидú – С. 22, 60, 69, 79.

Йак на Громніцї нима́йе одлу́ги, то вил ни найс'ц'а травіци – С. 22, 69, 79.

Йак на дурне́, то запалу́ – С. 36.

Йак на дурне́, то згоу́рїт, а на до́бре, то ни запáliш – С. 36, 46.

Йак на Звйастова́н':а, так і на Мартовоста́н':а – С. 22, 65, 68.

Йак на Йу́рїа напйе́ц'а півен' воді, то на Йу́рїа весн'ано́го напасе́ц'а вил траву́ – С. 22, 64, 69, 79.

Йак напýсана 'вродлива' – С. 31, 33.

Йак напйе́ц'а півен' водіци, то набире́ц'а мужік бидіци – С. 60, 69, 79.

Йак ни бу́де куму́, то прихот' за куму́ – С. 15.

Йак ни брихне́ш, то ни дихне́ш – С. 39.

Йак ни було́ зра́н':а ора́н':а, то ни бу́де по об'їд'і – С. 61, 66.

Йак ни було́ шча́ст'а змо́лоду, то ни бу́де на ста́рост' – С. 33, 46.

Йак ни вмер Дані́ло, то бол'ачка задавіла – С. 29.

Йак ни дочу́йе, то збре́ше – С. 39.

Йак ни найі́вс'а, то ни налу́жис'а – С. 72.

Йак ни пол'у́бит' набру́дно, то начі́сто тру́дно – С. 19.

Йак ни послу́хайш ба́т'ка-не́н'к'ї, то нагу́чит' те^ибе́ лиха́ гоу́дине́н'ка – С. 6, 37.

Йак ни пума́жеш, то ни пуйіде^иш – С. 89.

Йак ни хоу́дів ба́т'ко ду́ це́ркви, то ни хоу́дів, а йак пушо́в, то две́ри на гулов'ї прин'іс – С. 6, 27.

Йак нима́ тулко́вого, лу́тше безс'пут'о́вого – С. 12, 16.

Йак нима́ сїли, то с'в'їт нимі́лий – С. 33, 43.

Йак нувá куп'ї́йка 'про нове' – С. 32, 57.

Йак па́дати, то з до́броуто кун'á 'про зраду' – С. 43, 48, 79.

Йак поупáли м'їж вро́ни, то кра́чте йак во́ни – С. 53, 83.

Йак поус'ї́е ду Пукро́ви, то йе хл'ї́ба дувóли, а до Луку́ ни бу́де ни хл'ї́ба, ни муку́ – С. 22, 61, 76.

Йак почуйете музику – прихот'те – С. 43, 89.
Йак прибацаний 'нерозумний' – С. 36.
Йак прибутий 'нерозумний' – С. 36.
Йак пришла коусовиц'а, то жінка кородиц'а, йак
пришлу жнива, то жінка нижива, а йак пришла
Покрова, то жінка здорова – С. 11, 22, 34, 61.
Йак пумаже^ш, так пуйде^ш – С. 89.
Йак пупав ду воувк'ів, то вий пу-вовчому – С. 53,
82.
Йак с'іно косат', то дошч ни прос'ат' – С. 67.
Йак с'ел'одк'і в бочц'і – С. 84, 89.
Йак сапोजн'ік 'висловлюється нецензурною лекси-
кою' – С. 53.
Йак сирот'і жинитис'а, то й н'іч малá – С. 16, 66.
Йак смал' 'чорний' – С. 32.
Йак спл'ат', то йісти ни прос'ат' – С. 50, 72.
Йак субац'і пйата нугá 'не потрібний' – С. 79.
Йак терен цв'ітом заб'л'іє, туд'і ха'зайін йачм'ін'
с'іє – С. 61, 64, 85.
Йак тому ни дати, хто вм'іє прохати – С. 77.
Йак тривога то ду Бóга, пу тривозі вже пу Бóзі –
С. 26.
Йак у воду гл'ад'ів – С. 89.
Йак ушпарений 'швидкий' – С. 42.
Йак хто в морду дав – С. 89.
Йак ц'іган весноїу плóта горóдит', а осен':у палит'
– С. 61, 64.
Йак ч'іп 'про п'яного' – С. 75.
Йак шо добре, то чужу пудберут' – С. 16, 46.
Йак'е Бóже ствóжил, так'е маж – С. 26.
Йак'і батк'і – так'і дз'атк'і – С. 6, 8, 30.
Йак'і кон'і – так'ій в'із, йак'ій йихав – таку в'із –
С. 16, 31, 80.
Йак'і ми сам'і, так'і наш'і д'іти – С. 8, 31.
Йак'ій небуд' чолов'ічина, абú дрóва і луч'іна –
С. 11, 12, 16, 61.
Йакá клéпка – такá бóчка, йакá мáти – такá дóчка
– С. 6, 9, 31.

- Йакá мáтка – так'ї дз'áтк'ї – С. 6, 8, 31.
 Йакá рубóта – такá плáта – С. 57, 61.
 Йакá хáта – так'їй тин, йакúй бáт'ко – так'їй син – С. 6, 9, 31.
 Йакé йїде, такú везé – С. 17, 31.
 Йакé йїхало – такé здúбало – С. 16.
 Йакúй корч – такá й палúза – С. 17, 31.
 Йакúй поп – так'їй прихóд – С. 27.
 Йакúй пуп, такá й пупад'á – С. 17, 27.
 Йакбú йа булá однá, а ти друг'ий – С. 45, 50, 89.
 Йакбú ни слабувáли, то і Бóга ни споминáли – С. 26, 34.
 Йакшó на Йўрйа садкú перец'в'їлú, то ни бúде ничó – С. 22, 69.
 Йакшó пан з пáна, то пан з Івáна – С. 56.
 Йакшó, то шо, а н'е, то йа п'їшла курóву доуйїти – С. 19, 80.
 Йакшó хочеш набúти субáку, то пáлку найдéш – С. 38, 80.
 Йїв ни йїв, а за столóм сид'їв – С. 72.
 Йїднé в лúз'ї, дрúте в плúз'ї – С. 50.
 Йїдногó бáт'ка д'їти 'про подібнїсть дїтей до батькїв' – С. 6, 8.
 Йїдногó пóл'а йáгоди 'однаковї' – С. 11.
 Йїднúм б'їгом 'дуже швидко, миттю' – С. 42.
 Йїмó барабóл'ї і не кл'анéмо дóл'ї – С. 58, 72.
 Йїст', аш за вўхами тр'їшчúт' – С. 72.
 Йїст', йак ни свойїм рóтом – С. 72.
 Йїш йўшку з грибáми, диржú йазúк за зубáми – С. 48, 72, 85.
 Йїш лобóк, шоп ходúв до д'ївóк – С. 12, 48, 72.
 Йїш, покá рот с'в'їж – С. 48, 72.
 Кáжда жáба свуйé булóто хвáлит' – С. 40, 82.
 Кáже мáти, л'агáй спáти – С. 6, 38, 53.
 Казáла Нáс'ц'а, йак удáс'ц'а 'зробити аби-як' – С. 52, 53.
 Кáшу мáслom ни спóртиш – С. 73.

- Калачо́м ни замáниш – С. 43, 73, 89.
 Кат'у́з'і пу заслúз'і – С. 43, 89.
 К'еб л'úди ни вмира́ли, то б не́бо пудперлу́ б – С. 29.
 К'іт напла́кав – С. 80.
 К'ішк'і марш гра́йут' ' про голод' – С. 76.
 Книшкú в сýмц'і, а кавал'е́ри на дúмц'і – С. 13, 37.
 Ко́жен молодéц' на с'в'ій вз'іре́ц' – С. 13.
 Ко́жна мет'ілка пу сво́йому метé – С. 43, 89.
 Ко́жне с'ілце́ ма́йе сво́йе с'л'івце́ – С. 52.
 Ко́нчив штúри клáси і пйáтий кал'ідóр – С. 37.
 Косá, йак пра́ч, д'івка, йак срач – С. 13, 31.
 Котúти бóчку 'висловлювати своé задоволення ки-
 мось' – С. 53.
 Коу́му виде́ц'а, то́му пúвен' нисéц'а – С. 80.
 Коха́на жона́ Бо́гом данá – С. 11, 17, 19, 26.
 Кра́шче з роу́зúмним згубúти, йак з дурну́м знайтú
 – С. 35, 36.
 Кру́тит', йак цúган со́нцем – С. 43, 89.
 Кру́тиц'а, йак веретéно – С. 43, 89.
 Красá до в'ін'ц'á, а со́в'іс'т' до к'ін'ц'á – С. 17, 31,
 33, 45.
 Красá на два д'н'а, а со́в'іс'т' навс'ігда́ – С. 17, 31,
 33, 45.
 Красáв'и́ца н'і сла́в'и́ца, ну шо ко́му на́ра́в'и́ца –
 С. 13, 32, 33.
 Красу́ на тар'ілку ни пуло́жиш – С. 33.
 Криз' зúби 'говорить сердито, з неприязністю' –
 С. 53.
 Критúти но́г'і 'йти' – С. 89.
 Кричу́т', аш в ро́т'і чо́рно – С. 53.
 Кров з но́са 'про терміновість' – С. 89.
 Ксоб ду́ плота, йакá харч, такá рубóта – С. 61, 73.
 Кубúла луша́ча, роу́бота смерд'áча – С. 61, 80.
 Кудá го́лка, тудú й нúтка – С. 17, 89.
 Кудá ри́ба хвустóм, тудú рак кле́шн'ойу – С. 17,
 43, 84.

Кудá сѹнув, тудá вѹшов – С. 43, 89.
 Кудѹ кин' купѹтом, тудѹ й жáба клѣшноѹ – С. 17, 44, 80, 82.
 Куй зал'изо пока гар'áче – С. 89.
 Кулѹ ни придѹ в цѣркву, то все пáску с'в'áт'ат' – С. 27.
 Кулѹ ни придѹ, то все Христѹс воѹскрес с' п'ивáйт' – С. 27.
 Кулѹс' і п'івн'і нислѹс'а, а типѣр і кѹри ни хѹчут' – С. 80.
 Кумѹ поп, кумѹ поупад'á, а мин'і поупад'ѹва дѹчка – С. 9, 17, 27.
 Кѹри ни кл'уйѹт' 'про велику кѣлькѣсть грошей тощѹ' – С. 57, 80.
 Курчáт по ѹсен'і л'íчат' – С. 64, 80.
 Кусѹк в гѹрло ни л'íзе 'про щѹсь із недобрѣх рук' – С. 73.
 Кусѹ куса, пѹки русá – С. 67.
 Кут б'їл'а йїднѹйї дѹрки ни сидѹт' – С. 80.
 Кут зйїв тук 'поласував, незважаючи нї на кого' – С. 73, 80.
 Кут'áчий бáт'ко / кут'áча мамка 'людина, яка любить гратися з котами' – С. 80.
 Кутѹв'ї, поупѹв'ї, шо нáшому Васил'ѹв'ї – С. 27, 46, Л':а нарѹбит' гнил':á – С. 69, 80.
 Лáвочка закрѹлас' – С. 51.
 Л'áси точѹти 'говорити' – С. 53.
 Лѣжн'а і пу гумн'і знáти – С. 39.
 Лѣхко стѣлит' та твѣрдо спáти – С. 51.
 Лижѹт' кулѹдоѹ 'про лїнивого або хворого який нїчого не робить' – С. 39.
 Лїжма лижѹт' 'нїчого не робити' – С. 39.
 Ловїти бѹмк'ї / бѹмк'ї бѹти 'ледарювати' – С. 39.
 Л'ѹбит', йак дѹшу, а трѹсит' йак грѹшу – С. 11, 19, 85.
 Л'ѹбит', йак субáка пáлку – С. 19, 80.
 Л'ѹд'ц'ка прáц'а не дурнїц'а, розкидáти не гоудѹц'а – С. 30, 36, 61.

Л'уде – й'уде – С. 30.
Л'уди – то й'уди – С. 30.
Л'уц'кї д'іти 'інші хороші діти' – С. 8.
Л'убов'йу сит ни б'удиш – С. 19.
Л'удіну пуст'у пид стил, то вона в'іл'ізе на стил – С. 30, 38.
Л'утше з м'удрим згуб'іти, йак з дурн'ім зд'ібати – С. 35.
Л'утше з роз'умним згуб'іти, йак з пуст'ім знайт'у – С. 35, 36.
Л'утше сво'йє л'атане, йак чуж'є х'апане – С. 32, 49.
Луп'ато'йу гриб'є 'багато' – С. 49.
М'іс'ац' і'й'ун', чи с'ад', чи пл'ун' – С. 60, 65.
М'етн'ул'с'а кабанц'ом – С. 42.
М'ало – об'лиж'і мн'ало – С. 44, 73, 89.
М'арец' – ук'усит' за п'алец' – С. 65, 67.
М'арец' – хват'а'йе за п'алец', а кв'ітен' – і с'онце зас'в'ітит' – С. 65, 67.
М'атерине с'єрце, йак л'ісов'є оз'єрце – С. 6.
М'ати Б'ога в живут'і 'бути сов'існим' – С. 26.
М'атка на нул'у 'переляк' – С. 89.
Май зма'йав 'зникнути, піти' – С. 42, 65.
Май – ко'жен со'уб'ї дбай, а і'й'ун' – хоч с'і'й хоч плун' – С. 60, 65.
Мак'с'ім і Гуд'арочка – г'арна п'арочка – С. 11, 17.
Мал'і д'іти – мал'ій кл'опут – С. 8.
Мал'у д'іти й'ідат' хл'іб, а вел'ік'ї – с'єрц'а-б'ат'ка м'атер'і – С. 6, 8, 73, 76.
Мал'у д'іти, мал'у кл'опут, пудруст'ут' – б'учу пудне-с'ут' – С. 8.
Мал'у д'іти сп'ати ни дай'ут, а ст'анут дор'осли ж'іти ни дай'ут – С. 8.
Мал'ім д'іткам б'ат'ко й м'ати подер'ут' п'азухи н'ос'ачи, а вел'ік'ї хова'й'учи – С. 6, 8.
Медв'ід' на г'ухо наступ'ів 'про глухих' – С. 82.
Мед' і той на жив'ут вил'азит – С. 73, 89.

Мéле, йак на мýках ‘говорити ніскенітницю’ – С. 53, 89.

Мéнше бýде знáти, лýтше бýде спáти – С. 37.

Мин’і гуловá ни бул’ут’ ‘байдуже’ – С. 41.

Мин’і й кувбасá ни вáшка – С. 73.

Мин’улис’ Гáнки – хулóдн’і вже рáнки – С. 22, 66, 67.

Михáйло прийíхав на б’ілим кун’і – С. 22, 67, 80.

Мно́го да дурно́го ‘багато всього непотрібного’ – С. 89.

Мóже в ма́йі, мóже в грúд’н’і, а мóже пуполúд’н’і – С. 65, 66.

Мовчú глухá, бýде менш грихá – С. 53.

Мойá тéща йідно плéще – С. 14, 53.

Мойá хáта скрáйу, йа ничó ни знáйу – С. 89.

Мувч’ут’, йак н’імец’ ‘про мовчазних людей’ – С. 53.

Муж і жонá – однá сатанá – С. 11, 17, 27.

Мужúк, йак жáба, а крéпший, йак бáба – С. 11, 82.

Мура́шк’і пу т’іл’і ‘злякатися’ – С. 83.

Мúха вкусúла ‘зміна настрою’ – С. 83.

Нáша тéшча дурне́ плéшче – С. 14, 36, 54.

Нáша хáта малéн’ка та прáвда милéн’ка, а бýде б’іл’ш, то бýде тепл’ш – С. 68, 89.

Нáшо бáби грóши, абú булú харчú хорóши – С. 10, 57, 73.

Нáшо та мóва, колú вонá ни про л’убóв – С. 19, 52, 89.

Нéхот’а кум порос’á зйів – С. 15, 73.

Нóсиц’а, йак дýрен’ с пúсанойу тóрбойу – С. 36, 90.

Нóсиц’а, йак кúц’ка з ма́ц’ком – С. 44, 90.

Нúтка доувгéн’ка, д’івка лививéн’ка – С. 13, 39.

На вес’ кутóк ‘голосно’ – С. 54.

Навесн’і с’ім погóд: на двур’і: с’йе, в’йе, крúтит’, мúтит’, рве, звéрху л’áйе, знúзу метé – С. 64, 67.

На вс’і рúк’і ма́йстер ‘про професійність’ – С. 61.

На гарáчому оубп’ікс’а, а на хулóдне дмúхайе – С. 41.

На добрáнич! Спи й ни ма́мрич – С. 38, 51, 54.

На Йўрйа захова́йец'а в жу́т'і ку́рйа – С. 22, 69, 80, 85.

На Йўрйа йак на во́кна ро́са, вروضáй на про́са – С. 22, 69, 85.

На ко́жен ротóк ни накúнеш платóк – С. 73.

На ко́жен товáр йе св'йй пукупéц' – С. 17.

На ко́му зарóбиш йак ни на свóму – С. 49, 57.

На кузаку́ нимá знаку́ – С. 32, 44, 90.

На Пúсану Коу'аду́ пустú, хоу́рошого хлóпц'а запóстиш – С. 13, 17, 22, 73.

На Пеитра́ й ба́ба хл'íба напеикла́ – С. 10, 23, 73, 76.

На Питра́ хл'íба трóхи запикла́, а на Л':у – по́вну п'ич зал':у – С. 23, 73, 76.

На Пукрóву типл'íше бува́йе – С. 23, 67.

На пусто́му збий вес' л'ís i йо́му йидéн б'ís – С. 28.

На роуду́ напúсано – С. 90.

На с'рника́х зеконóм'ат', а на гор'íлц'і проп'йут' – С. 40, 90.

На со́нц'і тéпло, а б'íl'а ма́ми до́бре – С. 6, 67.

На турéц'ку тру́йцу 'ніколи' – С. 90.

На хл'íб хвата́йе, на́в'ит' i на ма́сло – С. 57, 73, 76.

На хуло́дну во́ду дму́хайе – С. 41.

На чо́му св'ít сто́йит' 'лаятись' – С. 54.

На чо́рни ден' 'відкладати щось, коли буде якась скрута, смерть' – С. 29.

На чужóму кун'і ни в'ййидиш – С. 49.

На чужу́й коуроува́й рот ни роз'авл'áй – С. 73, 76.

На чужу́й коуроува́й ру́ки ни прос'т'ага́й – С. 73, 76.

Набра́ти вуду́ в рот 'мовчати' – С. 54.

Навару́ла Лу́ц'а, ни пирий'ís'ц' ц'у́ц'а – С. 73, 80.

Навару́ла Лу́ц'а, шо ни по́йís'т' ц'у́ц'а – С. 73, 80.

Навпростéц' т'íк'і воро́ни л'ítáйут' – С. 44, 83, 90.

Нагу́ка в л'ís ни видé, ано́ з л'íсу вивóдит' – С. 37.

Нажу́те ма́хом пуйдé пра́хом – С. 44, 90.

Нам йак тата́рам – вс'оравно́ – С. 41.

Нам ни в рук, ано́ з рук – С. 44, 90.

Напа́ла швидка́ Насц'а – С. 34.

Напоминú куз'ї смерт', то бúде блийáти – С. 29, 41, 80.

Напоминú куз'ї смерт', бúде перд' і перд' – С. 29, 41.

Наробúвс'а, йак дурнúй мúла найúвс'а – С. 36, 61, 73, 81.

Насирúматера '1) про аби-яку роботу, 2) про не-вдячну роботу' – С. 90.

Настáла бйíла нид'íла, ди й йа окул'íла – С. 66, 67.

Начáл'ник на начáл'нику і начáл'ником поуган':áйе – С. 90.

Нáте вам чóрта в хáту, хай у вас гóсти бúдут' – С. 28, 77.

Н'ї Бóгов'ї с'в'їчка, н'ї чóртов'ї кочергá – С. 26, 28, 50.

Н'ї в тин, н'ї лин, н'ї в стовп гуловóйу, н'ї в зáдниц'у нугóйу – С. 50.

Н'ї вослá, н'ї послá – С. 50, 80.

Н'ї живá, н'ї мёртва 'важкий фізичний і духовний стан' – С. 34, 50.

Н'ї куйé, н'ї мéле – С. 50.

Н'ї се, н'ї те – С. 50.

Н'ї пáри з уст 'мовчати' – С. 54.

Н'ї читáти, н'ї писáти, а хóчут' за ко'рол'á обрáти – С. 37.

Не булó вл'áто дз'áто – С. 8.

Ни пйе т'íк'ї т'ел'егрáфний стовп, бо в н'óго чáшечки донúзу – С. 75.

Недосóл на стол'ї, пересóл на гулов'ї – С. 73.

Ни б'йс'а тугó хто гáвкайе, а б'йс'а тугó, шо лáшчиц'а – С. 45.

Ни бúде в пóли, ни бúде в кумóри – С. 61, 73.

Ни бий лижáчого 'легка работа' – С. 39.

Ни бйе ни лáйе, і н'íц ни дáйе – С. 44, 45, 54.

Ни булó шчáсц'а, да нешчáсц'а пумуглó – С. 46.

Ни в тин, ни вурóта 'недоречно сказати' – С. 50.

Ни в'їрит' ни в Бóга, ни в стóга – С. 26, 50.

Ни видкладáй пйáнку на зáвтра, а л'убóв на стáр'ост' – С. 19, 75.

Ни вс'іх дурніх вуйна пубіла – С. 36.
Ни все зóлото шо блишчѹт' – С. 44.
Ни грошá за пáзухойу – С. 57.
Ни дай Бóже з хáма пáна – С. 26, 56.
Ни дивѹс'а шо крутá в танкѹ, а подивѹс' йак зрóбит' сурочкѹ – С. 13, 61.
Ни до лáду, ни до приклáду – С. 50.
Ни доꙋспѹ, ни дойш, а дитѹну пот'іш – С. 8.
Ни ду склáду, ни ду лáду, пуц'ілѹй кубѹлу з:áду – С. 50, 81.
Ни жди д'áки од прибу́дної пс'áки – С. 47, 81.
Ни затé бáт'ко бив, шо пив, а затé, шо похми-л'áвс'а, ни затé, шо в кáрти грав, а затé, шо в'ідгравáвс'а – С. 7, 75, 90.
Ни завждѹ так бува́йе, йак свáха на вес'іл':і с'п'івáйе – С. 14, 17, 54.
Ни заставлáй Бóгу моꙋлѹтис'а, бо лóба пубйé – С. 26.
Ни йла душá чусникѹ – смирд'іти ни бѹде – С. 74, 85, 90.
Ни йла зд'óру – ни бѹде смóроду – С. 74, 90.
Ни йш хвустá, бѹде натѹра пустá – С. 48, 74, 90.
Ни йди дóшчику, йак с'іно кóс'ат', а йди, йак прóс'ат' – С. 61, 67.
Ни кажѹ гоп, пóки ни пирискóчиш – С. 54.
Ни крáсен пров'іднѹк вѹкладом, а живѹм прѹкладом – С. 90.
Ни кричѹ, а л'іпш навчѹ – С. 54.
Ни кулá, ни двурá – С. 56.
Ни курóви ни свин'і, анó Стáл'ін на стин'і – С. 76, 81.
Ни л'акáй гóлой срáкой йóжика – С. 41, 82.
Ни мий ноꙋгѹ ноꙋгóйу і ни мий д'ішки зоꙋлóйу – С. 48.
Ни навчѹв бáт'ко, ни навчѹт' і д'áд'ко – С. 7, 15, 37.
Ни намѹчис'а, то ни нагѹчис'а – С. 37, 61.

- Ни пал'цем робл'аний – С. 90.
 Ни пита́й слабо́го пру здуро́в'я – С. 34.
 Ни п'є з малойі пусу́ди – С. 75.
 Ни пл'уй в крини́ц'у, бо приде́ц'а напу́тис'а – С. 90.
 Ни пл'уй у во́ду, бо пу́ти бу́диш – С. 49.
 Ни прус'а поперед ба́т'ка в пе́кло – С. 7, 28, 42.
 Ни пума́жиш, ни пуйідиш – С. 45, 90.
 Ни пхай но́са ду чужо́го про́са – С. 38.
 Ни рiсочки в ро́т'і 'про людину, яка нічого не їла' –
 С. 74.
 Ни рий йáму коуму́с', бо сам впадеш – С. 49.
 Ни руду́с' красна, а руду́с' шчасна – С. 13, 32, 46.
 Ни рука́ми ста́рост' гарна, а д'іла́ми – С. 61.
 Ни сп'ішцi поперед ба́т'ка в пе́кло – С. 7, 28, 42.
 Ни спiц'а й тiхо ни сидiц'а – С. 61, 90.
 Ни спiц'а нив'іс'цi ко́ло ро́шчи в д'ішцi – С. 14, 51.
 Ни страшна́ ни гром, ни тiча 'про сміливість' – С.
 33.
 Ни сун' сво́го но́са доу чужо́го про́са – С. 38.
 Ни тiйi бат'к'i, шо на с'в'іт привилi, а т'i, шо в
 л'уди вiвили – С. 7.
 Ни та гусподiн':а, шо см'іт':а з хати виносит', а та,
 йака знаiе де його́ под'іти – С. 11.
 Ни так ста́лос', йак гада́лос' – С. 44, 90.
 Ни так'iй страшнiй чорт, йак його́ мал'у́йт' –
 С. 28, 41.
 Ни твое́, ни руш – С. 49.
 Ни той гр'іх, шо в губу́, а той, шо з губу́ – С. 54.
 Ни туду́, ни с'уду́ – С. 50.
 Ни уб'їдеш, ни убийдеш – С. 90.
 Ни учу́ учо́ного, йісти хл'їба пичо́ного – С. 37, 73,
 76.
 Ни хвалу́ поугоди зра́н':а, а ж'iнки змо́лоуду –
 С. 11, 40, 67.
 Ни чипай гу́мна – смирд'іти ни бу́де – С. 44.
 Ни шука́й добро́го м'іс'ц'а, а шука́й добро́го
 сус'їда – С. 15, 46.

- Нив'їстка – чужá к'їстка – С. 14.
 Нив'їстка – чужá к'їстка, а з'ат' – зач'уха – С.14.
 Нимá в с'в'їт'ї йак руд'їна, то вам скáже і дит'їна – С. 8, 15.
 Нимá де гóлуву прихил'їти – С. 90.
 Нимá до'убрá так, йак по'упóв'ї та ко'утóв'ї двóйе лижáт та дарóмн'їй хл'їб йїд'áт – С. 27, 46, 74, 76, 81.
 Нимá ж'їзн'ї без п'їстол'ета – С. 57.
 Нимá мн'áса л'ўче чим свин'їн:а, а з риб'їни, чим лин'їн:а – С. 74, 81, 84.
 Нимá п'їн'óнзув – нимá кохán':а – С. 20, 58.
 Нимá р'їби без^с кóс'т'ї, а л'уд'їни без^с злóс'т'ї – С. 30, 84, 90.
 Об'їц'аного два рóки ждут' – С. 44, 90.
 Обкр'утит' чулов'їка срáкуйу – С. 11, 17, 44, 90.
 Од Гáнки з'їмн'ї рáнк'ї – С. 23, 66, 68.
 Од грабел' с'їно сóхне – С. 61, 90.
 Од Громн'їц' зимá ше пригрим'їт' – С. 23, 64, 68.
 Од Йвáна до' Богдáна ни булó гет'мáна – С. 91.
 Од Микóли до' Микóли да й никóли – С. 23.
 Од Покрóви стайе корóва на хлeви – С. 23, 81.
 Од рóскош'ї к'ўчер'ї в'ї'ц'а, а од журб'ї с'їч'їц'а – С. 46.
 Од Спáса – рукав'їц'ї шик'їй до пойáса – С. 23, 68.
 Од хóлоду дружу, а гóнор дирж'ї – С. 68.
 Од'їн чóб'їт, др'їгий бут – з'їбрáлис'а та й ид'їт' – С. 17.
 Од'їн чóб'їт, др'їгий бут, од'їн дóма, др'їгий тут – С. 17.
 Однá б'їдá, йак р'їдна мама – С. 7, 47.
 Одне ни загóйїлос'а, др'їге скóйїлос'а – С. 47.
 Одне в л'їс'ї, др'їге в стр'їс'ї – С. 50.
 Ой Бóже, ни звон'ї с'в'áто, а зазвон'ї той д'в'ї 'про плáтки' – С. 26, 54.
 Ой котрá то вже год'їна, мóже в'їпила б л'уд'їна – С. 30, 75.
 Олекс'їй – горóх с'їй – С. 23, 61, 85.

От дол'и ни втичеш – С. 58.
 От перибору Бог даје Нимидору – С. 26, 41.
 От прибору вибираје Хвидору – С. 41.
 От так'и то пирогу – С. 74, 91.
 От тебе недол'а 'при невдачі, негаразді' – С. 58.
 От тоб'и бабушка і Йурйив ден' – С. 10, 23, 66.
 Отец' по бат'к'ивс'к'и набіе і по бат'к'ивс'к'и помудуйе – С. 7.
 Отó туб'и д'аче, шо майеш смирд'аче – С. 27, 38, 91.
 Отóто з'ат' за л'уц'к'их пйат' – С. 14.
 Палец' об палец' ни стукне – С. 39.
 Пан або прупав 'ризикувати' – С. 91.
 Парш'іве пурусá і в Пётрувкú мёрзне – С. 23, 68, 81.
 Пёрша йагод'іна, шоп ни бул'іла ни гулува́, ни сп'іна – С. 34, 85.
 Пётрувкú на хл'іб кат'ува – С. 23, 62.
 Пётрус' за все бер'ус' – С. 42.
 П'іше йак к'урка лáпойу – С. 37, 81.
 Пил'áйе йак п'ілка – С. 44, 54, 91.
 Пириливáти з пустро́го в пурóжн'е 'бáзикати' – С. 54.
 Писáв писáв і ше раз^с писáв – С. 38, 91.
 Писáв писáка ни рузбирé субáка – С. 38, 81.
 Питáйец'á л'у́тий чи дóбре вз'у́тий, а мáрец', то змёрзне стáрец' – С. 65, 68.
 Питáйец'á Спас чи йе пóле приготóвлене в вас, а питáйец'á Сплéн':е, то йе нас'ін':е – С. 23, 62.
 П'івс'в'іту скаче, а п'ів плаче – С. 91.
 П'ізнáй дурно́го по см'іху йóго – С. 36.
 П'ішл'у на гóри хмáри рузган'áти – С. 67.
 Пйáниц'і нам ни др'уз'і, а то'вариш'і по'у рубóт'і – С. 62, 75.
 Пйáте кóлисо ду вóза 'зайвий' – С. 91.
 Пйат' куп'ійок встáвит' – С. 58.
 Пйе йак в остáн':ій раз – С. 75.
 Плáкали твоїй грóшики – С. 58.
 По субóти по рубóти – С. 62, 66.

- Побáчат' в'изи в лихуй симр'изи – С. 17.
- Повн'іти – стар'іти – С. 32, 33, 91.
- Погána бий, шоп с'і направила, дóбра бий, шоп с'і
ни спóртила – С. 11, 38, 78.
- Погáного мн'áса і субáки йісти ни хочут' – С. 74.
- Пóйідом йісц' / пóйідом гризé 'знущатися' – С. 54.
- Покá м'сац' май то вже в зéмну пхай, а йак пріде
йй'ун', то на все пл'ун' – С. 61, 65.
- Пóки вес'іл':а настрóйщ'а, то вáвка загóйщ'а – С. 17.
- Пóки до попá, то бóде ц'іла копá – С. 8, 17, 27.
- Пóки чужій скрúвиц'а рúдн'ій заплаче – С. 15.
- Пóсл'е Лийі колóm по рил':і – С. 23, 62.
- Пóсл'е Пукрóви рукавúц'і гутóв'і – С. 23, 68.
- Пóти да гóди – С. 91.
- Покúрне тил'áтко д'в'і мáтки с:е – С. 7, 74, 81, 91.
- Пом'іна́в шúло на мúло – С. 91.
- Помéр б'ід'нак – т'іл'ки п'іп і д'ак – С. 27, 29, 56.
- Пос'ійіш в'ітер – пожнэш бúру – С. 44, 91.
- Постáвити квúтку 'завершити роботу' – С. 69.
- Поу Йвáнов'і Злотоúстов'і вúсоухне на плóт'і хúста
– С. 23, 69.
- Пумóже, йак мертвóму кадúло – С. 27, 29.
- Пумóже, йак пупóва мулúтва – С. 27, 29.
- Пос'ій в пóру – бúдиш мáти зерна гóру – С. 49, 62.
- Похóжа свин'á на кун'á, анó хвуст р'ізний – С. 32,
81.
- Пра́ва рука ни зна́е, шо л'іва рóбит' – С. 43, 62.
- При спéщц'і блúхи сл'іпúйі рóдац'а – С. 42, 83.
- Пришла́ Причúста – нисé стáрост'ів ничúста, при-
шла́ Пукрóва – заривла́ д'івка, йак курóва – С. 13, 17,
23, 91.
- Прийшóв Варфолом'ій – жу́то на земл'і с'ій – С. 23,
62, 85.
- Причúста – травá ничúста – С. 23, 69, 85.
- Пришóв Варфолом'ій – жу́то на земл'і с'ій, пришла́
Причúста – несé стáрост'ів ничúста – С. 18, 23, 62, 85.

Пришла́ порá винóс' з двоу́ра ср'і́бло, злóто все колóто – С. 29.

Пришла́ Пукрóва – зйéла полóден' курóва – С. 24, 81.

Пру вóвка прумóвка – С. 52, 54, 82.

Прожи́ла жит':á з чулов'і́ком, йак за кúпо́у гно́у – С. 11, 18, 57.

Про́йшов дошч в май́у – агро́ному по... – С. 65, 67.

Пру ме́не, хай вовк тра́ву йісц' – С. 41, 74, 83.

Пру ме́не, Се^мме́не – С. 41.

Прумóкла ду ну́ток – С. 67, 91.

Прупáв, йак субáка в йáрма́рц'і – С. 44, 81, 91.

Пу бла́ту спалі́ли н'і́мц'і ха́ту – С. 91.

Пу Отше́наш'і налива́й пу ча́ш'і – С. 28, 75.

Пу Питр'і́ вже пу д'н'і – С. 24.

Пу Питр'і́, пу типл'і – С. 24, 68.

Пу та́тку й дит'áтко – С. 7, 8, 17.

Пугна́в, йак за́йец' п'ід го́ру – С. 44, 82.

Пуд лижа́чий ка́м'ін' вуда́ ни тиче́ – С. 39.

Пуд но́сом прурусло́, а в гулов'і́ ни зго́рано – С. 37.

Пукла́сти на по́лку зу́би 'голодувати' – С. 77.

Пукрóва пукр'і́є земн'у́ чи с'н'і́гом, чи лі́стом – С. 69.

Пукрóва – зима́ гутóва – С. 24, 64, 68.

Пукрóвойко, Пукрóвойко, покр'і́й мин'і гуло́войку чи посту́лом, чи гуну́чойу, бо вже д'івкою́ надоку́чило – С. 13, 18, 24.

Пукрóвон'ко, Пукрóвон'ко, покр'і́й мин'і гуло́вон'ку хай за ста́рц'а, хай за б'ідн'ака́, абú сам'і́й ни оста́тис'а – С. 13, 18, 24, 57.

Пупáв па́л'ц'ом в не́бо – С. 44, 91.

Пупáвс'а на гара́чому 'зловити на чомусь' – С. 50.

Пупáла кусá на ка́м'ін' – С. 44, 91.

Пуста́вив на св'і́є м'і́сце – С. 91.

Пусту́ пурус'а́ – на стил в'і́л'ізе – С. 38.

Пушо́в – аш пукуру́ло – С. 42, 91.

Пушо́в д'ід пу грибу́, ба́ба пу гупе́н'ки, пришóв д'ід без штану́, ба́ба без сук'е́нк'і – С. 10, 91.

- Пушóв на л'іки – проупáв нав'іки – С. 29, 34.
 Пушóв на чот'іри стóрони – С. 91.
 Пушла́, йак брихн'á по силу́ – С. 76, 91.
 Пушла́, йак за мо́ре срáти – С. 91.
 Пушла́, йак по́шта – С. 91.
 Пушло́ все за воґн'óм – С. 70, 91.
 Пчолá лет'іт', де мет пахн'іт' – С. 83.
 Ра́да душá в рай, да гр'іх'і ни пуска́йут' – С. 28.
 Ра́ком ста́нут на те́бе б'удут див'ітис'а – С. 11, 91.
 Р'убка пла́вайє пу дну ... с'п'ійма́йєш хоч одну́ –
 С. 84.
 Радéн'к'ій, шо дурнéн'к'ій – С. 37.
 Рóзуму в аптéц'і ни к'упиш – С. 35.
 Розда́йс'а мо́ре – жа́ба л'ізе – С. 44, 83.
 Розкукуда́калас', йак квóчка – С. 54, 81.
 Розум ни в той б'ік 'про нерозумного' – С. 35.
 Роуб'і гоже, то й Бог доупомóже – С. 26, 62.
 Роуз'умна душá, йак найісц'а, то с'і р'уша – С. 35,
 74.
 Рубóта д'урн'ів л'убит' – С. 37, 62.
 Рубóта – ни бий лижа́чого – С. 39, 62.
 Рубóти нипучáтий край – С. 62.
 Руз'умна, йак два п'ісар'і вк'уп'і – С. 35.
 Рузхóт'ес'а – христ'ін ни б'уде – С. 51.
 Рукá р'уку м'ійє 'взаємовиручка' – С. 91.
 Р'ук'і свербл'áт' / Р'ук'і ч'ухайуц'а 'дуже кортить
 щось зробити' – С. 50.
 Р'уки присóхли ду срáки – С. 39, 43.
 Р'уки с:рáки руст'ут' – С. 39, 43.
 Рус'ілас', йак свáха – С. 14, 92.
 Руспуст'іла Д'ун'а кóси, а за н'ейу вс'і матрóси, рус-
 пуст'іла Д'ун'а л'éнти, а за н'ейу вс'і студ'éнти – С. 13,
 18.
 С ким повидéс'а, от тóго й набирéс'а – С. 45.
 С ким повидéс'а с тим і набирéс'а – С. 76.
 С перибóру в'ібрав слип'у Нимидóру – С. 13, 41.
 С перибóру в'ібрав Хвидóру – С. 13, 41.

С такіми павами будиш сидіти пуд лавами – С. 13, 18, 83.

С'акий-такий абѹ був, абѹ хл'їба роздубѹв – С. 13, 18, 62.

Сало – за́вжди ма́ло – С. 74.

Сал'це, мйасце, в'їтам'їн С – С. 74.

Сам суб'ї ни во́рог – С. 44, 92.

Сам суб'ї пан – С. 57, 92.

С'в'ата́ ма́ти Пукро́вон'ка, покрѹй моѹ голо́вон'ку, хоч хусткову, хоч ганчѹркоѹ, абѹ ни зоста́тис'а д'ївкоѹ – С. 13, 18, 24.

С'в'ата́ Пукро́войко, покрѹй ми́н'ї гуло́войку, с'ако́й-тако́й гунѹчо́й, хай ѳа д'ївко́й ни му́чус' – С. 13, 18, 24.

С'в'їй за́вше г'їрши́й за чужо́го – С. 15.

С'енди-те́нди – С. 50.

С'їм л'їт мак ни роудѹв і голо́уду ни було́ – С. 77, 85.

С'їм пйáтниц' на нид'їл'у – С. 66.

С'одн'ї пйáтниц'а, моѳа ма́ти похáтниц'а – С. 7, 66, 92.

С'о́ма вуда́ пу к'їс'їл'у́ 'про часте повторення' – С. 92.

С'огóд'н'ї на вчóра – С. 92.

Сéрце в пйáтках – С. 41.

Сóнце св'їтит', дошч іде́, вїдно вид'ма ма́сло бйе – С. 69.

Сїлоѹ ни будиш мїлоѹ – С. 18.

Сїтий гуло́дного не зна́йе – С. 77.

Сон рабо́ї кубїли – С. 51.

Сам'ї наварѹли ка́ш'ї, сам'ї і йїште – С. 74.

Самá вода́ по кис'їл'у́ – С. 74, 92.

Сва́ха – ни рудїна, не^нв'їстка – ни дитїна – С. 8, 14.

Све^нкрѹха – то ре^нпитѹха – С. 14, 54.

Свин'áчи дошч 'мряка' – С. 67.

Своѳа рука́ владїка – С. 49.

Своѳа сорóчка блїшче ду т'їла – С. 32, 49.

Свуй рózум май і л'удей пита́й – С. 30, 35.
 Свуйім хóдом – С. 92.
 Сивина́ в гóлоуву – б'ис в ребрó – С. 18, 28, 32.
 Сид'ат', йак засвáтан'і – С. 18, 92.
 Сидút', йак вош на греб'інц'у – С. 83.
 Сидút' йак гриб^п – С. 85.
 Син і дóчка – зóлота бóчка – С. 9.
 Син на нив'исц'і, йак гумно́ на тр'исц'і, а з'ат' на дучц'і, йак пёрстен' на руц'і – С. 9, 14, 18.
 Син хоч муй, а рózум ма́йе свуй – С. 9, 35.
 Ск'ік'і вóвка ни корму́, всейдно́ в л'ис д'увиц'а – С. 74, 83.
 Ска́че за́муж, йак жа́ба в мул – С. 18, 83.
 Скаж'у куз'і бе, то б'уде бékати – С. 41, 81.
 Скаж'у сливцé – в'уросте силцé – С. 52, 54.
 Сказáв, йак в'ідр'ізав – С. 54.
 Сл'іп'ій л'усого стриже́ – С. 32.
 Сло́во ни пц'ух, в'улитит' ни злáp'иш – С. 52, 84.
 Слаб'ій на вс'у гóлову – С. 34.
 Смачно́го, а вам шо ду тóго – С. 47, 77, 92.
 Смирд'ут' сл'ухати 'коли говорять якусь нісеніт-
 ницю' – С. 54.
 Сон рабóйі куб'ули – С. 81.
 Спас'ібо – йиш з хл'ібом – С. 47, 74, 76, 92.
 Сп'іл'на т'іл'ки бол'áчка дóбра – С. 92.
 Сп'івати і танц'увати ни рубóта, а ни вм'йеш суромóта – С. 45, 54, 62.
 Сп'іш'ут', йак гóлий всрáвс'а – С. 42.
 Сп'уц'а, то й сн'уц'а – С. 51.
 Спас – бир'у рукав'уц'і про запáс, а Сплén':е, на-
 пéвне – С. 24, 68.
 Спасáй сало, а д'іти б'удут' – С. 8, 74.
 Спит', шо гармáтойу ни розб'удиш – С. 51.
 Срáла – ма́зала – С. 39, 43, 92.
 Стáрий друг л'утше нóвих двух – С. 15.
 Стáрост' – ни радос'т' – С. 33, 46.

Стáрост' – ни рáдос'т', пóхорон – ни вис'іл':а – С. 29, 33, 46.

Стóгне, йак д'їд на бáб'ї – С. 10, 44, 92.

Стúл'ки до Благов'їшчен':а пч'їлки вúлитит', стúл'ко пóсл'е Благов'їшчен':а одсéдит' – С. 24, 68, 69, 84.

Стúл'ко до Благов'їшчен':а пч'їлки вúлитит', стúл'ко по Благов'їшчен':у зúмно – С. 24, 68, 69, 84.

Старé, йак малé – С. 33.

Старé хóче спáти, а мулудé гул'áти – С. 10, 34.

Старóму да слабóму, годú, йак малóму – С. 35.

Старóму кунéв'ї в зúби ни загл'ада́йт' – С. 34, 81.

Старúй к'їн' борознú ни спóртит', но глибóко ни вúгоре – С. 34, 62, 81.

Старúй кин' борознú ни спóртит', но глибóко ни вóре, затó дóвго óре – С. 34, 81.

Стáрческ'їй úма-рáзум – С. 34, 35, 92.

Стиєрижéного Бог стиєрижé – С. 26, 42.

Стойт', йак в мулудóго на вес'їл':ї – С. 18.

Стрóчит', йак с пул'їм'óта – С. 42, 54.

Субáку зйїсти – С. 81.

Сúдн'а дóшка 'смерть' – С. 29.

Сурока на хвуст'ї принеслá – С. 84, 92.

Сухúй мáрець, тéплий кв'їтен', мóкрий май – бúде жúто йак той гай – С. 65, 68, 69, 85.

Т'агнú л'áмку, пóки ни вúкопайут' йáмку – С. 29, 62.

Так хóчу йїсти, шо нимá де периночувáти – С. 74.

Так'ї пустúй, йак'ї бáт'ко – так'їй син – С. 7, 9.

Так'é б бúло, шоп ни бул'їло – С. 92.

Такá г'їдóта, шо ни одúрвиш од рóта – С. 74.

Такá хорóша, шо ни вáрта грóша – С. 58.

Там, де спл'ат', т'їлки свún'ї йїдáт' – С. 38, 51, 74, 81.

Тан'ц'увáли, тан'ц'увáли, вк'їн'ц'ї ни вклонúлис' – С. 92.

Твойá мойá н'ї пон'їмá – С. 45, 54.

Ти йомú про г'їндúки, а вун тоуб'ї про гúси дúк'ї – С. 50, 82, 83.

Тибé т'і́л'ки пу смерт' посилáти – С. 29, 92.
Тúха вудá берéги рве – С. 42.
Тúха вудá грéбл'у рве – С. 42.
Тúхо, йак у мáкувц'і – С. 85.
То Мán'ка йе, то Вán'ки нимáйе – С. 50.
То на с'в'атúй Іл':á, то на тóйе с'в'áто все йе –
С. 24.
Товчé вóду в стúп'і – С. 44, 92.
Тóму далú, тóму н'і, тóму дúл'ку, тóму д'в'і – С. 45,
92.
Тр'ішчú ни тр'ішчú, вже минúли Водохрещú –
С. 24, 68.
Тра булó ни сáвити, ни варвáрити, а сорóчку спрá-
вити – С. 24, 62.
Травнéва росá, лúтше овсá – С. 65.
Тре булó ни сáвити, ни варвáрити, ни андрúшити,
а сорóчку кунд'úшити – С. 24, 62.
Три грош'і ни вáрта – С. 58.
Три дз'áта на два л'áта, ни р'ідко бúде – С. 8, 18,
66.
Три дн'і ду смéрт'і – С. 29, 66.
Три куп'ійк'і в базáрний ден' – С. 58.
Тримáти йазúк за зубáми 'мовчати' – С. 54.
Трисéц'а йак г'імнó на патичкú – С. 44, 92.
Трúсиц'а, йак жид над кúпойу – С. 44, 92.
Трушú грúщу, сват'ів зрúщу – С. 14, 18, 85.
Т'ук прит'úk і пучúnка привол'úk 'прядіння під час
посту' – С. 62.
Тудú йумú дочрóга – С. 29, 92.
У бйідного шчодén' пуст – С. 57, 66, 74.
У вс'áкого Мус'ійа свойá заг'ійа – С. 92.
У дóбрих бат'к'ів, дóбр'і д'іти – С. 7, 8, 46.
У нáшого Давúда н'і срáк'і, н'і вúда – С. 32.
У нáшого Омéл'ка вилúка с'імéйка – С. 15.
У пуст йіли хрин, а в мн'аснúц'і кислúц'і – С. 74,
85.
У тебе йак в попá, никóли нимá н'і здáчи, н'і
прибúтку – С. 27.

Убчѹстити, йак лѹпку 'обкрадати' – С. 50.
Угл'ад'ѡвс'а кѹсий, йак хвустá ни стáло – С. 83, 92.
Уднѹм мѡром мáзан'и – С. 20.
Уд Спáса – чепл'áй рукавѹц'и до пáса – С. 24, 68.
Уз'áвс' за гуж, то ни кажѹ шо нидѹж – С. 63.
Ум'ѡй сказáти, ум'ѡй змовчáти – С. 54.
Учѹ д'ѡтѡй ни стрáшкоѹ, а лáскоѹ – С. 8, 38.
Хаз'áйин бáр'ин 'про самовпевнену людину' – С. 30.
Хаз'áйин гомнó, хаз'áйка гомнó, йакбѹ ни булѹ
гомнó, то налилѹ б давнó – С. 11, 51, 76, 92.
Хай бѹде в смол'и, абѹ в свóму сил'и – С. 14, 19.
Хай йѡжа в сáло завйáжиц'а – С. 74.
Хай пом'ѡж л'ѹди, áн'ѡж поп'ѡд грѹди – С. 30, 92.
Хай сáло завйáжиц'а – С. 74, 92.
Хвал'бѹ пóвн'и торбѹ – С. 40.
Хвалѹ мени́е мойá гѹбон'ко, а ни бѹдиш, то вкушѹ –
С. 40.
Х'ѡтра мазѹрка 'про хитру людину' – С. 40.
Х'ѡтрий лис 'про хитру людину' – С. 40.
Хл'ѡбом ни курмѹ 'любити свою справу' – С. 75.
Хл'ѡб і вода – нимá голодá – С. 75, 76, 77.
Хл'ѡб ни вдáвс'а – роз'ѡйдиц'а, абѹ д'ѡти вдалѹс'а,
шоп л'ѹд'ам далѹс'а – С. 9, 76.
Хл'ѡб – ни дитѹна, йак'ѡй вдáсц'а – так'ѡй зйѡсц'а –
С. 9, 76.
Ход'áча кнѡшка 'про розумних, освѡчених' – С. 35.
Хорóш'ѡ оч'и, йак в поторóч'и – С. 44.
Хорóшому чулов'ѡков'ѡ в двѡри, а пустóму і в в'ѡкнó,
і в двѡри, і кóмин в ворóта – С. 11, 93.
Хоч в лоб, хоч по лóб'и – С. 93.
Хоч з лиц'á вóду пий – С. 14, 32, 33.
Хоч і потрудѹлас', затѡ й налупѹлас' – С. 75.
Хоч йак хоч, ни хоч, йак хоч – С. 45.
Хоч карт'ѡну мал'ѹй 'про гарну, вродливу особу' –
С. 33.
Хоч колк'ѡ на гулов'ѡ тишѹ 'про неслухнянѡсть, бути
дуже впертим' – С. 41.

Хоч очам стїдно так душї радїсно – С. 45, 46.
Хоч пл'ун' в мórду – С. 44, 93.
Хрест у вóду, а йа на п'їдвóду – С. 14, 19.
Хто б'їл'ша гáлка, тóму б'їл'ша стáвка – С. 58, 84.
Хто бáт'ка-мáтиру зневажáйе, той добрá ни знáйе – С. 7, 47.
Хто б'ул'би ни вїкопáйе до Причїсти, то та хаз'áйка придурчїста – С. 25, 37, 63, 86.
Хто в Бóга гóдний, ни б'уде гулóдний – С. 26, 75, 77.
Хто всрáвс'а – нив'їстка – С. 14.
Хто дбáйе, той мáйе – С. 63.
Хто забїе бобрá, той ни мáтиме добрá – С. 47, 83.
Хто йак рóбит', то так йїст' – С. 63, 75.
Хто мовчїт', той двох навчїт' – С. 54.
Хто на тебе кáмен'ом, а ти на н'óго хл'їбом – С. 38.
Хто ни вїкопáйе картóшки до Йвáна Богуслóва, то та хаз'áйка ни вáрта дóброуто слóва – С. 25, 47, 63, 86.
Хто ни обс'їец'а ду Чéсного Хрїста, той ни вáртий субáчого хвустá – С. 25, 63, 82.
Хто ни пус'їе до Лукї, той ни мáтиме ни хл'їба, ни мукї – С. 25, 63.
Хто ни пус'їе ду Чéсного Хрїстá то ни вáртий субáчого хвустá а хто ду Йвáна Богуслóва, то ни вáртий дóброуто слова, а хто ду Пукрóви, то хай ни с'їе никóли – С. 25, 47, 63.
Хто п'ўзно хóдит', той сам соуб'ї шкóдит' – С. 93.
Хто рáн'ше жив, той зáра живé – С. 57.
Хто рáно встáйе, тóму Бог дайе – С. 26, 51, 93.
Хто рóбит', тóго й поган'áйут' – С. 63.
Хто см'ел, то сїел – С. 33, 75.
Хто ст'укайе, тóму мóже одчїн'ат' – С. 38.
Хто т'упáйе, той л'упáйе – С. 63, 75.
Хто ч'убиц'а, той л'ўбиц'а – С. 20.
Худá, йак тр'áс'ц'а – С. 32.
Цїган сво'їе за плит вáлит', затó хвáлит' – С. 40.
Цїган знáйе, шо куб'їл'ї рóбит' – С. 82.
Чáсом і грабл'ї стрїл'áйут' – С. 93.

Чéрез дурóгу навпрúс'адки – С. 93.
 Четвѐр і тúжден' пупѐр – С. 66.
 Чийѐ б гарчало, а те мувчáло – С. 45, 54, 82.
 Чийі бикú ни хоудúли – тилáтко мойѐ – С. 19.
 Чим би дит'á ни т'úшилос', абú ни плакало – С. 9.
 Чим бик навúк, то й з пасóвис'ка бѐкайѐ – С. 82, 93.
 Чим забол'ív, тим і л'ичúс' – С. 35.
 Чим рузúмний встида́йец'а, тим дурнúй вели-
 чайец'а – С. 35.
 Чим ти м'райеш, то тим тоуб'ї нам'райут – С. 93.
 Чогó дурнúй, бо бйідний, чогó бйідний, бо дурнúй
 – С. 37, 57.
 Чув звун, а ни зна́йѐ зв'ідки вун – С. 55, 93.
 Чужá – душá тѐмний л'ис – С. 49.
 Чужá – с'имйá, то тѐмний л'ис – С. 19, 49.
 Чужá сорóчка ни нагрúйѐ – С. 32, 49.
 Чужѐ лúч:е, йак свойѐ – С. 49.
 Чужѐ пуд л'исом поубáчит', а свóго пуд нóсом ни
 вúдно – С. 49.
 Чужú д'íti скóро рустúт' – С. 49.
 Чулов'ик і ж'інка – однá с'п'їлка – С. 11, 19.
 Чут' Бóгу дúшу ни одалá – С. 26.
 Шáна й д'áка однакóва – С. 47.
 Шалга́й-балга́й – С. 55.
 Шанúй бат'ка й нѐн'ку, бúде тоуб'ї скр'íz' гладѐ-
 н'ко – С. 7, 48.
 Швец', жнец' і в дúду грец' – С. 63.
 Ше далѐко л':а – вúжду і йа – С. 25, 63.
 Ше йѐ на рúки мúки – С. 63.
 Ше той ни врудúв, шоп жúnц'ї дугодúв – С. 11.
 Ше той ни рудúвс'а, шоп туб'ї догодúв – С. 11.
 Шúйѐ, пóре і нúткам гóре – С. 63.
 Шúла в м'шкú ни втайíш – С. 55, 93.
 Шúрша, йак дóвша – С. 32.
 Шóбло-йóбло 'будь-хто' – С. 30.
 Шо впáло, то пропáло – С. 93.

Шо в твирéзого на гум'ї, то в пйáного на йазúцї – С. 52, 55.

Шо ден', то с'в'áто – С. 66.

Шо дихнé, то брихнé – С. 39.

Шо до чо́го, а хл'їб^п до борщчú – С. 75, 76.

Шо з л'їт, то з рóзуму – С. 35.

Шо згорúт', то ни зугнийé – С. 70.

Шо кумú, а кúрци прóсо – С. 82, 93.

Шо ма́йе бúти, то́го ни мину́ти – С. 48.

Шо написáли перóм, то ни вúрубиш топорóм – С. 38, 93.

Шо ни сил'цé, то сливцé – С. 52.

Шо ни слóво, то зóлото – С. 52.

Шо пос'їйш, то пожнéш – С. 63.

Шо поупóв'ї мóна, то д'акóв'ї зас' – С. 27.

Шо прáвда, то ни гр'їх – С. 28.

Шо р'їк, то прор'їк – С. 66, 93.

Шо сторóна, то новинá – С. 93.

Шо ти дúмайїш мн'ї, хай бúде тоуб'ї – С. 48.

Шоп в хáт'ї ни смирд'їло 'вигнати з хати' – С. 93.

Шоп мúш'ї ни чúли – С. 83.

Шумúт' і гудé – криве замúж идé, а гурбáта суб'ї хóче, та н'їхтó ни бирé – С. 19, 32.

